

مختصر أحاديث الصيام أحكام وآداب

تأليف

عبد الله بن صالح الفوزان

قام بترجمته

نور سمين جليل إبراهيم
نعمان أبوبكر عبد العزيز
بخاري مكادانجال أحمد
عمار إبراهيم أحمد

Mukhtasar Ahadith As-Siyam

Mga Hukuman nando mga palangayan

Inisulat ni:

Dr. Abdullah bin Salih Al-Fawzan

Inimbasa Maguindanaon niya:

**Dr. Norsamin Guialil Ebrahim
Dr. No'man Abobakar Abdulaziz
Bohari Makadangal Ahmad
Ammar Ebrahim Ahmad**

Katigan nu mga sinemalin sa basa Maguindanaon

kanu nya a kitab

Su pugi na kanu Allah, su salawat nandu sajahatra na nanget kanu pangahulu tanu a nabi Muhammad.

Uliyan nu entu:

Sabap sa nasisita su kadtatabanga sya kanu kapayapat kanu agama nu Allah, nandu sabap sa kanu kapedsalikel nami sa aden makatambil nami kanu ipendumalsayan nu mga kaka nami sa ilmu, ya maytu na su kadsinantal sa kanu mga hukuman nu agama Islam, ka endu maka-ustu su ukit a kasimba salkanin a Allah. Na apya yanin kaaden i paydu su lekami a sabut, na pinagapas nami a makasalin nami sa basa Maguindanaon su nya a kitab ((*Mukhtasar ahādith as-siyām*)) a inisulat nin Shaykh Doctor Abdullah bin Salih Al-fawzan, a ya nadalem lun, na mga hadith a mimbityala kanu mga hukuman nandu palangayan sa kabpuasa.

Ya nami lun kinapamily, na sabap sa makempet, malemu pedsabuten, mapayag i kinambityala nin, nandu madakel i nalabitin a mga hukuman a nasisita den abenal a kasabutan nu taw a pebpusa. I-uman nengka pan santu i su bityala nin na langun naka-udsad sa daleel, ka yanin pinagusay na mga hadith a sahih a nakabpun kanu Nabi ﷺ.

Ya nami kailay lun, na makangguna benal inya a kitab, labi-labi den sya ku mayaba a timpu na kapebpusa, labi pan u mabatya sya ku mga masjid, ka endu madakel i makakineg ku nadalem lun, mana bun su nalabit ni Shaykh sya ku muqaddimah nu nya a kitab.

Sekami na ya nami den inusal a basa, na su basa a kasabutan nu saguna a muliyataw, ka endu malemu i kasabut nilan kanu nadalem kanu nya a kitab, nandu gapaginagkay nami su makatambil nu mga kaka nami sa ilmu a migkakataw, sa kapatidtu nilan kanu endaw i mailay nilan a nalimban kanu nya a inisulat nami.

Bangenin nami kanu Allah, i taliman nin salkami su nya a paydu a napasad nami, makambalaguna kanu madakel su nya a inisulat nami, ampunen kami nu Allah kanu lekami a mga kalimbanan, balasan nu Allah si Shaykh a kigkuwan kanu nya a kitab, nandu ikalimu nu Allah su langun a makabatya kanu nya a kitab atawa makadtabang sa kabatya lun, bukatan nu Allah salkitanu langun su kalbihan nin, umunan tanu nu Allah sa mapya a uyag-uyag sya sa dunya, nandu mapya a kandalpan lu sa akhirat.

Su salawat nu Allahh nandu sajahatra nin na nanget kanu pangahulu tanu a Nabi Muhammad, taman kanu pamilya nin, kanu mga sahabatin, nandu taman den kanu langun a minunut nandu tinemuntul kanu lekanilan a mapya ukit.

Napasad i kinasulat lun kanu:

Ika-13 sa Ramadan, lagun a 1441H / 2020G.

Sa Al-madinah Al-munawwarah, K.S.A

Email: Translation.Maguindanaon@gmail.com

Muqaddimah

Su langun nu puging na kanu Allah, inikalimu nin su mga ulipen nin sa mga ukulan a timpu, ka endu nin ga-ampun kanilan su mga kadusan, nandu endu nin silan kapangalimuwan sa madakel. Inenggay nin su tawfiqin kanu entayn i nagkahanda nin, entuba i sabap a nakanggalbek sa mga simba nandu gilek salkanin, na da nin menem intu i-umun kanu sabad, tembu da nilan manggalbek su inusugu kanilan ka sinemangkang silan.

Pebpugin ko sekanin nandu banginshukur ako salkanin, ka sinampulna nin salkitanu su agama, nandu tinalutupin salkitanu su limu, nasuwatan nin a agama tanu su Islam, inisugu nin salkitanu su mangapya a galbek, nandu sekanin bun i napakalmu sa kanggalbek lun, taman sa inadilan nin sa balas.

Pedsaksiyan ko i dala kadnan a patut i kasimbya lun yatabya na su Allah, isa-isa nin bu, dala tumpukin, nandu pedsaksiyan ko i si Muhammad na ulipen nin nandu sinugu nin, su salawat nu Allah nandu su sajahatra nin na nanget salkanin, taman kanu mga pamilya nin, kanu mga sahabatin nandu kanu langun na namangunut salkanilan sa mapya.

Uliyan nu entu:

Nyaba i kaped ku mga hukuman nu kabpuasa nandu kaped ku mga palangayan lun, inisulat ko inya a usayan kanu mga hadith a linimud ko pantag kanu nyaba a bityala, yako pinamagilay-ilay kanu kinasulat ko lun na nya:

Ika-isa: Pinanamalan ko sa mabaluy a makempet bu, nandu yako bu linabit na su paka-sugat a kadtalu, ka da ko labita su mga *mas'alah* a mimbida-bida lun su mga ulama, nandu da ko bun labita su kapedsinantal ku mga daleel, yatabya na su endaw bu i kinailay ko lun a nasisita, kagina yako sya kahanda na mabaluy a malemu i kasabut lun, ka endu mabatya sya ku mga jama'ah sa masjid, - labi den sya ku ulyan na Asr, mana su nalayaman a penggulan nu mga imam sya salkitanu -; sabap sa dala na-ilay ko a kitab – sya ko laki a kapaydu na kinapangilay – a makangguna a batyan nu imam sya ku Ramadan, mana su kapembatya nin ku ((*Riyādh as-sālihīn*)) nandu salakaw pan.

Ika-duwa: Dala ko den isulat u endaw nalabit a mga kitab su langun a mga *mas'alah*, ka endu dili pegkalendu su kitab, yako bu linabit na su pila bu ka *mas'alah* atawa mga kadtalu.

Ika-tlu: Tinakhreej ko su mga hadith, ka linabit ko endaw matun; upama ka su hadith na matun sya sa sahihayn atawa sya ku isa lun, na entububa i linabit ko, nandu dala den salakaw a belabiten ko. Upama ka sya matun ku salakaw sa duwa anan, na yaku katatapan a belabiten na su ((*as-sunan*)), aden antu na umanan ko pon intu, sakamaytu bun a linabit ko u endaw matun su mga kadtalu nu mga sahabat nandu su mga tabi'een (*Āthār*).

Unan a di ko pan inya gapupus, na galinyan ko papedsabut kanu mga imam sa masjid, i dili gaharus i kalalayun pembatya sa hadith sya ku uman uliyan na Asr, ka endu dili masemu su mga taw, nandu endu nilan mabpapangilay ebpaluman.

Pidtalun ni Abdullah bin Mas'ud ﷺ: **((Ya ka-aden nu nabi ﷺ na bagatulen nin i kabangindaw nin salkami sya ku mga gay, ka endu di kami masemu))**⁽¹⁾.

Yanin inan tembu, na [ya lun bu kanggula na] endaw bu i nasisita, salta na u dikena silan pebpawken. Sakamaytu bun a di gaharus i kabamagayas bangusiyat sya ku endaw den i kapasad edsambayang, sa yalun kahanda na endu di pan pakaliyu su mga taw. Ka ya dayt a enggulan, na angapan den i kapasad nu mga taw matya kanu dhikr, kagina su dhikr na entuba i labi a nasisita, nandu endu nilan matumpung su kapakikineg sya ku uliyan na kapasad nilan en-dhikr, ka nasasangan den a makakineg ku indawan su entayn i ebpalisama.

Su pedtalun menem sa bid'ah i kapangusiyat sya ku uliyan na Asr, na dikena intu paka-ustu a kadtalu, kagina nya na sya galuyud kanu kabangindaw. Uged na ya di gaharus, na su kalalayun lun enggula. Nandu dala embidayan nu kapangindaw a inisulat atawa dala. Nandu dala bun mawagin i kambabalingan kanu indawan sya ku mga timpu a nasisita nu mga taw i kasabut nilan kanu hukuman nin, mana su ulanulan na Ramadan, su sapulu gay kanu Dhul hijjah. Ka su nabi ﷺ na naka-tlu atawa naka-pat mangutba sya kanu *hajjat al-widā'*.

(1) Al-bukharie (68), ya ma'na na ((**bagatulen nin i kabangindaw nin salkami**)) na, yanin pedtabu-tabun na su mga kutika a dikena kami gapok, nandu dikena kami nin bangindawn salilid.

Bangenin ko kanu Allah a mabaluy su nya pinggula ko sa mapya, nandu ikhlas ka pananangul bu salkanin, nandu bangenin ko a makambaraguna, ka saben-sabenal na sekanin i labi a pakakineg a labi a masiken.

Inisulat ni:

Abdullah bin Salih Al-fawzan

Hadith a ika-isa:

Kinawagib kanu kabpuasa, nandu kaped ku mga hikmah lun

عن عبد الله بن عمر رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: ((بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ))
متفق عليه.

Nakabpun kani Abdullah bin Umar رضي الله عنه, yanin pidtalu: Nakineg ko su Rasulullah صلى الله عليه وسلم a pidtlu nin: ((Pimbalay su agama Islam sa lima timan: Kadsaksi sa dala patut a pedsimban yatabya na sekanin bu a Allah nandu [kadsaksi sa] saben-sabenal na si Muhammad na sinugo nu Allah, nandu katindeg sa sambayang, nandu ka-enggay sa zakat, nandu kapanihadji lu sa walay nu Allah [Ka'bah sa Makkah], nandu kabpuasa kanu ulan-ulan nu Ramadan)). Napanudtul ni Al-bukharie nandu Muslim⁽¹⁾.

Nadalem kanu nya a hadith, i daleel sa kinawagib kanu kabpuasa sa ulan-ulan nu Ramadan, nandu saben-sabenal na kaped su kabpuasa ku rukun nandu tumideng nu agama Islam. Madakel i mga hikmah, sa kinabpalyugat lun nu Allah kanu mga ulipen nin, aden bu i nakasabut lun.

1- Kaped ku mga hikmah sa kabpuasa: Na sekanin na masla a simba sa kanu Allah, pakasiken su ulipen lu ku kadnan nin sabap kanu kabpuasa. Kagina ipedtagakin su nganin a galilinyan nin, ka inugutin intu ku kadnan nin, nandu palityala nin lun. Sabap santu, na gapayag su kabenal na palityala nin, nandu su katalutup nu kapapedtaulipen nin ku Allah, nandu su kabagel nu lilini nandu ingalapin lun. Kagina nasabutan nin i ya kasuwat nu kadnan nin, na u itagakin su galilinyan nin, na yanin tinemu su kasuwat salkanin nu kadnan nin, kumin ku galilinyan nu ginawa nin. Tembu su kadakelan ku mga mu'min, na apya

(1) Al-bukharie (8), Muslim (16).

pamadasan pan, atawa ligkenen, ka tegelen sa kabuka sa sa-gay bu ku Ramadan, na di bun silan muka.

2- Kaped ku mga hikmah sa kabpuasa: Na sekanin i sabapan a kagilek kanu Allah, nandu sabapan a kasutti ku ginawa, sabap ku kabaginugut ku nganin a inisugu nu Allah, nandu kapedsanggila ku inisapalin, pidtalu nu Allah:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: ١٨٣]

“Oh sekanu a namangimbenal, inibpalyugat salkanu su kabpuasa, sa mana su kinabpalyugat lun ku silan a nangawna salkanu, ka kalu-kalu kanu mabaluy a magilek salkanin a Allah”

Na su kagilek sa Allah, na nanden ba i pidtimuan na mapya sa dunya-akhirat, nandu su langun a gapagunga nu puasa a mapya, na syaba nangengetu sa kagilek kanu Allah.

3- Kaped ku mga hikmah sa kabpuasa: Na kapegkumpen ku ginawa ebpun ku nganin a galilinyan nin, nandu kapedsapal lun ku nganin a nalayaman nin, nandu kapapegkasimpit ku lalan nu shaytan sya ku ulipen, sya intu pakadsabap sa kapapegkasimpit kanu lalan nu pangenken nandu panginginumen, a entuba i pakagkalubay kanu kapedsasat nu shaytan, nandu kapegkapaidu nu mga gablek a supak.

4- Kaped ku mga hikmah sa kabpuasa: Na su pamusungan na gasalal, ka yanin bu gadtulan na kapedtadem-tadem ku Allah, kagina su kapangungunutan ku kalilinyan nu nafsu-hawa na makagkategas ku pusung, nandu makabuta lun kanu kailay nin kanu bantang, na su kabpuasa i makaparihala kanu kabagel nandu kapyu nu pusung nandu ilalakaw.

5- Kaped ku mga hikmah sa kabpuasa: Na endu makenal nu ulipen su limu nu Allah salkanin sya kanu timpu a kapegkausugin sa pangenken atawa panginginumen, ka magkakalendemin sabap ku kapebpuasa nin su gangagutem a mga miskinan, na makapanginshukur sekanin ku kadnan nin, nandu makapinda nin su gagedam nu mga suledin a gangapasangan. Ka su limu na sakali gatawan i kapantagin, na u madala den.

6- Kaped ku mga hikmah sa kabpuasa: Na su gapagunga nin sya ku kapegkapyu nu kanggugulawas, sabap ku kapaidu nu kapegkan, nandu su kabagatul ku kapegkan, nandu sabap sa pakalenek su edsukuwan nu lawas a penggaling ku pegken, sa mga pila ka-oras. *Wallāh al-musta'ān!*

Yanin katimbelan: Na madakel i mga hikmat ku kabpuasa, nandu madakel i makangguna nin, nandu saben-sabenal a inidtatalngan lun nu Allah i mga balas, a u mana bu ka gagkila-kila nu ginawa nu taw a pebpuasa, na makalantap sa kapyu na ginawa nin, nandu mapanganganay nin i u mana bu ka Ramadan den langun su salagun. *Wallāh a'lam.*

Hu kadnan nami, inggay nengka salkami su tawfīq nengka salkami sa ka-unut nami ku tutulu, itangka kami ebpun ku langun na mamakabinasa, enggay kami sa sabut kanu agama, sya kami imatayi ku lalan nu kulimpusan a nabi - su pangahulu nami a Muhammad -, nandu ampun kami, taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman ku langun na mga muslim.

Hadith a ika-duwa:

Su buntal a kabpuasa sya sa shari'ah

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: ((كلُّ عملِ ابنِ آدمَ يُضاعَفُ؛ الحسنَةُ بعَشْرٍ أمثالها، إلى سبعمائة ضعفٍ. قال الله ﻋَزَّ وَجَلَّ: إلا الصوم؛ فإنه لي، وأنا أجزي به، يدعُ شهوتهِ وطعامه من أجلي ...)) الحديث، متفق عليه.

Nakabpun kani abu Hurayrah رضي الله عنه yanin pidtalu: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((Langun na galbekan nu tupu ni Adam na gadtakep-takep, su isa a mapya na makasapulu matakep, taman sa maka-pitu gatus matakep. Pidtalu nu Allah ﻋَزَّ وَجَلَّ: Yabu tabya na su kabpuasa, kagina saben-sabenal na laki intu, nandu saki i bamalas lun, ka ipedtagakin su shahwa nin nandu su pegken nin sa panunuwatin salaki ...)) Taman sa kapupusan nu hadith, Napanudtul ni Al-bukharie nandu Muslim⁽¹⁾.

Nyaba a hadith, na nakapamandu nin su buntal a kabpuasa sya sa shari'ah, ya maytu na: su kapedtigkel ku pangenken nandu panginginumen nandu ku shahwa, sa ula-ula a simba/panunuwat salkanin a Allah, nandu sabap sa kabalityala kanu kasuguwan nin, nandu kapegkuya-kuya ku kangasuwatan nin, lu intu nasabut ku kinadtalu nin sa: ((Sa panunuwatin salaki)). Sya sa isa a riwāyah na: ((Ipedtagakin su pegken nin, nandu su baginumen nin, nandu su shahwa nin, sa panunuwatin salaki))⁽²⁾.

Ya banya pedtalun a shahwa: Na namba su kapedtiwalay nin ki kaluma nin. Uged na makapakay bun sa galangkumin su langun na shahwa.

Sya sa kinapanudtul lun ni ibn Khuzaymah: ((Ipedtagakin su kapegkan sa panunuwatin salaki, ipedtagak nin su kabaginum sa panunuwatin salaki,

(1) Al-bukharie (1894), Muslim (1151) (164), nyaba a lapal na kani Muslim nakabpun kani abu Hurayrah رضي الله عنه, napanudtul bun ni Muslim sa hadith a ika (165) nakabpun kani abu Sa'īd رضي الله عنه.

(2) ((*Fat'h Al-bārie*)) (4/103).

ipedtagakin su mga galilinyan nin sa panunuwatin salaki, pedtangkan nin si kaluma nin sa panunuwatin salaki))⁽¹⁾.

Su Qur'an na inipamandu nin i koget a kapebpuasa, sya ku kinadtalu nin sa:

﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتَمُوا الصِّيَامَ إِلَىٰ اللَّيْلِ﴾ [البقرة: ١٨٧]

“Nandu pangankan kanu nandu panginum-inum kanu, taman sa mapayag den salkanu su tanul a maputi ku tanul a maitem sya ku waktu na fajr [ya maytu na taman sa kasebang nu fajr], entupan ka talutup nu su puasa nu taman ku magabi”

Na inisugut nu Allah su kakan nandu ka-inem, taman sa kasebang nu fajr, tupan a inisugu nin su katalutup ku puasa taman ku magabi. Yanin intu ma'na, na su kapedtigkel sa kapegkan nandu kabaginem, na sya ku namba a waktu, ya maytu, na sya ku pageletan nu kasebang nu fajr nandu su kagkagabi.

Ya inisapal a kakan nandu ka-inem: Na su kakan atawa kainem sa apya ngin a pegken atawa panginginumen, a makaludep sya sa lawas, sa sya maka-ukit ku ngali atawa ngilung.

Pantag kanu tebek (injection) a sya pakaukit ku ugat atawa sya ku sapu (muscle) – magidsan i entu a tebek na yalun kahanda na ipenggamut atawa ipapegkabagel/ipengganti sa kapegkan -, na mimbida-bida lun su mga ulama, aden kanilan midtalu sa langun na entu na makabatal, na ya menem kana kaped na aden makabatal na aden bun dili⁽²⁾.

Na upama bu ka mangabung su taw a pebpuasa, ka inggogoli nin i kapatebekin sya ku uliyan pan a kabuka, na entub i labi a mapya, sabap kanu kinadtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Itagak nengka su nganin a penduwa-duwa ka lun, ka yaka enggula na su di ka lun penduwa-duwa))⁽³⁾.** Nandu su kinadtalu nu Nabi ﷺ: **((Na entayn i nananggila kanu mamakalibug (shubuhāt), na sabensabenal na yanin napukas [na su mamakabinasa] kanu agama nin nandu**

(1) ((Saheeh ibn Khuzaymah)) (3/197). Ilay kabun sa ((Fat'h Al-bārie)) (4/107).

(2) Ilay ka i kitab a: ((Al-fatāwa al-muta'alliqah bi at-tibb wa ahkām al-mardhā)) page ((107)), nandu research a: ((Ahkām al-huqan at-tibbiyyah)) inisulat ni: Asim bin Abdullah Al-mutwi.

(3) Napanudtul ni At-tirmidhie (2518), An-nasa'ie (8/327), Ahmad (3/249), Pidtalu ni At-tirmidhie: ((Hadith a Saheeh)). Nandu aden *shawāhid* nin a nakabpun kani Anas nandu ibn Umar ﷺ.

kanaman nin))⁽¹⁾, ka yabun katatapan a taw a pakanasisita kanu tebek, na taw a pendalu a pinamakay lun bun i kabuka.

Pantag kanu tebek a yalun kahanda na endu maka-udu su taw, na ya mabagel a kadtalu na di intu pakabatal, kagina dikena pakausug, ka makin nin pan pakapalyu su dalem nu tyan.

Dili pakabatal sa puasa nu taw su kausalin ku gamut na umes, namba su inhalation – nyaba i labi a mabagel a kadtalu nu mga ulama -, kagina entu na pedtapuk bu, nandu di intu pakawma taman sa kanu tyan, ka sya bu intu pedtaman ku duwa a baga, sya paka-ukit ku lalan na sambel, sabap santu na dikena intu kapegkan atawa kabaginem. Nandu ibetad nengka pan sa mapakay a makaludep kanu tyan, uged na entu na paydu bu ged nandu dikena pan intu sigurado. Yaden mapayag, na sya sekanin makakiyas atawa makasunggiling ku kabamumug atawa kapedsiwak⁽²⁾.

Dibun pakabuka su taw a pepuasa sabap sa kabagantisan, atawa paigisan nin su mata nin sa (eye drop), magidsan pan i nananaman nin atawa dala.

Pantag menem ku ibabagigis sa ngilung (nose drop) na pakabatal intu, amengka makatalus sya ku tyan atawa bakelengan, kagina su ngilung na isa a lalan a pakapaninggalus lu kanu tyan, nandu sabap kanu hadith ni Sabirah bin Laqet Marfu' (nakasabpet a hadith ku nabi): **((Nandu talutup kaged su kasilek nengka sa ig (sya ku kabagibdas), yabu tabya na amengka seka na pepuasa))⁽³⁾**.

Hu kadnan nami, pasabuti ka salkami su agama nami, rizki kami sa kanggulalan nami lun nandu kapaginuntulan nami lun, pakalmu ka salkami su mapya a galbek, padsanggilay ka salkami su mawag a galbek, nandu ampun ka salkami su nangawna a dusa nami nandu su da nami pan manggula, taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman ku langun na mga muslim.

(1) Al-bukharie (52), Muslim (1599).

(2) Ilay ka i kitab a: ((*Mufattirāt as-siyām al-mu'āsirah*)) Page: 58.

(3) Napanudtul ni abu Dawud (2366), At-tirmidhie (788), An-nasa'ie (1/66), ibn Majah (1/142,153), nandu salakaw pan kanilan, pidatalu ni At-tirmidhie: ((Hadith a hasan Saheeh))

Hadith a ika-tlu:

Kaped ku kalbihan na kabpuasa

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله ﷺ قال: ((كلُّ عمل ابن آدم يُضَاعَفُ، الحسنَةُ بعَشْرٍ أمثالها إلى سبعمائة ضعف. قال الله ﷻ: إلا الصَّوْمُ؛ فإنه لي، وأنا أجزي به، يدَعُ شهوتَهُ وطعامَهُ من أجلي. وللصائم فرحتان: فرحةٌ عند فطره، وفرحةٌ عند لقاء ربِّه، وكُلُّوفٌ⁽¹⁾ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عند الله من رِيحِ المسكِ)). متفق عليه.

Nakabpun kani abu Hurayrah رضي الله عنه, saben-sabenal ku Rasulullah ﷺ na pidtalu nin: ((Langun a galbek na tupu ni Adam na gadtakep-takep, su isa a mapya na maka-sapulu matakep, taman sa maka-pitu gatus matakep. Pidtalu nu Allah ﷻ: Yabu tabya na su kabpuasa, kagina saben-sabenal na laki intu nandu saki i bamalas lun, ka ipedtagakin su shahwa nin nandu su pegken nin, sa panunuwatin salaki. Patut kanu taw a pebpuasa i duwa a kagalaw: Su kagalaw sya kanu timpu a kabuka nin, nandu su kagalaw sya kanu timpu a kabalatemu nin kanu kadnan nin. Nandu benal a su baw na ngali nu taw a pebpuasa na ya labi a mamut lu salkanin a Allah kumin kanu baw nu *misk*)). Napanudtul ni Al-bukharie nandu Muslim⁽²⁾.

Nyaba a hadith na daleel sa kalbihan na kabpuasa, nandu kasla na pangkatan nin lu salkanin a Allah. Pat timan i nalabit nu nya a hadith ebpun ku migkadakel-dakel a mga kalbihan na kabpuasa:

Ika-isa: Na su mga bamebpuasa na dikena den pegkila-kilan i kabamalas kanilan. Su langun na galbek a mapya na pedtakepen sa maka-sapulu, taman sa pitu-gatus takep, ya san tabya na su kabpuasa, ka dikena san pedtaman i

(1) *Al-khulūf* - didapan i balis nu *khā* - : Su kapedsalin na baw na ngali, yanin pagidsan a *fi'il* na ((*Qa'ada*)). Pidtalu ni 'iyādh: ((Manamba i kinabalis lun nu kadakelan ku mga pababalis, uged na kadakelan kanu mga *muhaddithīn* na diyatas i ipembalis nilan kanu *khā*, na entuba na limban)). Nalabit bun inyaba ni Al-khattābie sya sa kitab a ((*Islāh ghalat al-muhaddithīn*)), na ilay kabu luba (44), nandu sya sa ((*Fat'h Al-bārie*)) (4/105).

(2) Nalabit den sa nawna i *takhrīj* nin (p:9).

kapedtakep-takep lun, kagina pedtakep-takepen pan nu Allah sa pila-takep. Yanin inan sabap, na kagina su kabpuasa na kaped ku kasabal, na ya pidtalu nu Allah: ﴿إِنَّمَا يُؤْتِي الصَّالِحِينَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [الزمر: ١٠] “*Ka ya bu man kabamalas kanu mangatigkel/balasar na dikena den pegkila-kilan*”.

Pidtalu ni Al-awzā'ie – rahimahullah -: ((Dikena den pedtimbangan i kabamalas kanilan, nandu dikena den bagasaden, uged na endaw den taman i ma-akup kanilan))⁽¹⁾.

Ika-duwa: Su Allah na inidedsa nin ku ginawa nin su kabpuasa, dikena mana salakaw ku mga galbeka a mapya. Yanin inan sabap – *wallāh a'alam* – na kagina su kabpuasa na betel kanu malamag, na gagedam ged nu taw a pepuasa su kinakumpen lun kanu nganin a galinyan nin, taman sa mabpapangilay intu nu ginawa nin, labi-labi den sya ku timpu na panenang. Nandu kagina su kabpuasa i pageletan nu ulipen nandu su kadnan nin, dala den salakaw a pakataw lun yatabya na sekanin a Allah, ka su kabpuasa na pakapagema a galbeka, dala pakataw lun ku mga ulipen, nandu dili gasimbulan na ka-riya.

Ika-tlu: Su taw a pepuasa na endaw i kabalatemu nin ku kadnan nin na magalaw den sabap ku kinabpuasa nin, kagina mailay nin den su mga balas a entuba i unga nu kabpuasa a initalawfiq salkanin nu Allah.

Pantag kanu kapegakagalaw nin sya ku kapembuka nin, na sabap sa kinatalutupin kanu simba nin, nandu dala nin kanggalbek ku mamakabinasa lun, apya yanin kaaden i nangalayaman nin intu enggula. Na namba na galuyud kanu kapegakagalaw a mapya, kagina entu a kapenggalaw-galaw na yanin sabap na su kinanggalbek sa inugut ku Allah, nandu kinatalutup kanu puasa a madakel i inipagadil lun a mga balas.

Ika-pat: Su baw na ngali nu taw a pepuasa na ya labi a mamut lu salkanin a Allah kumin ku baw na *misk* (isa a kamutan). Namba na lu pan sa gay a mawli, kagina lu ba gailay su langun na balas nu mga galbek, yanin daleel na su riwayah a: **((Ya labi a mamut lu salkanin a Allah, lu sa gay a mawli))**⁽²⁾.

(1) ((*Tafseer ibn Kathir*)) (7/80).

(2) Napanudtul ni Muslim, hadith a ika (1151) (163).

Su nyaba a baw, na apya pan gabensiyen nu mga taw sya sa dunya, uged na ya labi a mamut salkanin a Allah kumin ku baw na kamutan, kagina ya nadsabapan nu entu a baw na su simba salkanin a Allah.

Kaped ku mga kalbihan nu kabpuasa na: Kaped sekanin a gadsabapan na ka-ampun ku mga dusa nandu kapenas kanu mga kalimbanan. Hadith a nakabpun kani abu Hurayrah ؓ saben-sabenal kanu Rasulullah ﷺ na pidtalu nin: **((Entayn i mibpuasa ku Ramadan, sa palityala nin nandu tinggapasin ku balasin, na naampun den salkanin su langun u nawna a kadusan nin))** Napanudtul ni Al-bukharie nandu Muslim⁽¹⁾.

Uged a nyaba a mga kalbihan, na yalun bu pakapaluli, na su entayn i ikhlas i kinabpuasa nin, yamaytu na tinigkelan nin su kakan, ka-inem, nandu kadtiwalay ki kaluma nin, apeg nu ilalakaw nin na pinatigkelin ebpun ku kabaradusan. Ka namba i inisugu a ukit nandu buntal a kabpuasa, a madakel i inipagadil lun a balas, nadtalu pan nu nabi ﷺ: **((Entayn i dala nin itagak su malat a kadtalun, atawa su kanggalbek lun, atawa su mga kadusan, na dikena nasisita nu Allah i kinatigekelin kema nandu minem))** ⁽²⁾.

Hu kadnan nami, parihala ka salkami su puasa nami, ipa-shafa'at kami nengka lun, tabangi kami sa kapaginugut salka, padsanggilay ka salkami su langun na ukit a kasangkang salka, nandu ampun kami, taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman ku langun na mga muslim.

(1) Al-bukharie (38), Muslim (760), su kinadtalu nin sa: **((kadusan nin))** na ya mapayag na magidsan i masla atawa manot a kadusan, uged na su kadakelan ku mga ulama na ya lekanilan na ya murad sya na su mga manot bu a dusa.

(2) Al-bukharie (6057), nandu ilay ka i bityala ni shaykh al-islam ibn Taymiyah kanu ma'na nin sya sa kitab a *((Minhāj as-sunnah))* (5/197-198).

Hadith a ika-pat:

Kaped ku katinggiyan nu Ramadan

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: ((إذا دخل شهر رمضان فُتِّحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ، وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ)) متفق عليه.
وفي رواية لمسلم: ((فُتِّحَتْ أَبْوَابُ الرَّحْمَةِ)).

Nakabpun kani abu Hurayrah رضي الله عنه yanin pidtalu: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((Pabila ka makatingguma su ulanulan Ramadan, na ganga-ukatan su bungawan nu surga, nandu gangapintuwan su bungawan nu naraka, nandu gangasangkaliyan su mga shaytan)). Napanudtul ni Al-bukharie nandu Muslim.

Sya sa riwāyah ni Muslim: ((Ganga-ukatan su bungawan nu limu)).⁽¹⁾

Nya a hadith na daleel sa kalbihan na ulanulan nu Ramadan, nandu su kasla na katinggiyan nin. Su Allah na inilabi nin ku salakaw a mga ulanulan, ka tinantu nin sa enggagaisa a dala sya ku salakaw lun a ulanulan, a entuba i paka-akat sa kanggalbek sa mga mapya.

Sya kanu nyaba a ulanulan ganga-ukatan su bungawan nu surga, nandu gangapintuwan su bungawan nu naraka. Yanin inan sabap – *wallāh a'alam* – na sabap kanu kadakel nu mapya sya ku Ramadan, nandu su kabanangul nu mga taw ku mga sabapan a ka-ampun nandu kasuwat nu Allah. Pegkapaydu su malat ku dunya, kagina pakatambed su mga dalwaka nu mga shaytan sa mga sangkali, sabap intu kanu kapedtulan nu mga muslim kanu kapebpuasa, kapembatya sa Qur'an, kabanadem-tadem salkanin a Allah, nandu kanu langun a mga mapya kadtalu atawa galbek.

(1) Al-bukharie (1899), Muslim (1079).

Tembu sya ku nyaba a ulanulan, na madakel i pembalingan ku kapaginugut ku Allah, madakel i pedtawbat, madakel i pedsalikel ku mapya, nandu madakel i bagangay sa masgit.

Su nasangkaliyan a shaytan, na aden antu na makasasat pamun, uged na sangat a pegkapaydu nandu pegkalubay sya ku Ramadan. Entu na sya bagunut-unut ku kapyra nu kapebpuasa, ka entayn i talutup i kinabpuasa nin, sa ya maytu na pinarihala nin su mga sharat a kabpuasa nandu su mga adat lun, na mabagel i tangkisin ku shaytan, dikena mana kapedtangkis u taw a malubay i puasa nin. Sabutan bun i dikena yanin ma'na i nangasangkaliyan silan na daden manggula a malat atawa supak, kagina aden pon salakaw a mga sabapan a kanggula kanu mga supak, mana upama nu pamusungan a mawag, mga adat a mawag, nandu mga shaytan a ebpun ku mga manusya. Atawa yabu anan gangasangkaliyan na su mga dalwaka bu nu mga shaytan, mana su napanudtul sya ku kaped a riwāyah, yanin ma'na na makasasat pamun su dikena mga dalwaka. *Wallāh a'alam.*

Na patut den kanu muslim i kangga-gan nin sa kanggalbek ku mga mapya nandu ku edtibalangan na inugut salkanin a Allah, sa atulen nin su orasin, ka endu makakuwa sa guna sya ku timpu a ipedsimba ku Allah. Nandu tidtu den a edsanggilan nin i di kapedtulug sya ku magabi nu Ramadan, ka endu mabagel i kabpuasa nin sya ku malamag, kagina u inisapal i di katulug sya ku magabi sya ku salakaw a ulanulan, na labi den i kabagel a kinasapal lun sya sa Ramadan, labi-labi pan u yabu di pedutulugan na kabakikineg atawa kabagilay sa mga supak, atawa kapembityala sa bityala a ya masla i makabinasa nin kumin sa makagkapyra nin, ya lemawan san i kawagin, na su kapedtulug bu pedtandang sya ku malamag, taman sa aden antu na gatalapas den su mga waktu na sambayang. *Wallāh a'alam.*

Hu kadnan nami, pa-imaman kami den ebpun ku kapegkalimpang nami, inggay nengka salkami su tawfiq nengka sa makapagadil kami ku ka-endud salka, i-ilham nengka salkami i kapamakut kanu mga mapya a timpu, nandu ampun kami ya Allah, taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman kanu langun na mga muslim.

Hadith a ika-lima:

Su kadsambayang sya ku magabi nu Ramadan

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: **((من قام رمضان إيمانًا واحتسابًا غُفِرَ له ما تقدم من ذنبه ...))** متفق عليه.

Nakabpun kani abu Hurayrah رضي الله عنه yanin pidtalu: Nakineg ko su Rasulullah صلى الله عليه وسلم a yanin pedtalun: **((Entayn i initindegin su Ramadan (midsambayang sya ku magabi nin) sa palityala nandu tinggapasin ku balasin, na naampun den salkanin su nangawna a kadusan nin...))**. Napanudtul ni Al-bukharie nandu Muslim⁽¹⁾.

Nya a hadith na daleel kanu kalbihan a kadsambayang sya ku magabi nu Ramadan, ka sabapan intu na ka-ampun kanu kadusan. Entayn i midsambayang sa tarawi, na gaped sekanin ku mga taw a initindeg nilan su magabi nu Ramadan.

Su kapegka-ampun na aden sharatin, namba nalabit anan a **((sa palityala nandu tiggapasin ku balasin))**, Ya ma'na na **((palityala nin))**: Na bangimbenalen nin su pasad nu Allah, su kalbihan nu kadsambayang sya ku magabi, nandu su kasla na balasin lu ku Allah.

Ya ma'na na **((tinggapasin ku balasin))**: Na yanin bu bangingalapen kanu entu na su balas nu Allah, dala den salakaw lun, dikena ibabagilay-ilay bu atawa endaw san a salakaw a kahanda.

Hadith a nakabpun ki abu Hurayrah رضي الله عنه yanin pidtalu: Ya ka-aden nu Rasulullah صلى الله عليه وسلم na ibangayagin kanu mga sahabat i kapanambayang sya ku magabi nu Ramadan, uged na dikena nin bun bagilutan pedsugu, entupan ka pedtalun nin i: **((Entayn i initindegin su Ramadan (midsambayang sya ku magabi nin)**

(1) Al-bukharie (2009), Muslim (759).

sa palityala nandu tinggapasin ku balasin, na naampun den salkanin su nangawna a kadusan nin))⁽¹⁾.

Patut ku taw a muslim, i kadtinggapasin edsambayang sa tarawi sya sa masgit, nandu di nin intu idtalipenda, nandu imasaden nin su tarawi nin ka di muna temelen kanu imamin – sa apya pan subla sa sapulu enggu isa, atawa sapulu enggu tlu ka tindeg i kapedsembayang nu imam –, sabap ku kadtalu nu nabi ﷺ: **((Entayn i minunut edsambayang (edtarawi) kanu imamin taman den sa kinapasadin, na ya napatut lun a balas, na balas nu taw a midsambayang sa isa ka magabi))**⁽²⁾.

Ya murad sa taman sa kapasad nu imam: Na su kapasad edsambayang sa tarawi, dikena kapasad edsambayang nu paganay a imam – upama ka pila kataw i pedsusukliya bagimam - . Ka paydu bu ged inya a mga magabi a bamakutan nu taw a bali-akalen sa taman a dipan gapupus.

Pidtalun ni abu Dawud: ((Nakaisa ki Ahmad sa saki na bakikineg ako: Ngini i ka-ilya nengka u inggogoli i kadtarawi, ka syapan enggulan sa uliyan a makalamig den su magabi? Tigin: Dili, ka su ukit a nalayman nu langun na mga muslim na entuba i labi a kalinyan ko))⁽³⁾.

U galini su taw pedsambayang sya sa magan mapita, na diden sekanin ebpalaman edsambayang sa witr, ka nasasangan den i kinadsambayangin sa witr sya ku kinadtarawi nin sya ku sungu na gay, sabap sa nalabit sya sa hadith ni Talq bin Ali ؓ yanin pidtalun: Pidtalun nu Rasulullah ﷺ: **((Dala kadsambayang sa witr a makaduwa sya ku isa bu ka magabi))**⁽⁴⁾.

Pantag menem ku hadith ni ibn Umar, a nakabpun ku nabi ﷺ, yanin pidtalun: **((Yanu baluy a moli salangun a sambayangu sya ku magabi na su witr))**⁽⁵⁾. Na yanin inan gasugat, na su entayn i dala pan makawitr sya ku sungu na gay. Nandu su kinasugu nin anan, na dikena bun wagib ka sunnat bu i kanggula lun.

(1) Muslim (759), sya kani Al-bukharie na yabu *marfū'* na su kinadtalu nin sa: **((Etayn i initindegini su ...))** taman sa segedin.

(2) abu Dawud (1375), At-tirmidhie (806), An-nasa'ie (3/203), ibn Majah (1/420), Pidtalun ni At-tirmidhie: ((Hadith a *hasan Saheeh*)).

(3) ((*Masā'il al-imām Ahmad*)) kani abu Dawud, page: 62.

(4) abu Dawud (1439), At-tirmidhie (470), An-nasa'ie (3/229), Ahmad (26/222), Pidtalun ni At-tirmidhie: ((Hadith a *hasan gharib*)). Hadith a *hasan* sya kani Al-hafizh ibn Hajar. Ilay ka: ((*Fat'h Al-bārie*)) (2/481).

(5) Al-bukharie (998), Muslim (751) (151).

Sabap santu, na dikena den nasisita i ya kulimpusan nu sambayang sya ku magan mapita na witr, ka yanin daleel, na su nabi ﷺ na midsambayang bun sa uliyan den na kina witr nin.

Endaw i kadsalam nu taw a midsambayang sa witr, na yanin batyan na: *“Subhāna al-malik al-quddūs”* sa maka-tlu, sya ku ika-tlu na pakatanugen nin, sabap sa mamba i napanudtul a pinggula nu nabi ﷺ. *Wallāh a’alam.*

Hu kadnan nami, pa-imaman kaden su pusung nami ebpun ku daden tadtabin a kapedsinganin, patademi ka salkami su kasiken nu kapatay nandu agyal, tigel ka su pusung nami sya ku kapalityala, nandu inggay nengka salkami su tawfeeq nengka kanu kanggalbek nami sa mgapya a galbekan, nandu ampun kami, taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman kanu langun nu mga muslim.

Hadith a ika-nem:

Kalbihan na kabatya sa Qur'an, nandu mga palangayan lun

عن أبي أمامة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: **((اقرؤوا القرآن، فإنه يأتي يوم القيامة شفيعاً لأصحابه))** رواه مسلم.

Nakabpun kani abu Umamah رضي الله عنه, saben-sabenal ku nabi صلى الله عليه وسلم na yanin pidtalu: **((Batya nu su Qur'an, kagina saben-sabenal na pedshafa-at kanu entayn i pematya lun lu sa gay a mawli))**. Napanudtul ni Muslim⁽¹⁾.

Nya a hadith na daleel sa kalbihan na kabatya sa Qur'an, nandu kasla na balasin lu salkanin a Allah, nandu daleel sa paka-shafa-at sekanin ku entayn i matya lun sa makaludep sa surga.

Nakabpun kani An-nawwas bin Sam'an رضي الله عنه yanin pidtalu: Nakineg ko su Rasulullah صلى الله عليه وسلم a yanin pedtalu: **((Patingguman su Qur'an lu sa gay a mawli apeg nu taw a pematya lun nandu penggulalan lun, a yalun bangunanan na su surat al-baqarah nandu al-'imran))**. Na ini-upama nu Rasulullah i duwa banan sa tlu ka upaman, a dala ko kalipatani, ka yanin pidtalu: **((Mana duwa a gabun a paka-payung, atawa mana silan duwa a alungalung a aden sya ku pageletan nilan i sharq, atawa mana al-hizqān, a ipedsabek nilan duwa su tagapeda nilan))**⁽²⁾.

Tembu dayt kanu taw a pebpuasa, i pakadakelen nin i kabatya sa Qur'an, sya ku nyaba a malamag a barakat, nandu sya ku magabi a mapulu i pangkatan. Kagina su kapakadakel ku kabatya sa Qur'an sya ku Ramadan, na aden intu katinggiyan nin, a dala sya ku salakaw lun a ulanulan. Tembu pamakutan nin su

(1) ((Saheeh Muslim)) (804), nyaba i ledsuwan na hadith.

(2) Muslim (805), Kinadtalu nin sa: **((Sharq: شرق))** – gapakay a diyatas atawa patay su Ra, nandu entuba i labi a mapayag na patay – yanin inan ma'na na: Sigay nandu salindaw. Su **((al-hizqān: الحزقان))** – dibawa su ha, nandu patay su zay -: Yanin mufrad na **((Hizq))**, Yanin ma'na na: lumpukan. Ya maytu na duwa lumpuk a mga papanuk. Sya sa riwayah pan ni Muslim na **((فِرْقَان))**, na isa bun sa ma'na.

kapulu na pangkatan nu timpu, a syaba nakatulun su Qur'an. Su kabatya sa Qur'an sya ku magabi nu Ramadan, na yanin kapegkabida, na kagina dala galbek, nandu gatimu su akal, na makadturula su dila nandu su pusung ku kapegkila-kila kanu mga ayatan a pematyan. *Wallāh al-musta'ān!*

Pidtalun ni Al-hafidh ibn Rajab – rahimahullah -: ((Ya kinasapal sa katamat ku Qur'an sya sa ludep a tlu gay bu, na upama ka entuden ba i salilid a penggulan, uged na u sya matabu ku bahagiyān a mga timpu – mana sya ku Ramadan – labi den sya ku magabi a ipendiyaga ku *laylat al-qadr*, atawa sya ku bagahiyān a mga dalpa, mana su Makkah kanu entayn i nakawma lu a dikena taliyanged lu -, na *mustahabb* i kapakadakil sa kabatya ku Qur'an, ka endu makapamakut ku kabahagiyān nu timpu nandu dalpa. Nyaba na kadtalun bun ni Ahmad, Ishaq, nandu su mga a-immah. Nandu nyabunba i pakatutulu nu galbek nu salakaw kanilan, mana su nawna den nalabit))⁽¹⁾.

Patut menem kanu taw a pematya sa Qur'an, i kanggulalan nin ku mga palangayan a nasisita a pagadaten nin, mana su:

- Kapag-ikhlas sa yabu niyat na pananangul bu kanu Allah.
- Kapagibdas muna bagu pematya.
- Kadsiwak.

Kagina langun na nyaba na kuyug kanu kapegkurmat kanu agama nu Allah.

Nandu patut salkanin i kauntul lin ku lapal nu Qur'an, ka entayn i yanin bu papematyan na su mata nin na dikena intu tidtu a minatya, nandu di nin masampay su balas nu taw a minatya sa Qur'an⁽²⁾, nandu patut lun pan i kagkila-kila nin kapamimikilan nin ku endaw a pematyan nin, kagina entuba na kaped ku mga masla a kahanda ku kapematya lun⁽³⁾.

- Kaped ku palangayan sa kabatya lun, na su kasujud nu taw a pematya, u maka-ukit sa ayatan a pedsujudan, sa apya ngin a kutika.

- Nandu su dili nin kapakatanug ku kabatya nin, ka endu di nin masimpang su pagubay nin, sabap ku napanudtul ni abu Sa'eed Al-khudrie ؓ yanin pidtalun: Nag-ī'tikaf su nabi ﷺ sya sa masgit, na nakinegin a matanug i

(1) ((*Latā'if al-ma'ārif*)) Page: 201-202.

(2) Ilay ka i: ((*At-tamhīd*)) kani ibn abdulbarr (11/46)), ((*Fatāwā ibn Bāz*)) (24/381).

(3) Ilay ka i: ((*At-tidhkār fī af'dhal al-adhkār*)) kani Al-qurtubie, page: 109.

kapembatya nilan, na sinawan nin su dalindingin, ka yanin pidtalu: **((Ay, langun nu na yanin ipembityala na su kadnan nin, na dili samuken nu sabad su sabad, nandu dili lawanan nu sabad su sabad sa katanug a kabatya))** atawa nadtalu nin i: **((sya ku kapedsambayang))** ⁽¹⁾. *Wallāh a'alam*.

Hu kadnan nami, baluy ka su Qur'an a sekanin i kagalawan nu pusung nami, baluy ka a sigay nu pusung nami, baluy ka a makalimpang ku kapegkalidu na ginawa nami, baluy ka a maka-awa kanu gambuku nu ginawa nami, baluy ka a makatutulu salkami sa kapananangul nami salka nandu kaludep nami ku kasurgan nengka. Hu kadnan nami, ipagkalendem nengka salkami su endaw i pinalipatanan salkami, ipamandu nengka salkamu su nganin a di nami katawan, baluy ka su kapembatya nami lun a makaayun kanu ukit a kasuwatan nengka nandu kalilinyan nengka, nandu ampun kami, taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman kanu langun na mga muslim.

(1) abu Dawud (1332), An-nasa'ie sya sa ((*Al-kubrā*)) (7/288, 289), Ahmad (18/392-393), aden *shāhid* nin sa hadith ni Al-bayadhie ؓ, a napanudtul ni Malik (1/80), nandu An-nasa'ie sya sa ((*Al-kubrā*)) (7/288), nandu Ahmad (31/363), Pidtalu ni ibn Abdulbarr sya sa ((*At-tamhīd*)) (23/309): ((Su hadith ni Al-bayadhie nandu hadith ni abu Sa'eed na aden tudin a hadith nandu Saheeh, *wallāh a'alam*)). Aden pan *shāhid* nin a salakaw ebpun sa hadith ni ibn Umar ؓ, a napanudtul ni Ahmad (8/523).

Hadith a ika-pitu:

Su kinabpalyugat sa kanggulalan kanu Qur'an

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: ((القرآن حُجَّةٌ لك أو عليك (...)) الحديث، رواه مسلم.

Nakabpun kani abu Musa Al-ash'arie رضي الله عنه yanin pidtalu: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Su Qur'an na madtampil nengka atawa magkuntla nengka...**)). Taman sa kapupusan nu hadith. Napanudtul ni Muslim⁽¹⁾.

Nya a hadith na daleel sa kinabpalyugat kanu kanggulalan ku Qur'an, nandu su kapaginuntulan kanu mga kasuguwan nandu inisapalin, nandu sekanin na tagampil nu entayn i minggulalan lun nandu minunut ku nadalem lun, nandu sekanin na kuntla nu entayn i dala lun enggulalan nandu dala unat ku nadalem lun.

Pidtalu nu kaped ku mga salaf: ((Dala den isa bu a nakikineg ku Qur'an, a yanin kinapasad na daden pangandamen nin, sabap sa aden antu na maka-untung sekanin, udi menem na malugi. Tupan ka binatang nin i kadtalu nu Allah:

﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾ [الإسراء: ٨٢]

"Nandu papedtulun-tulunen nami ebpun ku Qur'an su denggaw kanu sakit nandu limu ku mga mu'min, nandu dala man pakadsisingguman nin ku mga tarw a lalim yatabya na kalugiyen"

Ya masla salangun a kahanda sa kinatulun kanu Qur'an: Na endu mapangimbenal su mga tudtulan a nadalem lun, endu sekanin makanggulalan, sa ya maytu na manggula su inisugu nin, nandu kadsanggilan su inisapalin. Dikena yabu kahanda sa kinatulun ku Qur'an i endu bu mabatya, yamaytu na su kapatidtu kanu kapanguntul lun nandu su kabatya nu pembatya lun sa ula-ula a

(1) Napanudtul ni Muslim i taman ku kapupusan nu hadith (323).

nakambetad sekanin sa mapya, sa su entu na sela-sela nin ku Allah, nandu adatin ku kadtau nin. Kagina su namba, na inisugu bun, uged na aden pon lemawan san i kapya nin a kabatya lun, namba su kanggulalan ku nadalem lun.

Nalabit ni Shaykh al-islam ibn Taymiyah – rahimahullah - i, amengka makatingguma su kalimah a *tilāwah* sya sa ayatan nu Allah mana su kinadtalu nin sa: ﴿الَّذِينَ ءَاتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾ [البقرة: ١٢١] “*Su silan a inenggan nami silan sa kitab na pembatyan nilan sa tidtu a kapembatya*” Na su kinadtalu nin sa ﴿يَتْلُونَهُ﴾ “*pembatyan nilan*”, na galangkumin su kanggalbek ku nadalem lun, sa mana su kinatafsir lun nu mga sahabat nandu mga tabi’een.

Pidtau ni ibn Mas’ud ؓ: ((Idsapa ko kanu pedtiyagal ku ginawa ko (su Allah) i, ya saben-sabenal a ma’na na ﴿حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾ “*tidtu a kapembatya*”: Ihalalin su inihalal nu Qur’an, iharamin su iniharam nu Qur’an, batyan nin sa mana su kinatulun lun nu Allah, di nin pasibayn su ma’na nin, nandu di nin ya ingguma’na lun su dikena nin ma’na)).

Nakabpun kani Mujahid – rahimahullah – yanin pidtau: Ya ma’na na: ﴿يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾ na bagunutan nilan sa tidtu a kabagunut.

Manamba i ukit nu mga salaf nu nya a ummat, pinangagiyan nilan su Qur’an, nandu ininggulalan nilan intu sya ku langun na pisuk na uyag-uyag.

Pidtau ni Abdullah bin Mas’ud ؓ: ((Endaw i kinalangag nu isa salkami sa sapulu ka ayatan, na di nin matag intu lampasan, yatabya na u nasabutan nin i ma’na nin, nandu nakanggulalan nin)).

Manambunba i pidtau ni abu Abdulrahman As-sulamie, sekanin na isa ku mga sela a ulama nu tabi’een.

Tembu, patut ku pababatya sa Qur’an nandu kanu nakalangag lun i: Ikagilekin su Allah, mag-ikhlas sya ku kapembatya nin lun, inggulalan nin nandu edsanggilan nin i masupakin su Qur’an atawa makatagakin su mga hukuman nin nandu su mga adatin, ka endu dili nin madsemak su siksa a nadsemak nu mga yahudi, a ya pidtau nu Allah kanilan na:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ حُمِلُوا التَّوْرَةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا﴾ [الجمعة: ٥]

“Ya upama nu silan a inipadtapik kanilan su Tawrat, uliyan nin na da nilan inggualaln, na mana upama na binatang a himar a pedtapik-tapik sa sulat”. Wallāh a’alam.

Hu kadnan nami, baluy ka su kapembatya nami kanu kitabengka sa maka-ayun kanu ukit a kasuwatan nengka, ikuyug kami hu kadnan nami kanu silan a ibehalal nilan su halal a nadalem sa Qur-an, ibeharam nilan su haram lun, ipenggulalan nilan su mga natalanged a hukuman nin, bangimbenalen nilan su di nilan lun gasot a akal, nandu pembatyan nilan sa tidtu a kapembatya, nandu ampun kami, taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman kanu langun na mga muslim.

Hadith a ika-walu:

Su kinasugu sa kapangenggay nandu kapangalimuwan

عن ابن عباس رضي الله عنه قال: ((كان رسولُ الله ﷺ أجودَ الناس، وكان أجودَ ما يكون في رمضان حين يلقاه جبريل، وكان يلقاه في كلِّ ليلةٍ من رمضان فيدارسُهُ القرآن، فلرسولُ الله ﷺ أجودُ بالخير من الرِّيحِ المرسلَةِ)) متفق عليه.

Nakabpun kani ibn Abbas رضي الله عنه yanin pidtalu: ((Ya kaaden nu Nabi ﷺ na sekanin den i labi kalimu nin a taw, nandu yanin pan kaaden na gaisegan i kakalimu nin sya sa Ramadan kanu kutika a kapegkatingguma lun ni Jibrīl, ya kaaden ni Jibrīl na pembalatmuwa silan uman magabi ka bamanduway silan sa Qur'an, na benal den a sya kanu kutika a kapegkatingguma lun ni Jibrīl na su Rasulullah ﷺ i labi (kalengkas) a kapangalimuwan nin sa mapya kumin sa kanu sambel)). Napanudtul ni Al-bukharie nandu Muslim⁽¹⁾.

Nya a hadith na daleel sa kinasugu sa kapangalimuwan sya ku langun na timpu, nandu su katakep lun sya ku timpu na Ramadan. Kagina si ibn Abbas رضي الله عنه na yanin nalabit a sipat nu nabi tanu na malimu sekanin, nandu su kalimu nin sya ku Ramadan na galawanan nin su kakalimu nin sya ku salakaw lun a ulanulan, tupan ka inisunggilingin su kakalimu nin sa sambel. Yanin intu ma'na, na su kakalimu nin na yapan malengkas kumin ku sambel. Nandu kagina su kakalimu nin na lalayun nandu langkum, sa mana su kapegkalangkum nu sambel sa kanu langun na gasugatin.

Su kapangalimuwan: Na namba su kapangenggay atawa kadakel a kapangenggay. Pakaludep den samba su kapanadaqa nandu langun pan na bungawan na kabpipya sa salakaw. Gakuwa a guna kanu nya a hadith i inisugu su kapangalimuwan sya ku langun na timpu, nandu takepen intu sya ku

(1) Al-bukharie (6), Muslim (2308).

Ramadan, kagina su kapangalimuwan syaba na aden masla a katinggiyan nin nandu mamakangguna nin.

Nakabpun kani Anas رضي الله عنه, yanin pidtalu: ((Dala den pinangeni kanu nabi ﷺ sa ingala na agama Islam yatabya na inenggay nin, ka aden nakawma salkanin a isa a mama na inenggan nin sa kambing a [yanin kadakel na] mapenu nin su pageletan nu duwa a palaw, na guna makawli su entu lu kanu qawmin na yanin pidtalu: Oh qawm ko, pagislam kanu, ka saben-sabenal kani Muhammad na bangenggay sa mana kapangenggay na taw a di bangandam sa mamiskin))⁽¹⁾.

Ya dayt kanu taw a muslim na yanin ilingan na su nabi ﷺ, manadaqa ka endu nin kaluwagan su mga miskin nandu pamakanasisita, pamanintingen nin i gatamanan nu pagubay nin, ilutan nin su kadsusuled, nandu enggastu sya ku langun na bungawan na mapya.

Pidtalu ni Imam Shafi'ie – rahimahullah - : ((Kalinyan ko kanu mama i isegan nin i kapangalimuwan nin sya ku Ramadan, sa yanin bagilingan kanu entu na su Rasulullah ﷺ, nandu sabap sa kapegkanasisita nu mga taw sa makadtabang kanilan, nandu kagina ya gadtulan nu kadakelan kanilan na su kapebpuasa nandu kapedsambayang, dikena kabamantiyali))⁽²⁾.

Kalu-kalu kaped a makapukaw kanu kapangenggay na: egkakalendemen nu taw su limu nu Allah salkanin, pinakalmuwan nu Allah salkanin i kapegkasampay nin ku langun a galinyan nin a halal. Nandu egkakalendemen nin su mga suledin a mga miskin a gangapasangan, ka entuba i sabap a makakalimu nin silan nandu kabpipyanan nin.

Nandu ya kaaden nu mga salaf nu nya a ummat, na banamalan nilan i makapakan nandu makapabuka nilan su taw a pebpuasa sa endaw i makausug kanilan, taman sa aden pan kanu mga salaf, i ibagadidi nin su ipembuka nin, mana si Abdullah bin Umar رضي الله عنه, si Dawud At-ta'ie, si Malik bin Dinar, si Ahmad bin Hanbal – rahimahumullah-

(1) Muslim (2312) (57).

(2) ((*Ma'arifat as-sunan wa al-āthār*)) kani Al-bayhaqie (6/382).

Pidtalun ni ibn Taymiyah – rahimahullah-: ((Su kapakan kanu mga miskinang sya kanu ulanulan na Ramadan, na kaped kanu mga ukit a nalayaman a penggulan sya sa Islam))⁽¹⁾.

Kaped kanu ukit a kapanadaka sya sa Ramadan na: Kapagalugan, ka inggay intu lu kanu mga pakanasisita a pamilya. Udi na su kapangenggat sa kanggula lun. Na entayn menem i yanin kailay, na ya labi a makangguna kanu miskinang, na kulta, atawa banggala, atawa pegken a dapan ma-ilutu, ka endu madtatagitu nu taw a miskinang, na entuba i labi a mapya a enggulan nin. Kagina ya tidtu a kahanda, na makangguna su taw a bagenggay nandu su bagenggan, na yanin den apasen enggula na su ukit a makapasampay kanu entu, ka su Allah na di nin diyan-diyangen su balas nu mga taw a bamebpiya.

Hu kadnan nami, suttu ka su pusung nami ebpun ku ka-nifaq, apeg nu mga galbek nami ebpun ku ka-riya, nandu su mga dila nami ebpun ku kandalbut, nandu su mga mata nami ebpun ku katagakal, kagina saben-sabenal salka, na gatawan nengka su kalingkaw nu mata nandu su ibagema nu mga pusung. Nandu ampun kami, taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman kanu langun na mga muslim.

(1) ((*Majmū' al-fatāwā*)) (25/298).

Hadith a ika-siyaw:

Hukuman nu pepuasa a nalipat minem atawa keman

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: **((من نسي وهو صائمٌ، فأكل أو شرب، فليتمَّ صومه، فإنما أطعمه الله وسقاه))** متفق عليه.

Nakabpun kani abu Hurayrah رضي الله عنه yanin pidtalu: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Entayn i taw a pepuasa a nalipat, ka nakakan atawa naka-inem, na italusin su kapepuasa nin, ka pinakan nandu pina-inem bu sekanin nu Allah)).** Napanudtul ni Al-bukharie nandu Muslim⁽¹⁾.

Nya a hadith na daleel sa entayn i nalipat, ka naka-inem atawa nakakan, kanu timu a kapepuasa nin, na su puasa nin na ustu bun, di abenal kakulangan su balasin, nandu dala dusa nin kanu entu. Kagina dikena nin intu pidtibaba, uged na entu na rizki a inenggay lun nu Allah, tembu ya pidtalu nu Rasulullah na su Allah i napakan nandu napainem lun, sya sa isa riwayat na: **((Kagina entu na rizki a inenggay nu Allah salkanin))**⁽²⁾, na langun a galbek a su Allah i minggula lun, na dili lun masiksa su ulipen, kagina yabu ipedsapal ku ulipen na su lekanin a galbekan. Nandu su mga galbek a dikena pidtibaba, na dibun intu makasumalya. Nandu dala embidayan na madakel atawa paydu i kinakan atawa kina-inem nin, sabap sa su hadith na langkum.

Nandu dili bun sekanin makapanambi, kagina inisugu lun i katalusin ku puasa nin, nandu yanin bun inibedtu ku ipedtalusin bantu na puasa, yanin intu ma'na na sekanin a taw na mibpuasa bun.

Su mga fuqaha na inisunggiling (*qiyās*) nilan kanu kakan nandu kainem, su langun na salakaw a mamabakabatal, sabap kanu hadith ni abu Salamah bin Abdulrahman, nakabpun kani abu Hurayrah رضي الله عنه, saben-sabenal kanu nabi ﷺ na

(1) Al-bukharie (1933), Muslim (1155).

(2) Ilay ka sa: ((Sunan Ad-daraqutnie)) (2/178).

pidtalu nin: ((**Entayn i nalipat, ka nakabuka sya ku Ramadan, na dili sekanin makapanambi, nandu dili maka-kaffarah**))⁽¹⁾.

Ya sabap a kinatantu lemabit kanu kapegkan nandu kabaginem sya ku nan a hadith, na kagina namba i katatapan a ganggula. Na amengka ya kinalabit ku enggagaisa na sabap sa entuba i katatapan a ganggula, na dikena yanin ma'na i su salakaw lun na dikena maytu i hukuman nin.

Su nyaba a hukuman sa kabpuasa, na isa kanu mga buntal nu masla a qa'idah a nalabit sya ku kadtalu nu Allah a: [البقرة: ٢٨٦] ﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾
“*Hu kadnan nami, di kami semiksa, u nalipat kami udi na nalimban kami*”.

Napanudtul sya sa hadith a sahih, i su Allah na yanin inisumpat kanu namba a du'a na tigin: ((*Saben-sabenal a pinggula ko*)). Sya sa isa a riwayat na tigin: ((Yanin pidtalu na: *Uway*)). Namba na kaped kanu limu nu Allah ku ulipen nin, nandu sekanin na pinakalmuwan nin silan, sa dala nin silan pakalegeni atawa pakapasangi.

Na entayn i makailay sa pepuasa a nalipat, ka biginem atawa pegkan, sya ku malamag u Ramadan, na wagib salkanin i kapatademin lun. Kagina entuba na kuyug kanu kasugu ku mapya nandu kasapal ku mawag. Kagina su kakan atawa kainem sya ku malamag nu Ramadan na munkar, uged na su taw a galipat na dili pakandusa. Tembu wagib i kapasabut lun.

Entayn i mibpaygu, atawa namumug, atawa sinemilek sa ig, a aden nakaludep a ig kanu bakelengan nin, na da bun mabinasa nu entu su puasa nin. Sakamaytu bun u aden nakaludep ku bakelengan nin a langaw, libubuk, arina atawa salakaw san – sa dikena nin pidtibaba -, na da bun mabinasa nu entuba i puasa nin. Sabap sa entu na malegen pedsanggilan, nandu kagina dikena nin bun intu pidtibaba, yanin pagidsan na mana bun su taw a nalipat. *Wallah a'alam*.

Hu kadnan nami, bangenin nami su tawfiq nengka salkami ku endaw i kasuwatan nengka, itangka kami ku mga galbek a sangkang salka, baluy kami a kaped ku mga ulipen nengka a mga salih, kaped ku lumpukan nengka a

(1) Napanudtul nya: ibn Hibban (8/287), Al-hakim (1/430), sahih sya salkanin ka nakaayun ku sharat ni Muslim, dala hukuma ni Adh-dhahabie su nya a hadith, sahih sya kani Al-hafidh sya ku kitabin a ((*Al-bulūgh*)), ilay ka i kitab a: ((*Minhat Al-'allām*)) (5/50).

namakataban, ma-ap kami nandu tawbat kami, nandu ampun kami, taman kanu
duwa a lukes nami, nandu taman kanu langun na mga muslim.

Hadith a ika-sapulu:

Su kinasugu sa kapedsawl nandu su kabarakat nin

عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «تسحروا؛ فإن السحور بركة». متفق

عليه

Nakabpun kani Anas bin Malik رضي الله عنه pidtalu nin: Pidtalu nu Rasulullah صلى الله عليه وسلم: ((**Edsawl kanu; ka saben-sabenal su kadsawl na barakat**)). Naupkatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Nyaba a hadith na pakatutulu sa saben-sabenal su taw a pebpuasa na sinugu sekanin sa kadsawl; sabap sa nadalem kanu kapedsawl i mga kamapyanan nandu mga kabarakat. Su kinalabit u Nabi صلى الله عليه وسلم kanu kabarakat u kadsawl na lalan intu a ibangeggatin, nandu ibanguyatin kanu kapedsawl.

Su *As-sahūr*: ipembedtu kanu pegken sya kanu timpu a kapedsawl sa magan mapita.

Su kinasugu sa kapedsawl na sunnat bu –dikena wagib– namba i kadtalu nu langun u mga ulama, sa nyanin tanda na su Nabi صلى الله عليه وسلم nandu su mga sahabatin na nakabpuasa silan sa duwa-gay atawka lawan pan sa duwa-gay, a dala silan mamakadsawl sa magan mapita.

Nandu nadalem kanu kapedsawl su mga kabarakat nandu mga kamapyanan a mga masla sa dungya-akhirat.

1. Ped kanu kabarakat u kapedsawl na: pakagkabagel nandu pakadtabang sya kanu kapenggalbek sa simba kanu timpu a malamag, mana upama nu kadsambayang nandu kabatya sa Qur'an nandu mga dhikr; kagina su taw a gagutem na pebpawken sya kanu mga simba sa mana bun su kapegkapawkin kanu uman-gay a mga galbekin, nyaba na amad inya.

(1) Al-bukharie (1923), Muslim (1095).

2. Ped kanu kabarakat u kapedawsawl na: Gadsisinggumanan nin su lilini kanu kabpuasa, sabap sa kulang i kapegkapasang kanu taw a midsawl; bali pegkabagel su lilini nin kanu kapepuasa, nandu dili sekanin pebpawken.
3. Ped kanu kabarakat u kapedawsawl na: Kapenggalbek kanu sunnat; kagina su taw a pedsawl na amayka nyanin niyat sya kanu kapedawsawl nin i unut-unut nin kanu kasuguwan nandu galbekan u Nabi ﷺ, na mabaluy su kinadsawl nin sa simba, a pembalasan sekanin lun sabap kanu entu a niyat nin, nandu amayka nya pingguniyat u taw a pepuasa kanu kinadsawl nin i endu pegkabagel su lawasin sya kanu kapepuasa nandu sya kanu mga simba, na pembalasan bun sekanin sabap ku entu a niyatin.
4. Ped kanu kabarakat u kapedawsawl na: Su kapembangun u taw sya kanu magan mapita ka endu makatadem kanu Allah (dhikr), endu makandu'a nandu endu makadsambayang, a tanan den gapanginaman sa katalima ku pangeni.
5. Ped kanu kabarakat u kapedawsawl na: Gadalem lun su kapedawlang kanu ukit nu mga kristyano nandu mga Jews (yahoodi), kagina su muslim na sinapalan sa kapamagigiling kanu mga galbekan nilan. Pidtalu nu Nabi ﷺ: **((Ya embidayan u kabpuasa tanu nandu su kabpuasa nu mga ahlul-kitāb (kristyano nandu yahoodi) na su kapedawsawl))**⁽¹⁾.
6. Ped kanu kabarakat u kapedawsawl na : Pakadsambayang su taw sa Fajr sa jama'ah sya kanu pinaka mapya a waktu nin (paganayan), namba i sabapin i mailay nengka i mas madakel i pedsambayang sa Fajr amayka timpu na Ramadan kumin kanu salakaw lun a mga ulan-ulan, sabap sa namenggedam silan ka endu silan pamakadsawl.

Gasampulna su kapedawsawl sa apya ngin i kapaydu nin a kinakan atawaka kina inem, daden matalatantu u ngin i embiyasan nin a makan i ipedsawl, hadith a nakabpun kani Abu Hurayrah ؓ pidtalu nin: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Migkapyapya a ipedsawl nu mu'min i kayu-kulma))**⁽²⁾.

(1) Muslim (1096).

(2) Napanudtul ni Abu Dawood (2345), ibn Hibbān (8/253), Al-bayhaqie (4/236), nandu ped a nakapanudtul kanu hadith na si Musa Al-fitrie a aden mga katigan salkanin, sya menem sa ped a mga ulama na *thiqah* sekanin, pidtalu ni Al-hāfidh sya sa "At-taqrīb": na "Sadūq, natigan sa aqeedah na shi'ah". Napanudtul i mayaba i ma'na nin a hadith a ebpun kanu mga ped a sahabat.

Nandu ped kanu mga palangayan sya kanu kabpuasa na: Dili magudal su pebpuasa sa mga makan sya kanu kapedsawl, sa aden antu na penu-penu nin den su tyan nin sa pegken. Ugayd na keman sekanin sa endaw i nasasangan, kagina dala den pinakamalat a gapenu nu manunya a pananagwan a lawan kanu tyan nin, kagina endaw den i kinapakawsug nin sa subra kanu kinadsawl nin na dala den manggalbek nin sya ku mapita, kagina su kadakel na kakan na gadsabapan u kapegkapawkw nandu kalubay na lawas.

Sya kanu kinadtalu nu Rasulullah ﷺ sa: ((**Migkapyapya a ipedsawl nu mu'min i kayu-kulma**)), na pakatutulu inamba sa nya labi a mapya i dikena subra a kapegkawsug, kagina su kayu-kulma nandu su mga nadalem lun a mga nutrisyon, na mapegkag bu sya kanu tyan, nandu malemu i kapegkatunagin. Amayka su kapegkawsug ka madalabay den u kapendyaga sa magabi, nandu kapedtulug sa malemag, na diden makuwa su tangga kanu kapebpuasa, *wallāhu a'alam*.

Oh Allah! Bangeni kami salka su langun a mga kamapyanan, magidsan su egkatawan nami atawa su di nami egkatawan, nandu belindung kami salka kanu langun u mga kabinasan, magidsan su egkatawan nami atawa dili.

Oh Allah! Itangka nengka salkami su mga maledsik a palangay nandu mga galbekan nandu kyug a ginawa, nandu mga sakit, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

Hadith a ika-sapulu enggu isa:

Mga palangayan sa kapembuka

عن سهل بن سعد رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «لا يزال الناس بخير ما عجلوا الفطر». متفق عليه.

Nakabpun kani Sahl bin Sa'ad رضي الله عنه saben-sabenal su Rasulullah صلى الله عليه وسلم na pidtalu ni: **((Dili egkapinda su taw sya kanu mga kamapyanan taman sa sambuten nilan pan su kapembuka))**. Naupkatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Hadith anya na pakatutulu kanu mga palanganyan sya kanu kapembuka, nya maytu na su kanggan-gan nandu kasambut muka sa endaw i katingguma nu kutika nin, nya ma'na na *at-ta'jeel* na su kapembuka sya kanu endaw demun i kasedep u mata nu senang, nandu aden kanu namba i masla a kamapyanan, mana upama na kapebpatyunut kanu panduwan u Rasulullah صلى الله عليه وسلم, nandu kapenggabek kanu sunnat nin, kagina su Nabi Muhammad صلى الله عليه وسلم na sambut i kabuka.

Pidtalu ni Abdullah bin Abi Awfā: Naped nami su Rasulullah sya kanu lalakawan –sa mibpuasa sekanin- , na guna sedep su senang na pidtalu nin kanu isa salkami: **((*ijdah lanā*))** -nya nin ma'na : simbuli ka su *As-sawīq* (harina) sa ig-. Pidtalu nin : Oh Rasulullah, dala pan sedep i senang! Nya pidtalu nu Rasulullah: **((Embaba ka, ka timpla ka su *As-sawīq*))**, Pidtalu nin : Oh Rasulullah, dala pan sedep i senang!, Nya pidtalu nu Rasulullah: **((Embaba ka, ka timpla ka su *As-sawīq*))**, Pidtalu nin : Saben-sabenal a malamag pan, Nya pidtalu nu Rasulullah: **((Embaba ka, ka timpla ka su *As-sawīq*))**, taman sa mimbaba, ka sinimbulan nin sa ig su *As-sawīq*, na mininem su Nabi صلى الله عليه وسلم, mawli na pidtalu nin : **((Pabila ka mailay nu a nakadalidip den su magabi sya tampal, na muka den su mibpuasa))**⁽²⁾.

(1) Al-bukharie (1957), Muslim (1098).

(2) Al-bukharie (1953), Muslim (1101).

Napanudtul pan i su kanggan-gan kanu kapembuka na kaped kanu adat-palangayan nu mga Nabi.

- Mana su nadtalu ni Abu Ad-darda ﷺ: ((**Tlu-timan a kaped kanu mga adat-palangayan nu mga Nabi: kanggan-gan kanu kapembuka, nandu kadtatangguli kanu kaped sawl, nandu su kabetad kanu lima a kawan an kanu untul u lima a biwang sya kanu kaped sambayang**))⁽¹⁾.

Su kinasugu sa kabpanay muka na buntal inan a kinapakalmu nu agama kanu mga taw, nandu kinatangka nin kanilan ebpun kanu galbek a edsusubra sya sa agama, nandu nanden ba i inunutan u pinaka mapya den a maginged, mana su mga sahabat nu Rasulullah ﷺ.

- Pidtalu ni Al-bukharie –Rahimahullah-: ((**Minuka si Abu Sa’eed Al-khudrie ﷺ kanu kutika a kinasedep demun u mata nu senang**))⁽²⁾.
- Pidtalu ni Amr bin Maymoon Al-awdie –Rahimahullah-: ((**Nya kaaden u mga sahabat nu Muhammad ﷺ na silan i pinaka mapanay i kabuka nandu pinaka mawli i kadsawl**))⁽³⁾.

Nandu enatyn i taw a nakabuka, sa nya nin sabut na sinemedep den su senang –inunta ka dala pan besen makasedep– na su puasa nin na dabun mabinasa; kagina nalimban bu sekanin, ugayd na di sekanin temalus keman taman a di makasedep su senang; sabap sa nakalagid sekanin sa mibpuasa a nakakan sa nalipatanan nin i mibpuasa sekanin, na su taw a nalimban nandu nalipat na isa bu i kukuman nin, pidtalu nu Allah Ta’ala:

﴿رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ [البقرة: ٢٨٦]

“Hu kadnan nami! Di kami pedsiksa amayka nalipat kami atawka nalimban kami”

Nandu nya dayt kanu mibpuasa na pamakutan nin su kutika a kapembuka a ibanalima kanu du’a, pangenin nin su langun u galinyan nin a mapya, ka sabensabenal su du’a nin na pedtaliman, napanudtul sa hadith a nakabpun kani Abu

(1) Napanudtul ni At-tabarānie sya sa “*Al-kabeer*”- nandu sya sa “*Majma’ az-zawāid*” (2/105), nandu pidtalu nin: (...*Marfu’* nandu *Mawqoof* kani Abu Ad-darda, su *Mawqoof* na *Saheeh*, su *Marfu’* na aden lun i mga taw a dala ko matun i tarjamah kanilan). Nandu napanudtul bun sa hadith ni Ibn Abbās – nasuwatan nu Allah silan duwa - sa *Marfu’*. Napanudtul ni Ibn Hibbān (5/67-68).

(2) “*Fat’h Al-bārie*” (4/196).

(3) Napanudtul ni Abdurrazzāq sya sa “*Al-musannaḥ*” (4/226). Pidtalu nin sya sa “*Fat’h Al-bārie*” (4/199): “su isnadin na *Saheeh*”.

Hurayrah ﷺ pidtalu nin: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Tlu-balang i mga taw a dili gabpalawan su mga du'a nilan: su gawnutan a matidtu, su mibpuasa sya kanu kutika a kapembuka nin, nandu su du'a nu taw a nadsalimbut**))⁽¹⁾.

Hadith a nakabpun kani Abdullah bin Amr bin Al-ās –nasuwatan nu Allah silan duwa- pidtalu nin: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Saben-sabenal na aden kanu taw a mibpuasa sya kanu kapembuka nin i du'a a dili gabpalawan**)).

Pidtalu ni Ibn Abi Mulaikah: Nakineg ko si Abdullah bin 'Amr a pedtalun nin amayka pembuka i: ((*Allahumma inni as-'aluka birahmatik allatie wasi'at kulla shay' an tagfira lie*))⁽²⁾.

Nandu ped kanu mga sunnat, na su kandu'a nu taw sya kanu kapembuka nin: sa du'a a napanudtul ni Abdullah ibn Umar –nasuwatan nu Allah silan duwa -, pidtalu nin: Ya kaaden u Nabi ﷺ na pedtalun nin amayka pembuka i: ((*Dhahaba adh-dhama'u, wabtallat al-urūq, wa thabata al-ajr, in shā Allah*))⁽³⁾. *Wallāhu a'alam*.

Oh Allah! Rizqi kami sa ilmu a makangguna, mga amal a matalima, mga rizqi a mapya. Oh Allah! Talima ka su mga du'a nami, ipasampay nengka salkami su singanin nami, nandu ampun kami oh Allah, taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

(1) Napanudtul ni At-tirmidhie (3598) nandu si Ibn Mājah (1752), su namba a hadith na aden lun i mga *shawāhid*, ped lun na su hadith ni Abdullah bin Amr –nasuwatan nu Allah silan duwa-.

(2) Napanudtul ni Ibn Mājah (1753), nandu si Al-hākim (1/422), nandu si Ibn As-sunnie (481). Pidtalu ni Al-busairie: “Namba i isnad a *Saheeh*”, ilay ka sa kitab a: “*Az-zawāid*” (254). Aden mga katigan kanu kinadtalu nin sa *Saheeh*, sya mennem kani Al-mundhirie na *Da'if* sya sa kitab a “*At-targib*” (2/89). Su mga hadith makipantag sa nyaba na aden bityala lun, dikalu-kalu mamakambagela i nyaba a mga hadith, lagkes pan su mga Athār a nakabpun kanu mga salaf, ilay ka sa “*Tafseer ibn Katheer*” (3/67-77), “*Tanbeeh al-qāri*” kani Shaykh Abdullah Ad-duwaysh, p (78,79). “*Zawā'id as-sunan al-arb'a ala as-sahihayn fi kitab as-siyām*” (1/239).

(3) Napanudtul ni Abu Dawood (2357), nandu si Al-bayhaqie (1/239), nandu si Al-hākim (1/422), nandu si Ibn As-sunnie (478) nandu si Ad-daraqutnie (2/185), nandu pidtalu nin i: “Natalabisa lun manudtul si ibn Wāqid, nandu su isnad nin na *Saheeh*”, nandu nya ba si Al-husayn anya na *thiqah* a aden mga lipatin, mana su nalabit sa “*At-taqrib*”.

Hadith a ika-sapulu enggu duwa:

Mga patut a itagak nu taw a pebpuasa

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: «**الصيام جُنَّةٌ، فلا يَرَفُثُ ولا يصخب - وفي رواية: ولا يجهل -، وإن امرؤ قاتله أو شاتمه فليقل: إني صائم**» - مرتين - . متفق عليه.

Nakabpun kani Abu Hurayrah رضي الله عنه pidtalu nin: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Su puasa na klung, na di edtalu sa mga malat, nandu dili lemalis – sya sa kaped a riwāyah na: Di magigiling kanu galbekan u taw a ignoranti-, nandu amayka aden lemimbul salkanin, atawka mamagulas lun, na yanin edtalun na: Saki na pebpuasa ako**)) –edtalu nin sa makaduwa-. Naupkatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Nyaba a hadith na pakatutulu sa saben-sabenal su taw a mibpuasa na sinugu sa kaparihala nin kanu puasa nin, nandu kapangabung nin ebpun kanu mamakabinasa lun, sya pakanggulalan sa kapebpalangayan sa mga mapya, nandu kadsanggila kanu mga mawag, ka endu masampay kanu kapebpuasa su mga unga nin a mapya, nandu endu makuwa su pahala a inidtatalema lun.

Nakabpun kani Abu Hurayra رضي الله عنه pidtalu nin: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Entayn i dala nin itagak su malat a kadtalu, atawa su kanggalbek lun, atawa su mga kadusan, na dikena nasisita nu Allah su kapedtagakin kanu kapegkan nin nandu kabaginum nin**))⁽²⁾.

Su kinadtalu nin sa: ((**As-siyām junnah**)) su batang a *Jīm* na didapan, nandu aden sabedtu nin, su batang a *Nūn* na diyatas i balisin. Yanin ma'na na su engga-gaisa a pegkelong salka, nandu pangalaw nengka ebpun kanu ipegkagilek nengka.

(1) Al-bukharie (1894), Muslim (1151).

(2) Naypus den i kinatakhreej lun.

Nyanin ma'na na: Su puasa na pendalindingan nin su taw a pebpuasa ebpun kanu mga galbek a ma'siyat sya sa dunya, na amayka aden dalinding nu taw sya sa dunya sa ma'siyat, na maaden lun bun mambu lu sa akhirat su dalinding kanu naraka, pidtalu nu Nabi ﷺ: ((**Su puasa na klung sa mana su klung u isa salkanu sya kanu kapembunwa**))⁽¹⁾ nyaba na mapayag den abenal a daleel kanu kalbihan u puasa.

Su kinadtalu nin sa: ((*falā yarfuth*)) didapan su batang a *Fā* atawaka dibawa, su *Ar-rafath* menem a diyatas su *Rā* nin nandu *Fā* nin. Yanin ma'na na: Kadttalu a maledsik, nandu gausal bun sa kapembaragyuma, nandu kapegkakep a salta lun su Shahwa, pidtalu nu Allah Ta'ala: [البقرة: ١٨٧] ﴿أَجَلٌ لَكُمْ لَيْلَةَ الصَّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ﴾
“*Inihalal salkanu sya kanu magabi nu puasa i katingguma nu kanu mga kaluma nu*”

Pidtalu nu kadakelan kanu mga Ulama i: Ya ma'na nu *Ar-rafath* kanu nyaba a hadith na su mga kadttalu a mga maledsik nandu dala mga tapek nin, *wallāhu a'alam*.

Su kinadtalu nin sa: ((*walā yajhal*)) su *Al-jahl* kanu nya ba a hadith na su sulanga nu kaungangen, bali nyanin gangguma'na na: Di enggalbek sa mga galbekan u mga taw a ignorant, mana upama nu kandadalalis nandu kandupang-dupang, nandu su salakaw pan san.

Su kinadtalu nin sa: ((*innie sā'im*)) na yanin ma'na na amayka aden isa a taw a edtibaba endupang salkanin, nandu maminta lun, na dinin atuwan, makin nyanin edtalun na : ((saki na pebpuasa ako)), ka dikalu-kalu su taw antu a pendupang lun na makatelen amayka kasabutan nin i dili bun sekanin matu sabap sa mibpuasa sekanin.

Ya gatalima a puasa, na su kabpuasa nu mga ilalakaw ebpun kanu mga kabaladusan, nandu su dila ebpun kanu kalebut nandu mga kadttalu a maledsik, nandu su tiyan ebpun kanu kakan nandu ka-inum, nandu su kaparihala kanu sangulan ebpun ku mga inisapal.

(1) Napanudtul ni An-nasā'ie (4/167), Ibn Mājah (1639), Ahmad (26/205), Ibn Khuzaymah (3/193), Ibn Hibbān (8/409), su sanad nin na *Saheeh*, nya midttalu sa *Saheeh* na si Ibn Khuzaymah nandu si Ibn Hibbān, sa nyanin *shāhid* na su hadith ni Abu Hurayra ﷺ.

Su kabpuasa na madrasah, a bamandu sa kaungangen nandu kasabar nandu katidtu, a pedsugu sa kamapyanan a galbek nandu kadtalu, kagina su taw a pebpuasa na dili ebpapulu i suwara nin, nandu dili makadtalu sa mga maledsik a kadtalu, dili malipunget, dili makandabpug, nandu dili endalbut, amayka edtalu na tadem kanu Allah, su katana nin na ibamimikiran, dili gausal su oras u taw a pebpuasa kanu mamakabinasa a galbek, a pakakulang kanu pahala nu puasa, atawaka pakapunas lun, *wallāhu a'alam*.

Oh Allah! tutulu kami kanu lalan nengka a malilintad, lepas kami ebpun kanu kalibutengan, itangka nengka salkami su mga maledsik magidsan i mapayag atawa masulen, pambarakat ka salkami su mga tangila nami, mga mata nami, nandu su mga bagel nami, mga kaluma nami, mga wata nami, mga tamuk nami, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

Hadith a ika-sapulu enggu tlu:

Kinasugu kanu taw a pebpuasa sa kadsiwak

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «لولا أن أشقّ على أمّتي، لأمرتهم بالسواك عند كل صلاة». متفق عليه.

وللبخاري تعليقا: «مع كل وضوء».

Nakabpun kani Abu Hurayrah رضي الله عنه saben-sabenal su Nabi صلى الله عليه وسلم na pidtalu nin: ((**U dikena bu kapasangan su mga ummat ko, na diden-sumala na sugun ku silan sa kadsiwak uman edsambayang**)). Naupkatan ni Al-bukharie silan kani Muslim.

Sya kani Al-bukharie sa *Mu'allaq*: ((**Uman magibedas**))⁽¹⁾.

Nya ba a hadith na daleel sa kinambagel semugu sa kadsiwak bagu edsambayang –magidsan i faradhu atawa sunnat-, dala embidayan u mibpuasa nandu dala ebpuasa, nandu mapita atawaka malulem, nya lun hikmat na endu maaden su taw sa pinaka talutup a buntal nandu pinaka mapya a baw, bagu lemudap kanu simba.

Hadith a napanudtul ni Aisha –nasuwatan nu Allah sekanin-, nakabpun kanu Nabi صلى الله عليه وسلم pidtalu nin: ((**Su kadsiwak na ipedsutti kanu ngali, a gasuwatan u Allah**))⁽²⁾, nyaba a hadith na galangkumin su mibpuasa atawka dala, kaginaka maytu na nasisita i enggulan su nadalem lun taman a da makatingguma a hadith a maka-*takhsees* lun, ugayd na dala man hadith a *saheeh* a naka-*takhsees*, sabap luba na lalayun su kukuman nin.

(1) Napanudtul ni Al-bukharie (847), nandu si Muslim (252).

Su lapal a: ((uman magibdas)) na *mu'allaq* sya kani Al-bukharie, nandu linabit ni Al-hāfidh i si An-nasā'ie nandu si Ibn Khuzaymah na ini-*wasl* nilan ebpun kani Malik, ilay ka sa kitab a: “*Fat’h Al-bārie*” (4/195).

(2) Napanudtul ni An-nasā'ie (1/10), nandu si Ahmad (10/240), siniguradu ni Al-bukharie i *mu'allaq* inya a hadith, (4/158 “*Fat’h*”), nyaba a hadith na madakel i pakabagel lun a hadith ebpun ku mga sahabat رضي الله عنهم, ilay ka sa kitab a: “*Jāmi’ At-tirmidhie*” (1/35), nandu sa “*At-talkhees al-habeer*” (1/70).

- Pidtalu ni Ibn Al-arabie : ((Pidtalu nu mga ulama tanu: Dala hadith a *saheeh* a sinemapal atawaka sinemugu sa kadsiwak u mibpuasa, nya bu nalabit a hadith na su Nabi ﷺ na inipanguyat nin su kadsiwak sa uman magibedas atawka uman edsambayang su taw –sa dala nin pambidaya i mibpuasa atawaka dala-, nandu kinaaden nin kanu kadsiwak sa kaped kanu mga sunnat nu gay nu Jamat –sa dala nin pambidaya i mibpuasa atawaka dala-, nandu nalabit tanu su sapulu-timan a mga guna nu kadsiwak uman kapagibdas, na su kabpuasa na labi lawan pan samba))⁽¹⁾.

Yabun mabagel a kadtalu, na inisugu kanu taw a mibpuasa su kadsiwak.

- Pidtalu ni Shaykh al-islam ibn Taymiyah –rahimahullah-: ((Dala daleel a pakatutulu sa *makruh* su kadsiwak kanu ulyan u kapulid u senang, a mapakay a makapalin kanu andang a kukuman u kinasugu sa kadsiwak))⁽²⁾.

Su namedtalu sa *makruh* i kadsiwak sya kanu ulyan u kapulid u senang, na nya nilan daleel na su hadith ni Ali ؑ a su Nabi ﷺ na pidtalu nin: ((**Amayka mibpuasa kanu na edsiwak kanu mapita-pita, nandu di kanu pedsiwak sa malulum**))⁽³⁾. Ya pidtalu a malulum na: iganat kanu endaw i kapulid u senang taman sa kasedepin, nandu nyaba a hadith na *Da'if* di mapakay a pegkuwan a tindeg.

Nandu inidaleel nilan pan su hadith ni Abu Hurayrah ؓ –nawna den i kinalabit lun– nalabit luba i: ((**Su kapegkasalin nu baw na ngali nu taw a mibpuasa na nya labi i kamut nin lu kanu Allah kumin kanu misk –kamutan**)), nya buntal a kinadaleel nilan sa namba a hadith na: su *Al-khulūf* – a didapan su *Khā* nin- na namba su baw a madu sya kanu ngali nu taw amayka dala dalem a tiyan nin, namba a baw na nya katatapan a kabeliw nin na sya kanu kapulid u senang, na amayka namba a baw na galilinyan nu Allah, na yanin

(1) “*Āridhat Al-ahwadhie*” (3/256), nandu sya sa (1/40) na linabitin su mga guna nu kadsiwak.

(2) “*Majmu’ al-fatawa*” (25/266).

(3) Napanudtul ni Ad-darqutnie (2/204), nandu si Al-bayhaqie (4/274) sya nakaukit kani Kaysan, nakabpun kani Umar bin Abdurrahman, nakabpun kani Khabbāb sa *marfu’*, maytu bun a napanudtul ni At-tabarānie sya sa “*Al-kabir*” (4/78), nandu napanudtul ni Ad-dulābie sya sa kitab a “*Al-kunā*” (2/52) a nakabpun kani Ali sa *mawquf*, pidtalu ni Ad-darqutnie : “Si Kaysan na sekanin si Abu Umar, dikena mabagel i hadith nin, nandu aden pageletan nilan kani Ali a dikena kilala a taw. Nandu mambun ba i kadtalu ni Al-bayhaqie, nandu pidtalu ni Al-hāfidh sya sa “*At-talkhees*” (1/73): i “su isnadin na *da’if*”.

ma'na na pinakapya nu agama Islam bun, mandyadi, dili dayt a pedsiwakan ka maawa sekanin.

Ugayd na nyaba a hadith na dikena nan i pakatutulu nin, kagina su kapegkasalin u baw nu ngali na nyanin sabap na kagina dala dalem u tiyan, na namba na dili maawa na kadsiwak, nandu gasuwatan u Allah i entuba sabap sa kinalabi nu taw kanu lilini nu Allah ebpun kanu lilini nu manusya, dikena nya sabap a kapegkasuwat nu Allah lun i sabap kanu maledsik sya kanu ngali atawa ngipen, nandu kaped a bamebpuasa na dala bun danden baw na ngali nin, sabap sa aden antu mapya su tinay nin, atawaka su tinay nin na malugad i kagalingin sa pegken, aden bun menem antu a ganggula na dipan gapulid su senang na bagebaw den i ngali nu taw.

Oh Allah! Baluy ka su kulimpusan na mga umul nami sa mapya, nandu su kulimpusan u mga galbek nami sa mapya, nandu baluy ka su pinakampaya a gay nami na su gay a kabalatemu nami salka, sya nengka itabu su kapatay nami kanu timpu a gasuwatan kami nengka, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

Hadith a ika-sapulu enggu pat:

Su padsa na kapanguta nu taw a pebuasa

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: «من ذرعه القيء فليس عليه قضاء، ومن

استقاء فليقض». رواه أبو داود والترمذي وابن ماجه وأحمد، ورواه ثقات.

Nakabpun kani Abu Hurayrah رضي الله عنه pidtalu nin: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Entayn i makauta -sa dikena pidtibaban- na dala kawagibi sa kasambi, nandu entayn i panginsuluten nin i kauta nin na manambi**)). Napanudtul ni Abu Dawood, At-tirmidhie, ibn Mājah nandu Ahmad⁽¹⁾, su mga nakapanudtul lun na mga *thiqāh*.

Hadith anya na pakatutulu sa saben-sabenal su taw a pebuasa amayka pinanginsulut nin i kauta nin, taman sa nakauta, na gabinasa su puasa nin, nandu wagib i makasambi sekanin, namba i kadtalu nu kadakelan kanu mga ulama.

Ugayd na amayka manguta sekanin sa dikena pedtibaban, na su puasa nin na dili gabinasa, nandu dili sekanin gawagiban sa kapanambi.

- Pidtalu ni Al-khattābie: ((Dala katawan ko a salakaw san a bityala ebpun kanu namegakataw))⁽²⁾.
- Pidtalu ni Ibn Qudāmah: ((Namba i kadtalu nu langun u migkakataw))⁽³⁾.

Ya ma'na na ((**istaqā'a**)) na : pinanginsulut nin i makauta.

(1) Napanudtul ni Abu Dawood (2380), nandu si At-tirmidhie (720), nandu si Ibn Mājah (1/536), nandu si Ahmad (16/283), nandu si Al-hākim (1/427), nandu su salakaw pan a sya nakaukit kani Eisa bin Yunos, pinamedta ni Hishām bin Hassān, nakabpun kani Ibn siren, nakabpun kani Abu Hurayrah, su isnad nin na *saheeh* a ayun kanu shurut ni Muslim, pidtalu ni Ad-dārquṭnie (2/48): ((Langun a nakapanudtul lun na *thiqah*)). Ugayd na *ma'lūl*, aden tila nilan sya kani Ahmad, Al-bukharie, Ad-dārimie, Abu Dawood, At-tirmidhie nandu salakaw pan kanilan, nandu pidtalu nilan: Dikena pegkuwan i hadith nin, kagina si Abu Hurayrah رضي الله عنه na minifta sa sulangay nin – mawma bun i bityala lun -, nandu gasabutan den i dikena nya pidtalu a *thiqah* i nakapanudtul lun na *saheeh* den su hadith.

(2) “*Ma’ālim as-sunan*” (3/261).

(3) “*Al-mughnie*” (4/368).

Ya ma'na na ((*dhara'ahu*)) na : kena nin ayad na ginawa i kinalyu –nu uta nin-.

Na pabila ka makauta sa pidtitibaban nin na nakabuka sekanin, magidsan i paydu atawaka madakel i nauta nin, sabap kanu mapayag a bityala nu nyaba a hadith, nandu sabap sa su mga salakaw a pamakabatal kanu puasa na dala embidayan na paydu nandu madakel sya kanu kapegkabatal nin kanu puasa.

- Pidtalun ni Ibn Qudāmah: ((Dala embidayan a yanin mauta na su kinan nin atawka mapayt atawka malumiket (klad) atawka lugu ataw ka salakaw san, sabap sa su mga namba a nalabit na nalangkum u ma'na nu hadith, su Allah i labi a mataw kanu bantang))⁽¹⁾.
- Pidtalun ni Shaikh Al-islām Ibn Taymiyah –sya kanu kinapayagin sa hikmat u kapegkabatal nu puasa sa kabanguta-: ((Sabeng-sabeng a inisapal kanu taw a mibpuasa su kakan atawa ka kainem kanu nganin a makagkabagel salkanin, na maytubun mambu a inisapal salkanin su kapaliw nin kanu makagkalubay salkanin a makaawa sa bagelin, kagina amayka sugutan su taw kanu namba na makabinasa lun, nandu maluyud sekanin kanu mga taw a pendupang nandu dikena pedtidtu sya kanu kapenggaleb sa simba))⁽²⁾.

Nya menem kinailay nu kaped a migkakataw, na su kapanguta na dili pakabatal, namba i kadtalu ni Ibn Abbās nandu si Abu Hurayrah ؓ, nandu si Ikrimah, nandu riwayat kani imam Malik, nandu namba i mapayag a linamigan ni Al-bukharie⁽³⁾ -ikalimu silan nu Allah-, sabap sa dala kun isa bu a hadith a *saheeh* a nakabpun kanu Nabi ؐ makapantag kanu nyaba, inunta bu na su kabpanguta na kaped kanu mga gadsalilidan a ganggula na apya entayn a taw.

- Pidtalun ni Abu Hurayrah ؓ: ((Amayka nakauta na dili pakabuka, ugayd na iduda nin su uta nin nandu dili nin lemeden))⁽⁴⁾. *Wallāhu a'alam*.

Oh Allah! Tawfiqi kami kanu palityala salka, tatap kami sya kanu kaunut kanu panduwan nu Rasulullah nandu katatap kanu Jama'ah, di kami lemuyud kanu mga taw a nasabutan nilan su bantang ugayd na diniyang-diyang nilan,

(1) "*Al-mughnie*" (4/369).

(2) "*Majmū' al-fatāwa*" (25/250).

(3) "*Fat'h Al-bārie*" (4/173).

(4) *Mu'allaq* sya kani Al-bukharie (4/173 - "*Fat'h Al-bārie*") sa sanad a *saheeh*.

nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu
langun u mga muslim.

Hadith a ika-sapulu enggu lima:

Hukuman u kadiwalay sya kanu malamag u Ramadan

عن أبي هريرة رضي الله عنه، عن رسول الله ﷺ أنه أتاه رجل، فقال: يا رسول الله هلكت. قال: **«وما أهلك؟»**، قال: وقعت على امرأتي في رمضان. قال: **«هل تستطيع أن تعتق رقبة؟»**، قال: لا. قال: **«هل تستطيع أن تصوم شهرين متتابعين؟»** قال: لا. قال: **«هل تستطيع أن تطعم ستين مسكيناً؟»** قال: لا. قال: **«فاجلس»**، فجلس، فأتى النبي ﷺ بعرق فيه تمر. قال: **«فتصدق به»**. قال: ما بين لابتيها أحدٌ أفقر منا! قال: فضحك رسول الله ﷺ حتى بدت أنيابه. قال: **«خذه فاطعمه أهلك»**. متفق عليه.

Nakabpun kani Abu Hurayrah رضي الله عنه, nakabpun kanu Rasulullah ﷺ nakauma salkanin i isa a mama, nya nin pidtalu: Oh Rasulullah, nabinasa ako. Inidsa nu Rasulullah: ((**Ngin i nakabinasa salka?**)), Pidtalu nin: Natingguma ko si kaluma ko sya kanu malamag u Ramadan. Pidtalu nu Rasulullah: ((**Ngintu makagaga ka mapandaludaya sa isa a ulipen?**)), Pidtalu nin: Dili. Pidtalu nu Rasulullah: ((**Ngintu makagaga ka sa makabpuasa ka sa duwa-ulan a edtundug?**)) Pidtalu nin: Dili. Pidtalu nu Rasulullah: ((**Ngintu makagaga ka sa makapakan ka sa nem-pulu a miskinan?**)) Pidtalu nin: Dili. Pidtalu nu Rasulullah: ((**Pagagayan ka**)), taman sa minayan su mama, taman sa aden inenggay kanu Rasulullah ﷺ a pananagwan a aden lun i kayu-kulma. Pidtalu nin kanu mama: ((**Ipanadaqah nengka**)). Pidtalu nin: Dala den sya ba sa pageletan a duwa anya a palaw i lemawan pan salkami i kamiskin nin!. Ya nadtalu: Nakadtatawa su Rasulullah ﷺ taman sa nailay i ngipen nin. Nandu pidtalu nin i: ((**Kwa ka anan, ka ipakan nengka kanu pamilya nengka**)). Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Hadith anya na pakatutul sa kasla na kadusan u kadiwalay sya kanu malamag u Ramadan; sya gasabutan intuba kanu kinapangimbenal nu

(1) Hadith a napanudtul ni Al-bukharie, sa embida-bida i lapal nin (1936), nandu si Muslim (1111).

Rasulullah kanu kinadtalu nu mama sa: ((nabinasa ako)), nya nin ma'na: nakanggula aku sa kadusan, sabap sa kinanggalbek ko sa iniharam sa laki sya kanu timpuu a kapebpuasa, sya menem sa hadith ni Aisha –nasuwatan nu Allah sekanin- na pidtalu nu mama i: ((Natupuk aku))⁽¹⁾.

Nandu nakatutulu su hadith sa entayn i tingguman nin si kaluma nin sya kanu malamag u Ramadan sa mibpuasa sekanin, na gabatal su puasa nin, amayka pidtitibaban nin intu nandu gatanudan nin i sekanin na mibpuasa, nandu wagib salkanin –sya kanu kadtalu nu kadakelan kanu mga ulama– i kasambiyann nin su entuba a gay a nabinasa nin sa kinatingguma nin kani kaluma nin, salta na makadtawbat sekanin sa benal a kadtawbat..

Sakamaytu bun a wagib salkanin su pinaka maugat a *Kaffarah* sabap kanu pinggula nin a kadusan, sa nya nin antangan na:

- Kapandaludaya sa ulipen a mu'min.
- Amayka ka dili makatun na makabpuasa sa duwa-ulan a edtundug.
- Amayka di nin magaga na mapakan sa nem-pulu a miskin, sa uman i sakataw kanilan na isa ka *Mudd* a bantad⁽²⁾ a mapya i klasayan nin, nya timbang u isa ka *Mudd* na (563 grams). Egkapakayan bun i begas ataw ka su salakaw lun a gadsalilidan a ibaguyag u taw nu dalpa.

Amayka nya nin kinatingguma kani kaluma nin i nalipatanan nin i mibpuasa sekanin, na dili gabatal su puasa nin, namba i labi a mabagel a kadtalu nu mga ulama, nandu dikena wagib salkanin i maka-sambi nandu maka-*kaffarah*.

- Pidtalu ni Al-bukharie : ((Pidtalu ni Al-hasan nandu si Mujāhid : Amayka natingguma nin si kaluma nin sa nalipatanan nin – i mibpuasa sekanin – na dala enggaga-isa a gawagib salkanin))⁽³⁾.

Maytu bun amayka tingguman nin si kaluma nin sya kanu waktu nu fajr sa nyanin antap na magabi pamun, mawli na nasabutan nin i sinemebang den su fajr, dili bun sekanin makasambi nandu dili maka-*kaffarah* sya kanu *rajih* a kadtalu nu mga ulama.

(1) Muslim (1112).

(2) Sabap sa nalabit sa kaped a Riwayat na tudtulan kanu namba a mama i: ((Nakatingguma kanu Nabi su pananagwan a aden lun i sapulu endu lima ka *Sā'*)) ilay ka sa: ((*Fat'h Al-bārie*)) (4/69).

(3) "*Fat'h Al-bārie*" (4/155,156), ilay ka sa "*Tagleeq at-ta'leeq*" (3/156,157), "*Ad-darārie al-mudiyah*" (2/22).

➤ Pidtalu ni Shaikh Al-islam Ibn Taymiyah rahimahullah: ((Namba i labi a pakaustu a kadtalu, nandu pakapagustuwa kanu unayan u agama nandu pakaayun kanu panduwan nu Qur'an nandu hadith, nya bun ba i gaayunan a unayan a madh'hab ni Imam Ahmad nandu salakaw pan salkanin; kagina su Allah na dikena nin pegkwintan su taw a nalipat nandu nalimban, na nya ba a taw na nalimban, nandu saben-sabenal su Allah na inihalal nin su kakan nandu su kambaragyuma taman sa kasebang nu Fajr, na sanden sa taw a pinggula nin su pinamakay lun, na dili kabedtuwan sa midtalipenda, nandu sekanin pan i labi a dayt a mapasinsya kumin ku taw a nalipat, su Allah i labi a mataw))⁽¹⁾.

Namba i kukuman u mama, pantag menem kanu babay na gabinasa su puasa nin, nandu wagib salkanin i kasambi nin, pantag menem kanu *kaffarah* na amayka nakaayun su babay na gawagib salkanin, amay menem ka tinigel sekanin na dili gawagib salkanin.

Amayka nya nin kinatingguma kani kaluma nin i sya kanu kabangulip sa lebat, na gabinasa su ulip nin, nandu wagib salkanin i kasambyan nin intu, salta na edtawbat, nandu di den sekanin maka-*kaffarah*; kagina su *kaffarah* na sya bu gawagib kanu kadtawalay sa malamag u Ramadan, sabap sa aden kanu Ramadan i inipamalinta a di dayt a matalasak, na su pamakabatal kanu puasa na namba i pakatalasak lun, sa dikena mana su mga gay nu kabpangulip a lagid bun u kaped a mga gay⁽²⁾. *Wallāhu a'alam*.

Oh Allah! Ilindung kami nengka ebpun kanu mga sabapan a kasulang nandu kasupak, inggay nengka salkami su ukrit a kapaginugut a kasuwatan nengka, ampun ka salkami su dusa nami a nangauna nandu pamakabalundug, nandu su inisulen nami nandu inipayag nami, nandu su nganin a seka i labi a mataw lun kumin salkami, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

(1) "*Majmū' al-fatāwa*" (25/264).

(2) "*Al-kāfi*" (1/357), "*Ad-durar As-saniyah*" (3/388).

Hadith a ika-sapulu enggu nem:

Dikena gabinasa su puasa nu entayn i napitan a junub

عن عائشة وأم سلمة رضي الله عنهما: «أن النبي ﷺ كان يصبح جنباً من جماع، ثم يغتسل ويصوم». متفق عليه.

وفي حديث أم سلمة: «ولا يقضي».

Nakabpun kani Aisha nandu kani umm Salamah – nasuwatan nu Allah silan duwa- ((Sabén-sabénal kanu Nabi ﷺ na gapitan sekanin sa junub sabap sa kinambaragyuma, mauli na pebpaygu ka pebpuasa)). Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim.

Sya sa hadith ni umm Salamah: ((Nandu dili sekanin banambi))⁽¹⁾.

Hadith anya na pakatutulu sa sabén-sabénal su mibpuasa a napitan sa junub –magidsan i sabap sa kinambaragyuma atawka kinadtaginep– na dili gabinasa su puasa nin, apya sakali pan sekanin ebpaygu na makasebang den su Fajr, asal ka kinempen nin mambu su ginawa nin kanu kakan atawaka kainem atawaka salakaw pan a mamakabatal, salta lun sun niat sa pebpuasa sekanin gumanat kanu oras u kapedtigkel.

Ya junub a taw na: Langun a nawagib lun i kabpaygu, sabap sa kinaliw nu ig u lawas, atawaka kinambaragyuma, nya pidtalu nu Allah :

﴿فَالَّذِينَ بَدِشْرُهُمْ وَابْتَعُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ

الْفَجْرِ﴾ [البقرة: ١٨٧]

“Saguna na tingguma nu den silan nandu pamaginagkay nu den su inenggay nu Allah salkanu [wata, atawaka kapembaragyuma], nandu pamegkan kanu pamanginem kanu taman sa katawan nu den mapadsenggaya su tanul a maputi nandu maytem kanu waktu nu fajr [ya maytu na taman sa kasebang nu fajr]”.

(1) Al-bukharie (1925)(1926), Muslim (1109).

Sabap sa pinamakay nu Allah su kambaragyuma taman sa waktu na Fajr, na yanin intuba pakatutulu na, su kapebpaygu na sya pan manggula kanu ulyan u kasebang u Fajr.

Su kinalabit sa ya sabapan a kinajunub nu Rasulullah kanu nyaba a hadith na sabap sa kambaragyuma, na endu gasabutan i su kinadtangguli nin ebpaygu na pidtitibaba nin, dikena nakatekaw den nakawma salkanin su engga-gaisa a pakanasisita sa kabpaygu. Yanin inyaba pakatutulu, na dikena wagib i kasambut ebpaygu nu taw a junub, ka ya ustu na gapakay sa ulyan pan a kasebang u Fajr.

Hadith a nakabpun kani Aisha –nasuwatan nu Allah sekanin- nakauma su isa a mama kanu Nabi ﷺ sa bagidsa –salta si Aisha na bagikineg kanu taligkudan u pintu- , Pidtalu nin: Oh Rasulallah, gauma ako na waktu sa junub ako; ngintu ebpuasa ako?, Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Apya saki na gauma ako na waktu sa junub ako na pepuasa ako bun**)), Pidtalu nu mama: Dikena ka mana sekami oh Rasulallah, inampun u Allah salka su nawna nandu nawli a dusa nengka! Nya pidtalu nu Rasulallah ﷺ: ((**Wallahi, gapanganay ko i saki i maaden a labi i kagilekin kanu Allah kumin salkanu, nandu labi i kataw nin kumin salkanu kanu nganin a ipegkagilek ko**))⁽¹⁾.

Maytu bun su babay a aden haydh nin atawaka nifās, amayka matebped su lugu nin, nandu naamad sa unan a Fajr, na mamung sekanin ebpuasa kanu mga taw –sa apya yanin pan kabpaygu i ulyan a kasebang nu Fajr-, sabap sa naluyud sekanin kanu mga taw a nawagiban sa kabpuasa, nandu patut salkanin i kanggan ebpaygu ka endu makadsambayang sa Fajr sya kanu waktu nin.

Amayka edtaginp su mibpuasa sya kanu malamag u Ramadan, na ebpaygu sekanin, nandu su puasa nin na dili gabinasa, sabap sa kena nin intu kyug nandu kahanda, pidtalu nu Allah: [البقرة: ٢٨٦] ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ “*Dili ebpanyugatan o Allah su isa a ginawa nya tabya na endaw bu su mabalebeg nin*”.

Nandu gasabutan pan kanu nyaba a hadith su kinapamakay kanu kabpaygu nu taw a mibpuasa, sa dala embidayan a kapebpaygu a wagib atawaka sunnat atawaka mubah.

(1) Muslim (1110).

- Pidtalu ni Al-bukharie: ((Su kabpaygu nu taw a pebpuasa)). Mauli na linabitin i si Ibn Omar –nasuwatan nu Allah silan duwa- na inilumes nin su kamisita nin, mauli na kinemesanin kanu lawas nin sa timpu a mibpuasa sekanin. Nandu si Ash-sha'bie na mibpaygu sa mibpuasa sekanin. Nandu pidtalu ni Al-hasan: ((Dili makagkayd su kapamumug nandu kabpaygu kanu taw a mibpuasa)).

Entuapn ka linabitin su hadith ni Aisha a nalabit kagina⁽¹⁾.

- Pidtalu ni Ibn Al-munayyir Al-kabeer sya kanu namba: ((Nadalem kanu nyaba a hadith su sembag kanu entayn i pedtalu sa *makruh* i kabpaygu nu mibpuasa, kagina amayka nya nin kinakukum lun sa *makruh* i sabap sa abung kanu kasampay nu ig sya kanu bakalengan, na su namba a sabapan na bātil (di pakaustu) sabap kanu kinapamakay kanu kapamumug nandu kadsiwak, nandu su kapedtekaw kanu bagilutun nandu su salakaw pan san, amay menem ka nyanin kinabaluy a *makruh* i sabap sa kapegkagalini, na saben-sabenal kanu mga Salaf na pinamakay nilan kanu mibpuasa i kagkagalini, nandu kadtilak nandu kapanaleday, nandu katagu sa lana, nandu pinamakay nilan su kapagantisan, nandu salakaw pan kanu nalabit anya, namba i sabapin i linabitin su nyaba a mga galbek sya kanu kinambityala kanu kapebpaygu)). *Wallahu a'alam.*

Oh Allah! Ipatuntul nengka salkami su lalan u mga taw a namaginugut, tawfiqi kami sa katatap lun, nandu kadtinidtuwan, ilindung kami nengka kanu kalugiyang nandu kadsenditan, lepas kami kanu kasengetan lu sa gay a mauli, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

(1) “*Fat’h Al-bārie*” (4/153).

Hadith a ika-sapulu enggu pitu:

Hukuman a ka-akes atawa kasyum nu taw a pebpuasa

عن عائشة رضي الله عنها، قالت : «كان رسول الله ﷺ يقبل وهو صائم، ويباشر وهو صائم، ولكنه كان أملككم لأرْبِهِ». رواه البخاري ومسلم.

وفي رواية لمسلم : «كان يقبل في شهر الصوم».

Nakabpun kani Aisha – nasuwatan nu Allah sekanin- yanin pidtalu: ((Ya kaaden u Rasulullah ﷺ na pedsyum sa mibpuasa sekanin, nandu pegkakep sa mibpuasa sekanin, ugayd na sekanin na nya labi i kapegkakumpen nin kanu ginawa nin kumin salkanu)). Napanudtul ni Al-bukharie nandu Muslim.

Sya sa riwāyah ni Muslim :((Ya nin kaaden na pedsyum sya kanu ulan-ulan u Ramadan))⁽¹⁾.

Nyaba a hadith na dalil sa gapakay a syumen u mibpuasa si kaluma nin, nandu kakepen nin, magidsan i yanin pibpuasan na faradu atawaka sunnat, asal ka di intu makapukaw kanu shahwa nin atawa kadsabapan a kalyu nu ig nu lawas nin –amayka melemu sekanin liwan-, atawka makatundan salkanin kanu katingguma nin kani kaluma nin, kagina amayka maytuba, na wagib salkanin i katagakin lun, sa dalem a abung; nandu kagina su kaparihala kanu puasa ebpun kanu mamakabinasa lun na wagib, kagina su langun a engga-gaisa a dili matag makatunay su wagib ya tabiya na makadsabap lun na wagib bun i kanggalbek lun, salta na su Nabi ﷺ na sinugu nin su bagibedas sa kasilek ebpihya sa ig, yatabya na amayka mibpuasa; ka endu dili nin malemed su ig, na maytubun ba su kinasapal kanu mibpausa sa kasyumin kani kaluma nin, abong sa makatalus sa kamaragyuma a kadsabapan a kabinasa nu puasa nin.

Ya pakatutulu kanu namba na su kinadtalu nin sa :((ugayd na sekanin na nya labi i kapegkakumpen ni kanu ginawa nin kumin salkanu)), su *Al-arab* na:

(1) Al-bukharie (1927), Muslim (1106).

ya nin ma'na na su nasisita nu ginawa a kamaragyuma. Su (*Al-irb*) menem na : nya nin ma'na na: su sangulan, nandu pakangguma'na bun sa kanu nasisita nu ganawa. Ya nin inya ma'na na: Nasisita su kadsanggila kanu kasyum, nandu di nu ipedtagu sa ginawa i mana kanu su Rasulullah ﷺ kanu kapenggula nin lun, sabap sa su Rasulullah na gamilikan nin i ginawa nin, nandu gasiguradu nin i dala manggula nin, bali nakatutulu su intuba sa entayn i dinin kamilikan i ginawa nin na makabinasa lun i kasyum nandu ka-akes. ⁽¹⁾

Ya ma'na na (*al-mubāsharah*) na: kandagkiga nu lanitan u lawas; nya labi langkum i ma'na nin kumin kanu (*at-taqbeel* kapedsyum), nandu pakangguma'na bun sa kamaragyuma, ugayd na dikena nan i ma'na nin sa nyaba a hadith. Su kinalabit kanu *al-mubāsharah* sya kanu ulyan u kinalabit sa *at-taqbeel* na ped inan kanu mga kukuman a ya nawna nalabit su *al'ām* tupan ka su *khās*; kagina su *at-taqbeel* na *khās* kumin kanu *al-mubāsharah*.

Amayka sinemyum atawka kinemakep su mibpuasa, mauli na linyuwan sekanin na gabinasa su puasa nin, nandu wagib salkanin kasambi nin lun, namba i kadtalu nu kadakelan kanu mga ulama, nandu dili sekanin maka-*kaffarah*; sabap sa su *kaffarah* na natalatantu bu kanu kamaragyuma, ugayd na wagib salkanin i kadtawbat nandu kadsendit nandu kapangeni sa ampun kanu Allah, nandu katangka ebpun kanu makapukaw kanu shahwa; sabap sa sya sekanin kanu simba a migkasla-sela, pidtalu nu Allah :((**Ipedtagak nin su kapegkan sa panunuwat nin sa laki, ipedtagak nin su kabaginum sa panunuwat nin sa laki, ipedtagak nin su mga galilinyan nin sa panunuwat nin sa laki, pedtangkan nin si kaluma nin sa panunuwat nin sa laki**))(2). Su mibpuasa na pibpalyugatan sa katagakin kanu langun u mga kalilinyan nin nandu su shahwa nin, na galangkumin su kapaliw kanu iga a lawas⁽³⁾.

Na amayka nya linemyu salkanin i *madhī* sabap kanu kinapangakep atawka kinapanyum nin, na dili gabinasa su puasa, sya kanu rajih a kadtalu nu mga ulama, kagina dikena wagib a pebpayguwan, mana bun kaliyu na titi.

Nandu nasisita kanu taw a mibpuasa i kapamikal sa kadsanggila kanu langun u makatundan lun sa kanu mga inisapal nandu makabinsa kanu puasa

(1) Ilay ka sa "Al-mu'lim bi fawā'id Muslim" kani Al-māzirie (2/33-34).

(2) "Saheeh ibn Khuzaymah" (3/197).

(3) Ilay ka sa "At-tarjeeh fi masā'il as-sawm wa az-zakāh" inisulat ni: Muhammad bin Umar Bazmul p(96).

atawka makagkapegkag kanu pahala nin, kagina namba na ped kanu kakurmat ku mga inisugu nu Allah nandu mga inisapal nin, pidtalu nu Allah :

﴿ذَلِكَ وَمَنْ يُعْظِمِ حُرْمَتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ﴾ [الحج: ٣٠]

“Sabap luba, na entayn i taw a edsela-selan nin su mga palinta nu Allah na entuba i mapya salkanin lu kanu kadenan nin” .

Oh Allah! sya kami imatayi sa paginugut salka, ikuyug kami nengka kanu mga taw a mapiya. Oh Allah! Tawfiqi kami sa tawfiq a makadalinding salkami ebpun kanu galbek a ma’siyat, tutulu kami kanu galbek a kasuwatan nengka, nandu ipambagi nengka salkami su mga mapya sa dungya-akhirat, nandu lepas kami ebpun ku kasiksan sa naraka.

Hadith a ika-sapulu enggu walu:

Kukuman u kabpuasa nu pedsakit nandu belalakaw

عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: «سافرت مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في رمضان، فلم يعب الصائم على المفطر، ولا المفطر على الصائم». متفق عليه

Hadith a nakabpun kani Anas bin Malik رضي الله عنه pidtalu nin: ((Linemalakaw ako sa tagapda ko su Rasulullah صلى الله عليه وسلم sya sa timpo na Ramadan, na dala pakawaga nu namebpuasa su dala pamebpuasa, nandu [dala bun pakawaga] nu dala pamebpuasa su silan a namebpuasa)). Napanudtul ni Al-bukharie nandu si Muslim⁽¹⁾.

Nyaba a hadith na pakatutulu sa saben-sabenal kanu taw a belalakaw na pedtemu-temu sa kabpuasa nin - amayka nyanin gedam kanu ginawa nin i pakagaga pebpuasa - atawaka kabuka nin - amayka nyanin gedam i nya mapya salkanin i kabuka - mawli na ulipan nin, kagina su Rasulullah صلى الله عليه وسلم na sinugutan nin su mga sahabat sa kabpuasa nandu kabuka, na su namba a kinasugut na namba i daleel sa kapegkapakay nu duwa antu.

Nyaba na ped kanu buntal u kalemu nu agama Islam, alhamdulillah, nya pidtalu nu Allah:

﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥]

“Nandu entayn i pedsakit (pendalu) salkanu atawaka sya sekanin sa lalakawan na pangulipan nin su lebatin sya kanu kaped a gay, su Allah na nyanin galilinyan salkanu na kalemurwan kanu, di nin galilinyan i kapasangan kanu”

Su kinapamakay sa kapembuka nu taw a belalakaw, na yanin inan gasugat na su langun a belalakaw, apya dibun gapasangan, upama ka linemalakaw

(1) Al-bukharie (1947), Muslim (1121).

sekanin sa nageda sa eroplano na kapakayan sekanin a muka, kagina gabedtuwan sekanin sa belalakaw, nandu nakaliw sekanin kanu dalpa nin.

Su mga daleel na nakatutulu sa saben-sabenal kanu belalakaw na amayka sangat a gapasangan sekanin pebpuasa na haram salkanin i kabpuasa, kagina su Nabi ﷺ na guna malabit salkanin –lu natabu kanu kinambunuwa sa Al-fat’h - i tidtu a gapasangan su mga taw kanu kapebpuasa nilan, na nangeni sekanin sa ig ulyan na Asr ka ininemin, salta mambu na pedtulikan sekanin u mga taw, taman sa nalabit salkanin i: Aden kaped a mga taw a dala pamembuka, na yanin pidtalu na: **((Silan banan i mga taw a mga supak, silan banan i mga taw a supak))**⁽¹⁾.

Amay menem ka dikena bun gayd tidtu a gapasangan sekanin pebpuasa, na nyabun temu salkanin na muka bun, sabap kanu kinadtalu nu Nabi ﷺ sa: **((Saben-sabenal kanu Allah na galilinyanin i enggalbeken su mga Rukhsah nin, sa mana bun su kapegkabensi nin sa kanggalbek kanu mga ma’siyat))**⁽²⁾. Sya sa kaped a hadith na: **((Mana bun su kalilini nin sa kanggalbek kanu mga paliyugat nin))**⁽³⁾.

Amayka di sekanin gapasangan pebpuasa, na nyanin enggulan na endaw i labi a malemu salkanin. Upama ka pagidsan bun salkanin i kabpuasa atawa kabuka, na nyanin lamigen na su kabpuasa; kagina entuba i labi a mapya, sabap kanu kinanggalbek nu Nabi ﷺ lun, nandu endu sekanin makapukas enggagan kanu paliyugat salkanin, nandu ya labi a malemu salkanin su kabpuasa a tagapda nin su mga taw pebpuasa.

Pantag menem kanu pedsakit, na amayka pakagaga bun sekanin pebpuasa sa dili sekanin kapasangan nandu dili makagkayd salkanin, na wagib salkanin i kabpuasa, nya tabya ka gagkaydan nandu gapasangan, ka entupan ba ka muka sekanin, sabap kanu kinadtalu nu Allah sa:

﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ١٨٥]

(1) Muslim (1114), nakabpun kani Jabir ؓ.

(2) Ahmad (10/112), ibn Khuzaimah (950), ibn Hibban (6/451), nakabpun kani ibn Umar –nasuwatan silan duwa nu Allah- sahih i isnadin.

(3) Ibn Hibban (8/333), At-tabarānie sya sa kitabin a *Al-kabīr* (11881), nakabpun kani Ibn Abbas ؓ, nandu napanudtul bun su nya a hadith nu kaped kanu mga sahabat.

“Nandu entayn i pedsakit (pendalu) salkanu atawaka sya sekanin sa lalakawan na pangulipan nin su lebatin sya kanu kaped a gay, su Allah na nyanin galilinyan salkanu na kalemurwan kanu, di nin galilinyan i kapasangan kanu”

Amayka edsakit sekanin sya kanu malemag nu kapebpuasa nin, taman sa gapasangan sekanin pepuasa, na gapakay salkanin i makabuka sa apya ngin a kutika kanu malemag, sabap sa naaden salkanin i tudtud a pinamakay nu agama Islam.

Pantag menem kanu matuwa a dili pakagaga pepuasa, na mapakan sekanin uman gay sa isa a miskin, sekanin den i baya-baya kanu ukit u kapapegkan nin, gapakay a menggay sekanin kanu mga miskin sa begas, uman i isa a miskin na isa ka *mudd* (asadan), nyanin ugat na (563 grams), salta na nyanin ipangenggay na su begas a mapya, atawaka miluto sekanin sa makan a ipakan nin kanu mga miskin a nyanin bilangan na endaw i kadakel na lebatin atawa ka dala nin kabpuasi.

Nyanin inya daleel na su nalabit a pinggalbek ni Anas رضي الله عنه, aden isa lagun a dala sekanin makagaga epuasa, na miniluto sekanin sa isa ka talam (lampay a masla) a *tharīd* (sapu a aden kamu nin, ped kanu kalilinyan u Rasulullah صلى الله عليه وسلم a panganen-kanen) ka nagakat sekanin sa tlu-pulu kataw a miskin, taman sa nangausug silan⁽¹⁾.

Amayka su matuwa ka binungaw den, diden pakaimaman, na dala den kawagibi sa kabpuasa nandu kapakan sa miskin, sabap sa dala den sekanin kabpaliyugati sa simba, amay menem ka aden antu na pakaimaman bun, na wagib salkanin i kabpuasa kanu kutika antu a kapegkaimaman nin⁽²⁾, *Wallāh a’alam*.

Oh Allah, belindung kami kanu lipunget nengka sabap ku kapegkasuwat nengka, nandu sabap ku kabangampun nengka ebpun kanu kabaniksa nengka, nandu belindung kami salka, di nami magaga temalutup su kapamedta salka sa mana su kinapamedta nengka kanu ginawa nengka, bangenin nami salka i tutulu kami kanu mga mapya a galbek nandu palangayan, kagina dala man

(1) Abdulrazzaq (7570), Ibn Abi Shaibah (7/533), Ad-daraqutnie (2/207) nandu salakaw pan kanilan, nandu su sanad u nya a hadith na Saheeh, ilay ka i kitab a (*Sharh al-’umdah kitāb as-siyām* (2/260).

(2) Batya ka sa kitab ni shaykh ibn al-uthaimeen (*Majālis Ramadan*) (28).

makatutulu salkami kanu entuba nya tabya na seka, bangenin nami salka i itangka nengka salkami su mga mawag a galbek nandu palangayan, kagina dala man makagaga temangka lun salkami nya tabya na seka, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

Hadith a ika- sapulu enggu siyaw:

Hukuman u babay a ga-haydh atawa ga-nifas

عن معاذة بنت عبد الله العدوية قالت: «سألت عائشة رضي الله عنها، فقلت: ما بال الحائض تقضي الصوم، ولا تقضي الصلاة؟، فقالت: أحرورية أنت؟، قلت: لستُ بحرورية، ولكنني أسأل. قالت: كان يصيبنا ذلك، فنؤمر بقضاء الصوم ولا نؤمر بقضاء الصلاة». متفق عليه.

Hadith a nakabpun kani Mu'adhah bint Abdullah Al-'adawiyyah, pidtalu nin: ((Inidsan ko si Aisha (nasuwatan sekanin u Allah), sa nya ko pidtalu: Ngintu ka su babay a ga-haydh na pedsambi sa pausa, inunta na di pedsambi sa sambayang?, Na yanin pidtalu: nginan *harūriyyah*⁽¹⁾ ka?, Ya ko nadtalu na: Dikena, ugayd na bagidsa ako bu. Nyanin pidtalu: Pakawma bun salkami i mamba, na nya bu ipedsugu salkami na kapedsambi sa puasa, di kami den pedsugun sa kapedsambi sa sambayang)). Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽²⁾.

Nyaba a hadith na pakatutulu sa saben-sabenal kanu babay a ga-haydh (maytubun su ga-nifas, nasompung su mga ulama syaba) na di gapakay kanilan i kabpuasa. Di silan mapakay a ebpuasa sya kanu ulan-ulan u Ramadan, ugayd na makapanambi silan, nalabit sa hadith ni Abu Said Al-khudrie ؓ pidtalu nin, pidtalu nu Nabi ﷺ: ((Dikena ba amayka ga-haydh sekanin (su babay) na dili

(1) *Harūriyyah*: Ingala na baryo lu sa Iraq, sya masiken sa *Al-kūfah*, lu ba migkalben su pagampaganayan a lumpukan nu mga *Khawārij* a nameliw kanu paginugot kani Ali ؓ. Ya ipembedtu sa taw a yanin *Aqīdah* na mga *Khawārij* na *Harūrie*, ped kanu ka-istrikto nu lekanilan a kabagagama na pabanambin nilan sa sambayang su babay a ga-haydh, sa mana kabanambi sa puasa.

(2) Al-bukharie (321). Muslim (335).

pedsembayang nandu dili pebpuasa?)) Ya nami nad talu na: Uway. Nyanin pid talu: **((Entuba i kaped a buntal a kapegkapaidu nu kabagagama nin))⁽¹⁾.**

Namba na ped kanu buntal a kina kalimu nu Allah kanu mga babay, kagina su sambayang na pembabalingan sa uman gay, ya menem katatapan kanu kapegka-haydh na uman saulan, na upama bu ka isugu sa kanu ga-haydh i kapanambi sa sambayang na sangat a kapasangan, salta na nasasangan den su kapedsembayangin sya ku uliyan nu kina-haydh nin, nandu amayka di nin panambiyang su mga sambayang sya ku timpu a haydh sekanin na dili bun gadala su hikmah sa kinasugu kanu sambayang. Su pausa menem na simba sa uman bu lagun, dikena malegen banambiyang, nandu aden pan inya makagkapyang nin kanu babay, pid talu nu Allah: [النساء: ٢٦] ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ “*Su Allah i labi a mataw a labi a maungangen*” ⁽²⁾.

Amayka ka nawma na haydh su babay (atawaka nifas) kanu kesi-kesi a malemag, na gabinasa den su puasa nin kanu entuba a gay - apya yapan kinawma nu haydh na unan a kinasedep nu senang sa isa ka sigundo bu -, nandu wagib salkanin i kapanambi kanu entuba a gay, nya tabya ka nyanin pibpuasan na sunnat, kagina sunnat bun i kapanambi lun, kagina su kapanambi na sya bagunut i hukuman nin kanu banambiyang.

Isulen nin su kapembuka nin, kagina ya sabap a kinabuka nin na masulen bun, nandu di nin ipayag ka endu di sekanin mapangantap nu mga taw, atawaka endu di sekanin ilingan nu dili pakasabut, sa ya nilan maantap na gapakay bun a kapembuka sa apya dala bun sabapin.

Amay menem ka makagedam sekanin sa mga tanda nu kapegka-haydh (mana upama na kangasakit na lawas, atawaka kapegkasalin na yug) ugayd na sakali pan linemiyu su lugu na ulyan den a kinasedep u senang, na su puasa nin na nakasabpet nandu dala mabatal, kagina dala pon sekanin ma-haydh, ka ya gasugat nu kukuman na su babay a ga-haydh.

Amay menem ka natebped su lugu kanu kesi-kesi a malemag nu Ramadan, na dili gapakay su puasa nin kanu entuba a gay, kagina aden nakaungen kanu

(1) Al-bukharie (304) (1951), Muslim (132) (79-80), nakabpun kani Ibn Umar nandu kani Abu Hurayrah (nasuwatan silan u Allah).

(2) Batya ka sa kitab a (*I'lām Al-muwaqqi'in*) (2/60).

puasa kanu paganayan u mapita. Aden kanu migkakataw i nya nilan kadtau na: kempenen nin su ginawa nin sa kakan kanu entuba a malemag sa dalem a adat nin kanu Ramadan, ugayd na wagib bun salkanin i kapanambi. Aden menem kanilan i nyanin kadtau na: di den sekanin kemempen sa kakan, kagina dibun pakangguna salkanin intu, kagina wagib bun salkanin i kapanambi, na nya ba a kadtau na nyaba i usto, *Wallāh a'alam*.

Amaymenem ka masuti sekanin kanu magabi (sa apya unan a fajr bu sa isa ka sigundo), nyanin ma'na natebped su lugu, nandu naamadin sa mapya, na wagib salkanin i kabpuasa kanu entuba a gay, kagina naluyud den sekanin kanu nawagiban sa kabpuasa, apya dapan sekanin makalakay ebpaigu nya tabya na ulyan a kinasebang nu fajr den, kagina su kapebpaigu na dikena ped kanu mga kundisyon u kapebpuasa.

Su mga babay a aden nifas nin na amayka masuti silan sa unan a ikapat-pulo gay, na wagib kanilan i kabpuasa amayka sya matabu kanu Ramadan, nandu enggulan nilan den su penggulan u mga babay a suti, kagina dala tedtab a kapaidu nu nifas.

Pantag menem kanu *istihādha*, na dili inan pakaungen kanu puasa, kagina nyabu nalabit sa daleel na su lugu nu haydh nandu nifas bu, salta na su lugu nu *istihādha* na lalayun, dikena mana lugu na haydh a gagalu bu, nandu kagina su *istihādha* na dili bun pakaungen kanu sambayang nandu tawaf, na maytubun ba su puasa di bun gaungen nu *istihādha*, nyaba na nasompung lun su mga ulama, *Wallāh a'alam*.

Oh pedtyagal kani Jibreel nandu si Mika-il, nandu pedtyagal kani Isrāfeel, belindung kami salka ebun kanu siksa sa lingkab nu pakuburan, nandu ebun kanu mayaw nu Naraka Jahannam, belindung kami pan salka ebun kanu pamusongan a dili magilek, du'a a dili gatalima, ginawa a dili mataw mapenu, nandu ilmo a dili pakangguna, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

🌿 Hadith a ika-duwapulu: 🌿

Su kabag-i'tikap

عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: «كان رسول الله ﷺ يعتكف العشرَ الأواخرَ من رمضان». متفق عليه.

Hadith a nakabpun kani Ibn Umar (nasuwatan silan duwa nu Allah) pidtalu nin: ((Nya kaaden u Rasulullah ﷺ na sya bag-i'tikap kanu sapulu gay a gasama kanu Ramadan - 'Ashr al-awākhir -)). Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Hadith anya na pakatutulu sa kalbihan u kapagi'tikap nandu kadtangen kanu mga masjid -labi-lawan den sya kanu sapulu gay a gasama kanu Ramadan-, kagina su Rasulullah ﷺ na bag-i'tikap sekanin uman sapulu gay bu i gasama kanu Ramadan, taman den sa kina-endud nin lu kanu Allah. Na su langun u pinggula nu Rasulullah ﷺ a simba nandu paginugut kanu Allah, na entuba na sekat salkitanu sa kanggalbek lun.

Dili gapakay su kabag-i'tikap nya tabya na sya sa ludep a masjid sa pegkadakela, apya kagausan pan sekanin na sambayang a jamat kanu entuba a masjid, kagina taman a masulut pan i sya sekanin makapag-i'tikap kanu masjid a pedsambayanan sa jamat, na entuba i labi i kapyang nin, kagina aden kanu mga ulama i ya nilan kapegakaialy na sharat i sya makapag-i'tikap sa masjid a pedsambayanan sa jamat.

Yanin kaludep kanu masjid a bag-i'tikapan nin, na unan a di pan makasedep su senang nu ika-duwapulo enggu isa nu Ramadan – nyaba i kadtalu nu kadakelan kanu mga ulama -, nya nilan daleel na su hadith ni Abu Said Al-khudrie ؓ a nakabpun kanu Nabi ﷺ, nalabit luba: (...Entayn i pakagkahanda bagamung salaki bag-i'tikap, na mag-i'tikap sekanin sya kanu sapulu gay a

(1) Al-bukharie (2025), Muslim (1171).

gasama kanu Ramadan...⁽¹⁾). Kaped a pakabagel kanu namba a bityala, na kagina kaped kanu kahanda kanu kabag-i'tikap na kabagampay-ampay kanu *Laylat al-qadr*, na sya inamba gapanginaman kanu mga magabi nu sapulu gay a gasama kanu Ramadan, na nyaden paganayan lun na ika-duwapulo enggu isa, na yanin kaliyu kanu bag-i'tikapan nin na endaw i kasedep nu senang kanu malama nu eid.

Su kabag-i'tikap kanu mga masjid, na aden lun i mga guna a migkasla-sla, kagina namba a galbek na ped kanu buntal a kapedtaligkud gagalu kanu mga galbekan a kadudunyay a pamaka-angga nandu pamakabatyabat kanu simba, nandu lalan a ibananangul bu salknin a Allah.

Sabap sa su taw a bag-i'tikap kanu mga masjid na yanin pedsangulen na simba kanu Allah, na nasapalan sekanin sa katingguma nin kani kaluma nin, magidsan i kadtiwalay nin lun atawaka kapanyum nin lun. Sakamaytubun a inisapal kanu taw a bag-i'tikap, su kaliyu nin kanu masjid, nya tabya na tidtu-tidtu den a nasisita nin, mana su kabpaigu -amayka midtaginep taman sa liniwan sekanin-, atawaka katiti nandu kaudo, amayka dala kasilyas (cr) a kapakayan a luba sekanin ebpaygu atawaka mudo nandu temiti, nandu kapakayan bun i makaliyu sekanin amayka dala banigkil salkanin sa gakan nin.

Nya pidtalu ni Aisha –nasuwatan sekanin u Allah-: ((**Nya kaaden u Rasulullah ﷺ na dili beludep sa walay kanu timpu a kabag-i'tikap nin, nya tabya na tidtu a nasisita nin**)). Kaped a riwāyah na: ((**Atawaka nasisita nu kaped a taw**))⁽²⁾.

Pantag menem kanu kaliw nin para manggalbek su simba a dikena wagib salkanin –mana upama na kambisita kanu pedsakit, atawaka kaunut lemebeng-na di nin muna intu enggulan, nya tabya na amayka inisharat nin intuba kanu kinaledsu nin pan mag-i'tikap, nyaba i isa kanu duwa a kadtalu nu mga ulama, *Wallāh a'alam*.

Patut kanu taw a bag-i'tikap i kasabutan nin u ngin i hikmat kanu kabag-i'tikap, ka endu nin kapamakutan su oras nin sa kadsambayang, kapamatya sa

(1) Al-bukharie (2018), Muslim (1167).

(2) Al-bukharie (2029), Muslim (297) lekanin su nakauman a riwāyah.

Qur'an, katadem salkanin a Allah (dhikr), nandu endu nin kanggunan su oras nin. Gapakay a usalen nin su oras nin sa kapanuntut kanu ilmu, mamatya sa mga kitab, mana upama nu kitab sa tawheed, tafseer atawaka hadith, nandu salakaw pan a mga kitab a balaguna. Maytubun a gapakay salkanin i kambityala nin kanu pamilya nin atawa salakaw a mga taw, sa mangagan bu nandu amayka tidtu den a nasisita, sabap kanu hadith ni Safiyyah –nasuwatan sekanin u Allah-nyanin pidtalu: ((**Bag-i'tikap su Nabi ﷺ, na pimbisita ko sekanin sa magabi, taman sa nakambityala kami, guna ko den pedtindeg ka malini ako gemanat na tinemindeg mambu sekanin ka inisegkil ako nin ⁽¹⁾**)), *Wallāh a'alam.*

Oh Allah! Bangeni kami salka sa gilek salka, magidsan i masulen nandu mapayag, bangeni kami salka sa bantang a kadtalu magidsan sya kanu timpu na kapegkasuwat nandu kapegkalipunget, bangeni kami salka sa kangginut sya kanu timpu a kapegkamuto nandu kapegkasulut, bangeni kami salka sa limu a dala tedtabin, kapy na ginawa a dala tedtabin, nandu bangeni kami salka sa ipananam nengka salkami su kamisan u kabagilay kanu pamenengan nengka a mahasuti, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

(1) Al-bukharie (2035), Muslim (2175).

MGA HADITH SA KALBIHAN NU SAPULU GAY A GASAMA KANU RAMADAN ('ASHR AL-AWAKHIR)

Hadith a ika-isa:

Kapanamal sya kanu sapulu gay a gasama kanu Ramadan

عن عائشة رضي الله عنها قالت: «كان النبي ﷺ إذا دخل العشرُ أحيا الليل، وأيقظ أهله، وجدَّ، وشدَّ المنزِرَ». متفق عليه.

وفي رواية لمسلم: «كان رسول الله ﷺ يجتهد في العشر الأواخر ما لا يجتهد في غيره».

Hadith a nakabpun kani Aisha –nasuwatan sekanin u Allah- pidtalu nin: «nya kaaden u Nabi ﷺ na amayka sapulu gay bu i gasama kanu Ramadan na baguyagen nin su magabi, nandu bamukawn nin su pamilya nin, nandu bamikal, nandu bagilutan nin su pakut nin», Napanudtul ni Al-bukharie silan kani Muslim.

Sya sa riwāyah ni Muslim: «Nya kaaden u Rasulullah ﷺ na bamikalan nin su sapulu gay a gasama kanu Ramadan sa dikena mana kabamikalin sya kanu salakaw lun»⁽¹⁾.

Nya pakatutulu nu nya a hadith, na su sapulu gay a gasama kanu Ramadan na nakabida kanu salakaw lun, sabap kanu kadakel nu mga simba syaba, mana upama na sambayang, mga tadem kanu Allah, nandu kapamatya sa Qur'an.

Su ina tanu a si Aisha –nasuwatan sekanin nu Allah- na nalabitin i pat timan a mga sipat nu Nabi nandu sunggilingan tanu a Muhammad ﷺ:

Paganayan: Su kinadtalu nin sa: «baguyagen nin su magabi». Nyanin ma'na na pendyagan nin, nandu bamakutan nin sa simba, nandu baguyagen nin su ginawa nin sa penggedam sekanin, kagina su kapedtulog na pagaliya nu

(1) Al-bukharie (2024). Muslim (1174).

kapatay, bali nyanin ma'na na: baguyagen nin su magabi nin sa kapedsembayang nandu kapenggalbek sa mga simba kanu Allah.

Pantag menem kanu nalabit a inisapal i kadsambayang uman-uman magabi –mana su nalabit kanu hadith ni Abdullah bin Umar - nasuwatan silan duwa nu Allah-, na ya anan inisapal kanu namba a hadith na su kadsambayang kanu langun u magabi nu lagun.

Atawaka ka nya kun inisapal, na su kadsambayang kanu tilenduwan u magabi, nyaba na gabagel nu kinadtalu ni Aisha –nasuwatan sekanin u Allah- «**Dala ko mailay su Rasulullah ﷺ a pidsambayanan nin su magabi taman sa mapita**»⁽¹⁾.

Ika-duwa: Su kinadtalu nin sa: «**nandu bamukawn nin su familia nin**». Nyanin ma'na na bamukawn nin su mga kaluma nin, a mga suti a mga babay, a silan i mga ina nu mga taw a mu'min –nasuwatan silan nu Allah-, ka endu silan makaamung kanu kabamakut kanu mapya, nandu tadem, nandu simba kanu Allah kanu namba a mga kutika.

Ika-tlu: Su kinadtalu nin sa: «**nandu bamikal**». Nyanin ma'na pedsisinggumanan nin su mga simba nin, sa labi pan i kadakel nin kumin ku mga simba nin sya kanu duwapulu gay a naypus. Sabap sa gasabutan nin i su *Laylat al-qadr* na syaba kanu gauli a sapulu gay.

Ika-pat: Su kinadtalu nin sa: «**nandu bagilutan nin su pakut nin**», nyanin ma'na na tidtu a kabamikal nandu kapedtinggapas sa simba. Kaped a kinama'na lun na: pedtangkan nin su mga kaluma nin, nyaba i mas mapayag a ma'na nin, kagina nya a ma'na na lu nakatapik kanu nauna lun antu a bityala, nandu su Nabi ﷺ na bag-i'tikap sekanin uman sapulo gay i gasama kanu Ramadan, na su taw a bag-i'tikap na sinapalan sa kaubay nin kani kaluma nin.

Nyaba sapulo gay anya a gasama, na nyaden ba i kulimpusan u nyaba a ulan-ulan, na su mga galbek na sya bagilayn kanu kulimpusan nin, di-kalu-kalu katabuwan u taw su *Laylat al-qadr* kanu namba a magabi sa pedsambayang sekanin, na kadsabapan a kaampun kanu nauna a dusa nin. Namba i sabapin, i patut kanu taw a muslim i kapamikal sa simba amayka maganden mapupus su

(1) Muslim (746), (141), batya ka sa kitab a (*Latā -if al-ma'ārif*) (216-217).

ulan-ulan u Ramadan, temigkel sekanin kanu kapenggalbek kanu simba, kagina su mga galbek na sya bagilayan kanu kulimpusan nin.

Su mga *salaf sālih* (mgapya a mga taw) - kanu nya a ummat - na nya nilan kaaden na papegkalendun nilan gayd su mga sambayang nilan sa magabi, sa lalan a ibamagigiling nilan kanu Nabi nilan ﷺ.

Pidtalun ni As-sā'ib bin Yazeed: «Sinugu ni Umar bin Al-khattab si Ubay bin Ka'ab nandu si Tameem Ad-darie –nasuwatan silan duwa nu Allah- sa pagimaman nilan su mga taw sa sapulu engu isa ka raka'at, na nya nilan kaaden na pembatya silan sa mi'een (mga surat a gatusan i ayatan nin), taman sa pamakadtungked kami pan sabap sa kauget a kapedtindeg nami, nandu di kami matag pedtelen taman a dili bagampil su fajr ⁽¹⁾».

Su taw a mu'min na gatimu-timu salkanin kanu Ramadan su duwa a tibalangan u kapenjihad kanu ginawa:

Su kapenjihadin kanu malemag sa kapebpuasa.

Su kapenjihadin kanu magabi sa kapedtsambayang.

Na entayn i magaga nin mapadsalngan i duwa banya, sa makatunay nin sa mapya su mga kawagibin, na maluyud sekanin kanu mga taw a mgasabar a ibagenggay kanilan su mga pahala nilan sa dikena den pegkuwitan.

Nandu patut bun kanu taw i sekaten nin su pamilya nin, nandu panguyaten nin silan, nandu sugun nin silan sa kanu mga simba, labi-lawan den kanu nyaba a bahagiyan a timpu, ka kapulawanan den su taw a temalipenda lun. Su kabamukaw na malemu gayd a galbek sa timpu tanu saguna, ugayd na nyaden sya tidtu a bagantiguwan na su kapapedtuntay kanu pamilya nandu mga wata sa kangguna kanu namba a mga oras, nandu kadsanggila sa sya mausal sa kapendadab bu belayab, nya pan mas mapasang luba na su taw a papedsagaden nin bu su mga kutika a ipedtahajud nu mga taw sa kapedtimu-timu a nya

(1) Napanudtul ni imam Malik sa kitabin a (*Al-muwatta*) (1/115), su sanad nin na Saheeh, si As-sa'ib bin Yazeed na isa kanu mga wata a sahabat, nyanin inya ma'na na dili matag silan pedtelen pedsambayang taman a di pedsiken su waktu nu Fajr, batya ka sa kitab a (*Al-istidhkār*) (5/151-156), nandu kitab a (*jāmi' al-usool*) (6/123), nandu kitab ni Al-bājie a (*Al-muntaqa*) (1/209).

pedtimu-timuwan na galbek a kadusan, ka namba i taw a namaguntul i kalugiyang nin, mangeni tanu kanu Allah sa itangka tanu nin kanu namba.

Kadenan nami, pukaw kami ka endu kami makapamakut kanu nasama kanu mga umur nami, inggay nengka salkami su tawfiq nengka ka endu kami makambalutu sa mapya nandu kadsisingguman nami intu, baluy kami kanu mga taw a tinalima nengka kanilan su mga puasa nilan, mga taw a ginalaw nengka su mga ginawa nilan sabap ku paginugut salka taman sa napagadilan nilan su pedtamanan nilan, mga taw a sinapengan nengka kanilan su mga kalimbanan nilan nandu su mga kadusan nilan, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

Hadith a ika-duwa:

Kalbihan nu *Laylat al-qadr*

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «من قام ليلة القدر إيماناً واحتساباً، غفر له ما تقدم من ذنبه» متفق عليه.

Hadith a nakabpun kanu Abu Hurayrah رضي الله عنه saben-sabenal kanu Nabi صلى الله عليه وسلم na pidtalu nin: «**Entayn i itindegin su *Laylat al-qadr* sa dalem a palityala nandu inagkay** [nin kanu pahala], **na naampun salkanin su langun na dusa nin a nauna**». Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Hadith anya na pakatutulu sa kalbihan u *Laylat al-qadr* nandu su kadsambayang lun, nandu saben-sabenal su taw a pedsambayang lun sa dalem a pangimbenal nin kanu pasad nu Allah - nya maytu na su inidtatalema nin a pahala kanu bamedsambayang lun- nandu dalem a inagkay kanu pahala nandu balas, na bagampunen salkanin su dusa nin.

Namba a magabi na bahagiyana a magabi, sinagiyahatra nu Allah, nandu binaluy nin sa nya labi i kapya nu kabarakatin nandu kabarakat u mga galbek lun a mapya kumin ku sangibu-ulan, nyanin ma'na nya tinemu su simba kanu namba a magabi kumin kanu simba kanu dalem u nakasangibu-ulan –namba na pedtimbang sa walu-pulo engu tlu lagun nandu pat-ulan-.

Ped kanu kabarakatin na: Su Allah na sanin ba initabu su kinatulun kanu Qur'an, nya pidtalu nu Allah:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾﴾ [القدر: ١-٥]

“Saben-sabenal salkami na initulun nami su Qur'an kanu magabi nu *Laylat al-qadr* Ngin i leka a sabut kanu *Laylat al-qadr* Su *Laylat al-qadr* na nya labi i kapyanin

(1) Al-bukharie (4/225), Muslim (957).

kumin kanu sangibu-ulan ﴿﴾ Pedtulun su mga malaikat tagapda nilan su Jibreel sa kasuguwan nu kadenan nilan ﴿﴾ Su kabarabahagya kanu namba na taman sa kasebang u fajr”.

Pidtalun ni ibn Katheer: Su kinadtalu nin sa: ﴿ تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا ﴾ Nyanin ma’na: Malibpes i kapedtulun u mga malaikat kanu namba a magabi, sabap kanu kadakel u barakatin, kagina su mga malaikat na nyanilan kapedtulun na sya kanu kapedtulun u barakat nandu mga limu, maytubun a pedtulun silan kanu kapembatya sa Qur’an, nandu pembalibet silan kanu bamanuntutan kanu ilmo, nandu ipedselung nilan su mga papak nilan kanu taw a banuntut sa ilmo, sa dalem a kurmat nilan lun.

Su kinadtalu nin menem sa: ﴿ الْقَدْر ﴾ su batang a (Dāl) kanu nyaba na nyanin balis na patay.

Duwa-timan i ma’na nin:

- Mapakay a sya kinandut kanu *Ash-sharaf* (kapulu na pangkatan), atawaka *Al-maqām* (ebpangkatan), mana su kadatalu sa: Si kuwana na *Sharīf* yanin ma’na na mapulu i ebpangkatan nin. Su kina-*idhāfah* kanu *al-layl* sya kanu *al-qadr* na sya maluyud kanu kina-*idhāfah* kanu engga-gaisa sya kanu sipatin, nyanin samaytu mangguma’na na: Magabi a mapulu i pangkatan.
- Mapakay bun a sya kinandut sa *at-taqdīr* (kabagukul), atawaka *at-tadbīr* (kapedtanding), bali su kina-*idhāfah* kanu *al-layl* sya kanu *al-qadr* na sya maluyud kanu kina-*idhāfah* kanu timpu sya kanu nadalem lun, bali nyanin samaytu mangguma’na na: Magabi a luba bagukulen su ganggula kanu entuba a lagun, mana su kinadtalu nu Allah: ﴿ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴾ [الدخان: ٤] “samba bagukulen su langun u ganggula”.
 - Ya kadatalu ni Qatādah: ((Samba bagukelen su ganggula kanu isa lagun⁽¹⁾)).
 - Ya kadatalu ni ibn Al-qayyim: ((Namba i ustu a kadatalu ⁽²⁾)).
 - Nya sya ustu na kapakayan bun i duwa anan a ma’na, *wallāh a’alam*.

Namba a magabi na bahagiyan a magabi, pinamili nu Allah a mabaluy a samba makaledsu su katulun nu Qur’an, tembu patut kanu taw a muslim i

(1) Tafseer ni At-tabarānie (25/65), Al-bayhaqie sa kitabin a (*Fadā-il al-awqāt*) (216) isnadin na Saheeh.

(2) Batya ka sa kitab ni ibn Al-qayyim a (*Shifā al-’alīl*) (42).

kasabutan nin sa tidtu i kasla nu namba a magabi, nandu patut salkanin i katindegin lun, sa dalem a inugut nandu inagkay sa pahala nu Allah, nandu patut salkanin i pakalibpesen nin su kandu'a nin kanu mga magabi a bagampayan kanu *Laylat al-qadr*.

- Nya kadtalu ni Ibn Katheer: ((*Mustahabb* kanu taw i kapakadakel sa kandu'a sa langun a kutika, na labi den sya kanu ulan-ulan u Ramadan, nandu sya kanu upama sapulu gay bu i nasama lun, nandu labi pan sya kanu mga gansal a magabi, nandu nya *mustahabb* salkanin na pakalibpesen nin su kandu'a nin sa ((*allāhumma innaka afuwwon tuhibbu al-'afwa, fa'fu 'annie* ⁽¹⁾)), *wallāh a'alam*).

Oh Allah! Bangenin nami salka a malepas kami sa dunya-akhirat, Oh Allah! Bangenin nami salka a ma-ampun kami nandu malepas su agama nami nandu su uyag-uyag nami, apeg nu mga pamilya nami taman kanu mga tamuk nami, Oh Allah dapeng ka salkami su kayayan nami, patana ka su kurug nami, parihala kami tumampal sa kanu kasangulan-taligkudan, biwang-kawanan, nandu pulu-kababan nami, nandu belindung kami sa makalusak kami sa dili nami kaimpatan, nandu ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

(1) Tafseer ni ibn Katheer (8/472).

Hadith anya a nalabit na napanudtul ni At-tirmidhie (3513) nandu si An-nasā'ie kanu kitabin a (*Al-kubrā*) (9/322), nandu si Ibn Mājah (3850), nandu si Ahmad (42/236) sya nakaukit kani Abdullah bin Buraidah, nakabpun kani Aisha –nasuwatan sekanin u Allah- nyanin pidtalu: oh Nabi nu Allah, Ngin i kalangan nengka u katimpunan ko su *Laylat al-qadr*, ngin i edtalun ko?, nyanin pidtalu: ((**Edtaluka: *Allāhumma innaka affuwwon tuhibbu al-afwa...***)) nya nadttalu ni At-tirmidhie: (hadith a hasan saheeh), nya a hadith na mimbuwat i tila nin sya sa pageletan ni Abdullah Ibn Buraidah silan kani Aisha –nasuwatan sekanin u Allah-, si An-nasā'ie na inipayagin intuba a tila, nandu nalabit pan ni Ad-dāraqutnie kanu kitabin a (*As-sunan*) (3/233), nandu si Al-bayhaqie (7/118) i saben-sabenal kun si Abdullah Bin Buraidah na dala nakinegin a hadith kani Aisha.

Nalabit pan sa hadith a napanudtul ni Masrooq, nakabpun kani Aisha sa *mawqūf*, napanudtul ni An-nasā'ie (9/324) nandu sya menem sa tudtul ni Shuraih bin Hanie, nakabpun kani Aisha a *mawqūf* bun, napanudtul ni Ibn Abi Shaibah (10/206).

Hadith a ika-tlu:

Kalbihan nu *Laylat al-qadr*

عن عائشة رضي الله عنها قالت: كان رسول الله ﷺ يُجاوِرُ في العشر الأواخر من رمضان، ويقول: «**تحرُّوا ليلةَ القدرِ في العشرِ الأواخرِ من رمضانَ**». وفي رواية: «**في الوترِ من العشرِ الأواخرِ من رمضانَ**». متفق عليه.

Hadith a nakabpun kani Aisha –nasuwatan sekanin u Allah- pidtalu nin: Ya kaaden u Rasulullah ﷺ na bag-i'tikap sya kanu sapulu gay a gasama kanu Ramadan, nandu pedtalu nin: «**Pamagampay-ampayi nu su *Laylat al-qadr* sya kanu gasama a sapulu gay kanu Ramadan**». Sya sa kaped a riwāyah na: «**Sya kanu gansal kanu gasama a sapulu gay kanu Ramadan**». Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Nyaba a hadith na pakatutulu sa saben-sabenal su taw a muslim na nasugu sa kapagampay-ampay kanu *Laylat al-qadr* sya kanu gasama a sapulu gay kanu namba a ulan-ulan a mapulu, sya intu makanggulalan sa kapedtindeg lun, nandu kabaguyag lun sa mga galbek a inugut kanu Allahu ta'ala, mana upama nu kadsambayang, katadem kanu Allah, kabatya sa Qur'an, nandu salakaw pan kanu namba.

Nya ma'na nu *Yujāwiru* na: Bag-i'tikap sya sa masjid.

Nya ma'na nu *Taharraw* na: Pamagampay-ampayi nu, edsalak-salak nu.

Nalabit sa kitab a (*An-nihāyah*), i yanin kun ma'na na: Edtatanggay nu magayan kanu namba a magabi, kagina nya kun kaasalan nu *at-taharri* na *al-qasd* (kapedtatangga), nandu kabaginagkay sa tidtu, nandu tegkes a kapedtaratantu kanu kapenggalkbek kanu engga-gaisa atawaka kapedtalu lun ⁽²⁾.

(1) Al-bukharie (2017). Muslim (1169).

(2) Batya ka sa kitab ni Ibn Al-atheer a (*An-nihāyah*) (1/376).

Madakel i mga hadith a mga *hasan*, a nakatutulu sa patut kanu taw a muslim i kadtatangga nin magampay-ampay kanu *Laylat al-qadr* sya kanu mga gansal u gasama a sapulu gay. Upama ka di nin magaga sya kanu langun u gansal, na apasen nin i di sekanin kaliyusan sya ku mga gansal nu pitu gay a nasama, ya maitu na su magabi nu ika-duwapulo enggu lima, nandu ika-duwapulo enggu pitu, nandu ika-duwapulo enggu siyaw, sabap kanu hadith ni Ubay Bin Ka'ab ﷺ saben-sabenal salkanin na pidtalu nin: ((**wallahi, saben-sabenal sa laki na katawan ko u ngin a magabi inamba?, Namba su magabi a inisugu salkami nu Rasulullah ﷺ i katindeg lun, namba su magabi nu ika-duwapulo enggu pitu⁽¹⁾**)).

Su *Laylat al-qadr* na bagalit-alit, dikena lalayun sya sa isa bu a magabi kanu langun u lagun, ka aden antu na sya kanu magabi nu ika-duwapulo enggu pitu kanu nyaba a lagun, sya menem kanu ika-duwapulo enggu lima kanu ped a lagun, sya inan bagunut-unut kanu kyug nandu hikmat nu Allah, namba i pakatutulu nu mga hadith⁽²⁾, *wallāh a'alam*.

Inipagama nu Allah kanu nyaba a Ummat su *Laylat al-qadr* sa dala pakataw lun, dikena mana su bahagiyan a kutika sya kanu gay nu Gyamat, nyaba na aden tidtu-tidtu a hikmat nu Allah lun, ka endu kandyagan u mga muslim, nandu endu nilan kapamikalan nandu mapagapas-apas sa matabu nilan, kagina upama bu ka natalanged bu i gay nin na embuwatan a kapok su mga taw, ka nya nilan bu pamagampay-ampayan na entubu ba a magabi.

Pidtalu ni Ubādah Bin Sāmit ﷺ: Linemiyu su Nabi ﷺ ka pedtalun nin salkami u kanu i *Laylat al-qadr*, bali nalimbul su duwa a mama, nya nadtalu nu Rasulullah ﷺ: «**Linemiyu ako ka endu ko madtalu salkanu su *Laylat al-qadr*, bali nagukag si kuwana silan kani kuwana, taman sa naawa salkanu, nandu basi nyabun ba i makagkapyu salkanu, sya nu pamagampay-ampayi kanu ika-siway, ika-pitu, ika-lima⁽³⁾**».

Ya ma'na nu: ((**bali nagukag si kuwana silan kani kuwana**)) na: naaden kanu pageletan nilan su ukag, mana su kalimbul, nandu kabpalawa, nandu

(1) Al-bukharie (3735).

(2) Batya ka sa kitab (*Al-muf'him*) (3/251), (*Fat'h Al-bārie*) (4/265), *risālah* ni Al-'irāqie (*Sharh As-sadr bi dhikri laylat al-qadr*) (48).

(3) Al-bukharie (2023).

kabpamedtuwa, nandu kabpapulu na suwara, a tanan den malat, sabap luba na napulawanan silan u kabarakat nu Lailatulqadr kanu entuba a magabi, ugayd na entu a nanggula na nakaandang den kanu kapegkataw nu Allahu Ta'ala.

Pidtalun ni ibn Katheer: Gakandut syaba su kadtalu a: Su kabpalawa na pakaungen kanu unga nu baraguna a ilmu. Nandu manabun su nalabit sa hadith a: «**Saben-sabenal kanu ulipen na gapandeng salkanin su rizki sabap kanu dusa a pinggula nin** ⁽¹⁾».

Kinadtalu nin menem antu sa: ((**taman sa naawa salkanu**)) nyanin ma'na na: naawa salkanu su kapedtantu kanu gay nin –dikena nya naawa su *Laylat al-qadr* - kagina pidtalun nin kanu ulyanin i: ((**sya nu pamagampay-ampayi kanu ikasiway, ikapitu, ikalima**)).

Sabap luba na wagib kanu taw a muslim i panamalan nin su kasampay nin kanu namba a mapya, nandu pamakutan nin sa galbek a simba nandu inugut, mana upama nu sambayang, kabatya sa Qur'an, katadem kanu Allah, kandu'a, nandu langun pan a magaga nin enggalbek a galbek a mga mapya, *wallāh a'alam*.

Oh Allah! Baluy kami a kaped kanu mga taw a benal a namebpuasa kanu ulan-ulan u Ramadan, a namakatabu kanu *Laylat al-qadr*, a namakakuwa sa pahala nandu balas a madakel. Baluy kami a kaped kanu mga taw a bamegkuyakuya kanu mga mapya, a lu makapangalintan kanu mga bilik lu sa surga. Rizkie kami nengka sa kadshukur kanu mga limu nengka, nandu kanu kapyu na simba salka. Ampun kami oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

(1) Tafseer ibn Khateer (8/471).

Pantag kanu hadith anan a nalabit, na seged inamba nu hadith ni Thawbān ؓ a napanudtul ni Ibn Mājah (90, 4022), nandu si Ahmad (37/68), namba a hadith na *hasan*, asal ka dikena lun kaped inyaba a inuman lun.

Hadith a ika-pat:

Kalbihan u kapagistigfar, nandu kandu'a sya ku magan mapita

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «ينزل ربنا كل ليلة إلى السماء الدنيا - حين يبقى ثلث الليل الآخر -، فيقول: من يدعوني فأستجيب له؟، من يسألني فأعطيه؟، من يستغفرني فأغفر له؟». متفق عليه.

Hadith a nakabpun kani Abu Hurayrah رضي الله عنه saben-sabenal su Rasulullah صلى الله عليه وسلم na pidtalu nin: «Pedtulun su kadnan tanu sa uman magabi sya kanu langit nu dunya - amayka nyabu gasama kanu magabi na su moli den a ika-tlu bad nin - sa nyanin pedtalun: Entayn i pedtawag salaki ka sawalen ko? Entayn i bangeni salaki ka enggan ko? Entayn i babagampun salaki ka ampunen ko?». Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim ⁽¹⁾.

Hadith anya na nyanin pakatutulu na kalbihan u kandu'a, kapangeni-ngeni nandu kapaampun kanu Allah sya kanu magan mapita. Su du'a kanu namba a kutika na pedtaliman amayka matalutup su mga sharatin, nandu amayka madala su pamaka-ungen lun. Kagina su Allah na inibpasadin i sawalen nin su entayn i manawag salkanin, nandu enggan nin su entayn i mangeni salkanin, nandu ampunen nin su entayn i mangeni salkanin sa ampun.

Su Allahu Ta'āla, na pinamedta nin su mga ulipen nin a pamakaludep kanu surga sa luden ba silan lalayun, sya nakanggulalan kanu kinalabitin kanu mga sipatilan a kabangeni sa ampun sya sa magan mapita, nyanin pidtalu:

﴿الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ﴾ [آل عمران: ١٧]

“Silan a mangasabar, mga bantang, mga bamendu'a, mga bamenggastu nandu mga bamangeni sa ampun kanu kutika a magan mapita”.

(1) Al-bukharie (1145). Muslim (758).

Nandu pidtalu nin pan: [الذاريات: ١٨] ﴿وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ “Nandu sya kanu magan mapita na bamangeni silan sa ampun”.

Namba a kutika, na patut den kanu ulipen - labi pan u sapulu gay bu i nasama kanu Ramadan - i pamakutan nin, nandu di nin ilabi sa kapedtulug atawaka katalipenda nandu kapok, kagina namba a kutika, na samba pedtulun su Allah, sa kapedtulun a pakadayt kanu kapulu nandu kalalatalay nin, di tanu intu pebpanun-panunen nandu di tanu intu ipangupama.

Pitalu ni Al-qahtānie: (sya sa kitabin a: *Nūniyyah*):

والله ينزل كلَّ آخر ليلةٍ لسمائه الدنيا بلا كتمانٍ

Su Allah na pedtulun uman magan mapita, sya sa langit nu dunya sa dikena pakapagema

ويقول: هل من سائلٍ فأجيبه فأنا القريبُ أُجيبُ من ناداني

Ka yanin pedtalun: Ngintu aden bange-nigeni ka enggan ko, kagina saki man su masiken a pedsawalen ko su entayn i bananawag salaki

حاشا لإلهه بأن تُكَيِّفَ ذاته فالكيف والتمثيل منتفیان

Matwatan kanu Allah i mabpanun-panun su kaaden nin, kagina su kapebpanun-panun nandu kabagupama na dili gaharus.

Kanu namba a mga magabi a barakat, na gatimu-timu kanu taw a mu'min su kutika a ipedtalima kanu du'a, su kapedtulun nu Allah, su kapedtsujud, nandu su kabahabiyān nu timpu -ka Ramadan-. Nya kaaden u mga salaf sālih, na pedtatapen nilan su kapedtsambayang sa magabi, labi den kanu ulan-ulan u Ramadan, sa bagilingan nilan su ula-ula nu nabi nilan ﷺ.

Nakabpun kani Jabir bin Abdullah ؓ, pidtalu nin: Nakineg ko su Rasulullah ﷺ a yanin pedtalun: «**Aden kutika kanu uman magabi, a dala den isa a makatabu lun mamangeni kanu Allahu Ta'āla sa kapyanan sa dunya-akhirat, yatabya na ibagenggay nu Allah salkanin su entu a bangenin nin, entuba [a kutika] na [sya ku] uman magabi**»⁽¹⁾.

(1) Muslim (757).

Na yaden dayt kanu taw a mu'min, na panamalan nin su kadtahajjud, pamikalan nin i matalutupin su mga sabapan u katalima kanu du'a nin, mana su kapagikhlas kanu Allah, nandu katumpung nu pamusungan, nandu kabagel na kadsinganin, nandu kanggalbek kanu mga galbek a mapya a kadsabapan a kasikenin lu salkanin a Allah, nandu edsisinguman sekanin kanu mga inugut, *wallāh a'alam*.

Oh Allah! Bangenin nami salka su suraga, nandu su langun a mga galbek atawa kadtalu a kadsabapan a kasiken nami lun, belindung kami salka ebpun kanu naraka jahannam, nandu ebpun kanu langun a mga galbek atawa kadtalu a kadsabapan a kasiken nami lun. Oh Allah! Bangeni kami salka sa tutulu, gilek, kapagadidi nandu kalewagan. Bangenyan nami seka sa galbek a kasuwatan nengka. Ampun kami oh Allah, taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

Hadith a ika-lima:

Kaped kanu sipat nu surga nandu su mga taw nin -Pangenin tanu kanu Allah a maped tanu kanilan-

عن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «قال الله عز وجل: «أَعَدَدْتُ لِعَادِي الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ، وَلَا أذُنٌ سَمِعَتْ، وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ»، وَاقْرَأُوا إِن شِئْتُمْ: ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [السجدة: ١٧]. متفق عليه.

Hadith a nakabpun kani Abu Hurayrah رضي الله عنه saben-sabenal kanu Nabi صلى الله عليه وسلم pidtalu nin: «Pidtalu nu Allah –mahasuti a mapulu- «Pidtataleman ko su mga ulipen ko a mga salih (mapya) sa [surga a] dala pan mailay nu mata, nandu dala pan makineg u tangila, nandu dala pan maka-edtik kanu pamusungan u manusya» batya nu i kinadtalu nu Allah: "Dili gatawan nu ginawa u ngin i inipagema kanilan a makapya kanu ginawa nilan a pahala nu nganin i pinggalbek nilan".

Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Hadith anya na pakatutulu sa kanu pahala a migkasla-sela nandu kanu lalayun a limu (kasurgan) a inidtatalema nu Allah kanu mga ulipen nin a namaginugut. Entuba na limu nin nandu balasin kanu mga galbek nilan. Nandu su namba a limu, na dala pakasabut kanu tedtaban a kapyang nin, nandu kadakel nin, yatabya na su Allah.

Pidtalu ni ibn Al-qayyim: ((Edsima-sima ka ba su kinapamalas nu Allah kanu mga simba nilan a masulen, mana upama na sambayang sya kanu magabi, pidtataleman nin silan sa pahala a inipagema nin kanilan, a dili magkuwinta nu ginawa i tedtab a kapyang nin. Nandu edsima-sima ka ba su inibala nin kakapenggeda-geda nilan nandu kapembangun nilan ebpun kanu kapedtulug

(1) Al-bukharie (3244), Muslim (2824).

nilan –kanu timpu a kapedtahajjud nilan-, yanin ibamalas kanilan na kapya na manggiginawa lu sa surga⁽¹⁾)).

Madakel abenal i mga ayatan nandu mga hadith a mimbityala kanu sipat u surga, nandu sipat u mga taw nin apeg nu mga limu kanilan.

Pidtalun nu Allah: [الزخرف: ٧١] ﴿وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ “Nandu nadalem lun su langun u kalilinyan u ginawa nandu kagalawan u mata, nandu san kanu den ba matatap taman sa taman”

Nandu pidtalun nin pan:

﴿وَيَتَّبِعُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ [البقرة: ٢٥]

“Pamanudtuli ka sa mapya su silan a namangimbenal nandu namenggalkbek sa mga mapya, sa aden kanilan i mga kasurgan a belagilay kanu kababan nin su mga larwasa-ig, uman silan matingguma na rizkie a unga na kayo (panganen-kanen) na nya nilan madtalu na nyabun ba i inenggay salkitanu antu kanu nazwa. Kagina pakatingguma kanilan sa mamakandalagida. Nandu aden kanilan luba i mga kaluma a mga suti, nandu lu den ba silan matatap taman sa taman”.

Hadith a nakabpun kani Abu Hurayrah ؓ pidtalun nin: Pidtalun nu Rasulullah ﷺ: ((**Ya pagampaganayan a lumpukan a beludep sa surga, na mana ulan-ulan i mga pamenengan nilan sya kanu timpu a kapedsebangin sa kumplitu. Di silan bamenduda, di silan bamedsenga, di silan bamangudu. Su mga pananaguwan nilan na bulawan, mga salday nilan na pilak nandu bulawan, su tudtugan nilan na *Al-aluwah* (kamutan a pembedtuwan sa *al-'oud*), su mga ating nilan na kamutan, uman i isa kanilan luba na aden salkanin i duwa a kaluma a gailay i dalem a suwag a panintinging kanu didalem u sapu nin sabap sa kanisan nin. Dala den kapamagukag kanu pamageletan nilan nandu dala bun kandidipungeta. Su mga pamusungan nilan na mana den pamusungan a isa a mama, bamed-tasbih silan sa mapita-malulem⁽²⁾)).**

(1) *Hādi al-arwāh* (174).

(2) *Al-bukharie* (2345).

Nandu nyaden pinakamapya a gasampay lu sa surga, na su kapegkailay kanu Allah, nalabit sa hadith ni Jareer ﷺ pidtalu nin: Lu kami kanu Rasulullah ﷺ, taman sa tiningada nin su ulan-ulan –kanu timpu a malibpuluk ged- sa nyanin pidtalu: ((**Daden kabplisin na mailay nu den su kadnan nu sa mana kapegkailay nu kanu nyaba a ulan-ulan, sa dikena nu den [nasisita a] edsaseka kanu sa kailay lun, na amayka magaga nu i di kanu ma-angga kanu sambayang kanu unan u kapedsebang nandu unan u kapedsedep nu senang na enggula nu**)), mauli na binatang nin su ayatan: ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ [طه: ١٣٠] غُرُوبِهَا﴾ “Nandu panasbih ka sa dalem a pugi nandu pedta kanu kadenan nengka, sya kanu unan u kapedsebang u senang nandu sya kanu unan u kapedsedep nin ⁽¹⁾”.

Su limu kanu dalem u surga na dili masaupama, nandu dili magaga kemalang, tembu patut abenal a pamagapas-apasen u mga taw a bamenggalbek, nandu egkuya-kuyan u mga taw a bamedtitigi, mamba i ula-ula nu mga salaf sālīh kanu nya ba a ummat, mauli na namakatingguma su namakabalundug a mga taw a sinulang nilan sa tidtu su ukit u salaf sālīh, ka sya silan namegkuya-kuya sa kadudungyay nandu kanu mamakabimban.

Pidtalu ni Al-hasan: ((Amayka mailay nengka su mga taw sya kanu mapya na idtigi nengka silan lu ba, amay menem ka sya nengka silan mailay kanu kabinasan na padtaday kaden silan kanu entu a linamig nilan ⁽²⁾)).

Sabap lu, na patut kanu taw a muslim i nyanin lamigen na su nganin a lu salkanin a Allah, mga limu a dala tedtaban nin, nandu patut salkanin i manamal enggalbek sa mga mapya taman a bibiyag pan sekanin, nandu manamal sekanin sa katalutupin kanu mga sipat u mga taw a pamakaludep sa surga, mana su nalabit nu Allah kanu kitabin (Qur’an) nandu inipayag u Rasulullah ﷺ kanu sunnatin (hadith), gemanat kanu kapaginugut kanu Allah nandu langun pan a wagib a baginugutan, su katatap kanu gilek, su kadtinidtuwan kanu paginugut kanu Allah, su kadtinggapas enggalbek kanu mga sunnat, su kabpalangayan sa mga mapya a palangay, mana su kabpipiya, kapangampun, kakempen kanu lipunget, katangka kanu galbek a dala katagan nin, kasibay kanu galimudan a

(1) Al-bukharie (554), Muslim (633).

(2) *Hilyat al-awliyā* (2/157).

kadupangan, kaparihala kanu sangulan ebpun kanu iniharam nu Allah, nandu salakaw pan kanu namba, *wallāh a'alam*.

Oh Allah a malimu sa langun a malimu, bangenin nami salka i rizki kami nengka sa kadtangen a dala tedtabin kanu surga nengka, inggay nengka salkami lu ba su kapegkasuwat nengka, rizki kami sa kamisan u kabagilay kanu pamenengan nengka a mahasutti, nandu ampun kami oh Allah, taman kanu duwa a lukes nami, taman kanu langun u mga muslim.

Hadith a ika-nem:

Kaped kanu sipat nu naraka nandu su mga taw nin

-Ilindung tanu nu Allah a maped tanu kanilan-

عن أبي هريرة رضي الله عنه، أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «نَارُكُمْ هَذِهِ -الَّتِي يُوقِدُ ابْنُ آدَمَ - جُزْءٌ وَاحِدٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا، مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ». قَالُوا: وَاللَّهِ إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَإِنَّهَا فَضَّلَتْ بِتِسْعَةِ وَسِتِّينَ جُزْءًا، كُلُّهَا مِثْلُ حَرِّهَا». متفق عليه

Nakabpun kani abu Hurayrah رضي الله عنه, saben-sabenal kanu nabi صلى الله عليه وسلم na yanin pidtalu: ((Su apuy nu ba nyaba - a ipelaleg na tupu ni Adam- na sabagi bu ebpun kanu pitu pulo bagi a kayaw nu naraka a pegkalaw kalaw)) Ya nilan pidtalu: Wallahi, apya su apuy bu sa dunya na nasasangan den a isiksa kanu dupang oh rasulallah. Yanin pidtalu: ((Na su apuy bantu sa naraka na nakalabi kanu apuy sa dunya sa nem pulo enggu siyaw ka bagi sa mamagidsan i kayaw na uman i sabagi lun)). Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Namba a hadith na daleel sa kabagel na kayaw nu naraka a pegkalaw kalaw, nandu saben sabenal na su apuy sa dunya –a sangat den a mayaw- na sabagi bu besen kanu kayaw nu naraka a pegkalaw kalaw.

Ya pidtalu nu Allahu Ta’āla:

﴿وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مِمَّا أَصْحَابُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِّنْ يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾﴾ [الواقعة: ٤١-٤٤]

“Nandu su mga taw a temampal sa biwang, na katawan nengka oh Muhammad ngin i tudtulun ku mga taw bantu a temampal sa biwang? Siya silan gatangen sa aden sambel nin a lawan i kayaw nin nandu ig a lawan i kayaw nin Nandu masilung na bel A dala katenggaw nin nandu dala kapyang nin”

Nandu pidtalu nu Allahu Ta’āla:

(1) Al-bukharie (3265), Muslim(28463).

﴿وَأَمَّا مَنْ حَقَّ مَوَازِينُهُ ﴿١٠﴾ فَأُتِيَ هَٰوِيَةً ﴿١١﴾ وَمَا أَذْرَكَ مَا هِيَ ﴿١٢﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١٣﴾﴾ [القرعة: ٨-١١]

“Aw su silan antu a migkapegkag su timbangan u mapya nilan ﴿١٠﴾ Na ya nilan gambekenan na su naraka a pembedtuwan sa (hāwiyah) ﴿١١﴾ Nandu ngintu katawan nengka oh Muhammad ngin i pidtalu a naraka (hāwiyah) ﴿١٢﴾ Naraka a subla i kayaw nin”

Nakabpun kani Imran bin Husain ؑ yanin pidtalu: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Inipailay salaki su naraka, na ya madakel a nailay ko a nakaludep lun na su mga babay))** ⁽¹⁾.

Nakabpun kani Jabir ؑ, saben sabenal su nabi ﷺ na yanin pidtalu: **((Saben sabenal su Allah, na inibpasadin i entayn i minum sa makalangut na painumen nin ebpun kanu (teenat al-khabāl)))**. Ya nilan pidtalu: Oh Rasulallah, na ngin i pidtalu a (teenat al-khabāl)? Yanin pidtalu: **((Ating nu taw sa naraka))**, atawa ka: **((Dana nu taw sa naraka))** ⁽²⁾.

Sabena-benal su Allahu Ta'āla na pinadsanggihan nin salkitanu sya kanu kitabin su naraka, nandu pinanuudtul nin salkitanu su mga edtibalangan u kasiksanin, sa limu nin intu salkitanu, ka endu kadsisinggumanan su gilek nandu kapananggila tanu lun, nandu maytubun a endu tanu katangkan su langun pan a mga sipat nu mga taw nin.

Na yaden patut kanu muslim na ikagilekin su naraka, a mapasang nandu makabinasa a pegkalbenan, paginugutan nin su Allah, inggulalan nin su mga kasuguwan nin, pananggihan nin su mga inisapalin, nandu pananggihan nin su mga galbekan nandu su mga sipat nu taw nu naraka, mana su kapanakuto kanu Allah, kasungkang (kagkafir) lun, kapandalbut sa kanu sinugo nin, kasumpalit ku mga ayatan nu Allah, kabuno kanu ginawa, kakan sa riba, kadiyan diyang ku sambayang, kapaningit sa zakat, kabuka sya kanu Ramdhan sa pedtibaban, nandu tangkan nin bun su mga palangayan a malat, mana su kabudtud, katagakal, kasalimbut, kaatu sa duwa lukes, katebped sa kabpagali, nandu salakaw lun pan a nalabit sya kanu mga *nusus*.

(1) Al-bukharie (6546).

(2) Muslim (2002).

Nandu nyaba hadith -a pedtagabityalan tanu- na daleel inan sa saben-sabenal su apuy sa dunya na yaden dayt na makapatadem tanu nin ku apuy sa gay a mawli. Mana su kintadtalu nu Allahu Ta'āla:

﴿نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكَرًا وَمَتَلَعًا لِّلْمُتَّقِينَ﴾ [الواقعة: ٧٣]

“Sekami na binaluy nami su apuy sa patadem nandu balaguna kanu mga taw a belalakaw”

Kaped a kadtalu na: Apya su dikena bun belalakaw. Kagina su uman i isa na aden bun kauyagan nin a dili kapakayan keman ya tabya na makaukit pan sa apuy. *Wallāhu a'alam.*

Oh Allah! Lepas kami ebpun kanu naraka, ilindung kami nengka ebpun kanu pegkalbenan a kalusakan nandu makabinasa, pagkalben kami nengka sabap kanu limu nengka sa pegkalbenan nu mga magilek a mga mapya, nandu ampun kami nengka oh Allah taman kanu duwa a lukes nami nandu taman kanu langun u mga muslim.

Hadith a ika-pitu:

Makipantag kanu kinawagib sa kapagumbaya (kadtawbat)

عن الأغر المزني رضي الله عنه، قال: قال رسول الله ﷺ: « يَا أَيُّهَا النَّاسُ تُوبُوا إِلَى اللَّهِ، فَإِنِّي أَتُوبُ فِي الْيَوْمِ إِلَيْهِ مِائَةَ مَرَّةٍ ». رواه مسلم

Nakabpun kani Al-agarr Al-muzanie رضي الله عنه yanin pidtalu: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((Oh sekanu a mga taw, edtawbat kanu lu kanu Allah, ka saben sabenal salaki na pedtawbat ako salkanin uman gay sa maka magatus)). Napanudtul ni Muslim⁽¹⁾.

Su namba hadith na daleel inan sa kinabpaliyugat sa kadtawbat nu uman i isa kanu manusya, kagina hadith anan na kasuguwan, na su langun na kasuguwan na wagib i kanggalbek lun.

Ya pidtalu nu Allahu Ta'āla: [النور: ٣١] ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾
“Nandu edtawbat kanu langun lu kanu Allah oh sekanu a mga bamalityala ka endu kanu makauntung”

Nandu pidtalu pan nu Allahu Ta'āla: [هود: ٣] ﴿وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ﴾
“Nandu pamangeni kanu sa ampun lu kanu kadnan nu, ya matwli na edtawbat kanu salkanin”

Dayt den kanu uman i ulipen i magumbaya, kagina su manusya na dili den mapitas salkanin su kandusa nandu kakulang na paginugot ku Allahu Ta'āla. Ka u pedtawbatan i kanggalbek sa mga malat, na maytubun a pedtawbatan i kapedtagak sa mga mapya a inisugo.

Su kadtawabat na insigida i kinawagib lun, ka dili mapakay i kadtatanggoli lun, kagina su manusya na dili nin katawan kanu i kambalitekawan salkanin u kapatay, nandu kagina su mga galbek a malat na gaketengin su mga pagidsanin a malat, nandu su kapalalayun kanu kanggalbek sa kadusan, na makagkategas

(1) Muslim (42) (2702).

sa pusung, nandu pakagkatangka kanu Allah, maytubun a makagkalubay sa iman, kagina su iman na pedsisingguman sabap sa paginugot, nandu pegkulang sabap sa kasupak.

Yaden patut kanu muslim na pupusenin su ulan-ulan nin sa kadtawbat lu kanu Allahu Ta'āla, nandu kambalingan salkanin, ka enggalbeken nin su kalinyan nu Allah, nandu tagaken nin su dili nin kasuwatan, pangulipan nin sya ku nasama kanu ulan-ulan su endaw i natagakin sya kanu kinaledsu nin, temindeg sekanin sya kanu kasangulan u namaluy lun sa tindeg na ulipen a dala egkagaga nin, a magilek a belumpeni sya kanu kasangulan nin.

Na su benal a kadtawbat a inisugo nu Allah, na aden lun i lima timan a sharat:

Ka-ikhlas: Ya maytu na maaden su kinadtawabatin antu sa ikhlas kanu Allahu Ta'āla, ka magumbaya sekanin ebpun kanu kinandusa nin sa ula-ula paginugot nin ku Allahu Ta'āla, nandu lilini nin endu sela sela nin salkanin, sa banganganay kanu pahala nin, nandu gagilekan ebpun kanu siksa nin.

Endan nin su kadusan antu a pingalbekin, sa upama nin ka yanin nanggalbek i haram na ebpukas sekanin kanu entuba, na upama menem ka initagakin su wagib a kapakayan a panambiyang, na pamagayasan nin semambi, mana upaman u kadzokat nandu kapanihadji. Na upama menem ka su kadusan antu ka aden lakit-lambay nin sa kawagib a kamamanusyay- mana upaman nu tamuk- na iyuli nin lu kanu kigkuwan lun upama ka bibiyag pamun, atawa ka lu kanu nangiwalis lun upama menem ka minatay den, amay menem ka dili nin katawan su kigkuwan lun na ipanadaqah nin su tamuk antu para sa kanu kigkuwan lun, amay menem ka ya kawagib i kinalibak kanu pagidsan nin- na umengka natawan u linibakin na mangeni sa ampun, upama menem ka dala nin katawi, bali gagilekan sekanin ku linibakin sa upama katawan nin na kagkaydan sekanin, na dili nin den edtalun lun ugayd na ipangeni nin bu su linibakin antu sa ampun, nandu sambyan nin su kinapamelibakin lun sa pamedtan nin sekanin sya kanu gangalimudan antu a linibakan nin lun, kagina saben sabenal su mga mapya na gapenasin su mga malat.

Nandu kaped pan sa sharat nu kadtawbat na: **Kadsenditan** nin su kinanggula nin kanu kadusan, nandu mapaginagkay nin i kawatan ka dala nin

den manggalbek intu, ka endu kadsabapan a kapangalimbaba nin nandu kadapenetin sya kanu hadapan nu Allahu Ta'āla.

Tegkesen nin i **dili nin den abenal embalinganan** su entuba taman sa taman, ka namba su unga nu kadtawbat, nandu tanda sa kinadsabenala nu taw a midtawbat.

Maaden su kadtawbat sa **nya kanu kutika nin a nakabetad lun**, ka umengka sya den midtawbat sa ulyanan nu entuba na dili den matalima, na ya daleel u namba na mana su napandutul ni abu Hurayrah ؓ, yanin pidtalu: Pidtalu nu Rasulullah ﷺ: **((Entayn i edtawbat sa unan a dili pan makasebang su senang sya kanu sedepan, na tawbaten sekanin nu Allah))** ⁽¹⁾. Nandu nakabpun kani Abdullah bin Umar –nasuwatan nu Allah silan duwa-, saben-sabenal su nabi ﷺ na yanin pidtalu: **((Sabena-benal su Allah na pedtaliman nin su kapagumbaya nu ulipen taman sa dili pan edteka-teka))** ⁽²⁾. Ya maytu na taman sa dili pan makauma su ngiyawa nin sya kanu bakelngan nin. *Wallāhu a'alam*.

Oh Allah a dili kagkaydan u kapedsupak lun, nandu dili pakambalapantag lun su paginugot lun! Rizki kami sa kadtawbat nandu kambalingan salka, pukaw kami ebpun kanu katalipenda, paingat kami asal ka kapamakutan nami su mga kutika a nasama. Oh Allah! baluy kami sa kaped ku mga bamedsalig salka na tinyakapan nengka, kaped ku nangenin sa tutulo salka na tinutulo nengka, kaped ku napadtabang salka na tinabangan nengka, nandu kaped ku linemumpeni salka na inikalimu nengka, nandu ampun kami nengka oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman den kanu langun u mga muslim.

(1) Muslim (270).

(2) At-tirmidhie (3537), ibn Majah (4253), Ahmad (10/300), sya nakaukit kani Abdurrahman bin Thabit bin Thawban, nakabpun kani ama nin (a si Thabit), nakabpun kani Mak'hul, nakabpun kani Jubair bin Nufair, nakabpun kani ibn Umar –nasuwatan nu Allah silan duwa-, *marfū'an*, si Abdurrahman na ya pidtalu ni ibn hajar makipantag salkanin sya sa kitabin a ((at-taqreeb)) na: ((*sadūq yukhti'*)). Na ya nakabetad sya sa kani ibn Majah a ngala nu sahabat na si ((Abdullah bin Amr)), ugayd na limban intu, tig ni Al-mizzie sya kanu kitabin a ((*Tuhfat al-ashraf*))(5/328).

Hadith a ika-walu:

Makipantag sa zakat al-fitr (Pitla)

عن ابن عمر رضي الله عنهما، قال: «فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ،
أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ، وَالذَّكَرِ وَالْأُنْثَى، وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَأَمَرَ
بِهَا أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ». متفق عليه

Nakabpun kani ibn Umar –nasuwatan nu Allah silan duwa-, yanin pidtalu:
((Inifaradhu nu Rasulullah ﷺ su kabpitla sa saka *Sā'* a kayu kurma, atawa ka
saka *Sā'* a *Sha'eer*, sya kanu ulipen atawa daludaya, mama atawa babay, wata
atawa matuwa, ebpun ku mga muslim, nandu inisugo nin su katapenay lun sa
unan a dili pan makalyu su mga taw lu kanu kapedsambayang sa buka)).
Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Su nya a hadith, na daleel sa kinawagib a kabpitla nu magidsan i wata-
matuwa, mama-babay, daludaya-ulipen, a mga muslim. Kagina ipedsutti intu nu
pebpuasa kanu nganin-nganin a nakabudseng kanu puasa nin atawa
nakagkulang kanu pahala nin, nandu ipapegkan kanu mga miskinan sya kanu
gay a ipenggalaw-galaw nandu ipebpiya-piya, nandu entuba a sipat na tanda sa
kakalimu nandu kapadsalpeng, nandu mapayag intu a kabanginshukur sa limu
nu Allahu Ta'āla sabap sa kinatalutup nu kinabpuasa nandu kinapanahajjud,
nandu kinanggalbek sa endaw a nagaga ebpun kanu mga mapya mga galbekan.

Na ya asaran u pitla na: saka-*Sā'* kanu kauyagan, mana bantar atawa ka
Sha'eer, atawa ka ginangu a grapes, atawa ka gatas a pinadtegas, atawa endaw
san a ganti nin a kawyagan nu dalpa, mana upama nu begas. Na ya kaugat nu
saka-*Sā'* bantu, na duwa ka-kilo enggu pat-bad (2 ¼ ka kilo).

Nandu sya nin inggay kanu dalpa antu a lu ba sekanin gatabuwan a
kapupus nu Ramadan, sa unan a dili pan pakadsambayang sa buka, ka maytuba

(1) Al-bukharie (1503), Muslim (984).

i labi a mapya, ugayd na gapakayan bun a ibagenggay sa sagay atawa ka duwa gay pan bagu embuka, kagina pinggalbek bun nu kaped ku mga sabahat ﷻ i metuba.

- Ya kadtalu ni abu Daud: ((Nakineg ko si Ahmad a inidsan makipantag sa kabagenggay sa pitla sa unan a dipan pakadsambayang sa buka? Yanin pidtalu: Ya kaaden ni ibn Umar –nasuwatan nu Allah silan duwa- na ibagenggay nin su pitla nin sa unan a dili pan pakambuka, sa mga sagay atawa ka duwa gay, na sekanin bun i nanudtul sa hadith a makipantag sa kabagenggay sa pitla))⁽¹⁾.

Na upama ka sakali nin natawan a buka den besen na ulyanan den a kinapasad edsambayang sa buka, atawa ka sya sekanin natabwan eid sa liyu nu dalpa, atawa ka dala sya kanu dalpa bantu i pakadayt a bagenggan lun, na gapakay bun a yanin kaenggay lun na ulyana den u sambayang sa buka.

Nandu dili gapakay sa yanin inggay na su alaga nu pegken antu, sa tuden ba i ibpitla, sya kanu isa a kadtalu ni Ahmad, kagina sulang intu kanu nalabit sa hadith.

- Ya pidtalu ni abu Daud: ((Inidsan si Ahmad sa bakikineg ako bon: Mapakay a yaden inggay na Dirham? Yanin pidtalu: Yako ipenggeda-geda na masalak a dili makausto intu, kagina sulang kanu ukit nu Rasulullah ﷺ))⁽²⁾.

Na uman i isa, na sekanin mismo i menggay lun, apeg nu entayn i nabpalyugatan lun i kauyag nin lun, mana su kaluma nandu su wata, umengka dili nilan magaga sa silan mismo i menggay lun. Na umengka magaga nilan bun, na silan den i menggay lun mismo, kagina silan i sinugo nu agama a menggay lun, mana su nalabit sya kanu hadith ni ibn Umar antu.

Nandu sunnat i ebpitlan su ikagingay, pabila ka naka-pat ulan den⁽³⁾.

Nandu patut kanu manunya i amaden nin sa tidtu u benal a pakadayt su bagenggan nin lun, kagina aden bun kanu mga taw i naumbal den a adatin i sya nin ibagenggay su zakat nin nandu zakat nu pamilya nin kanu isa a taw, sa aden

(1) ((*Masa'il al-imam Ahmad*))kani abu Daud(85).

(2) ((*Masa'il al-imam Ahmad*))kani abu Daud(85), nandu ilay kabun i ((*Al-mughnie*))(4/295).

(3) ((*Al-muhalla*)) (6/132), ((*Ash-sharh al-mumti'*))(6/161).

salakaw a kahanda nin lun a nataratantu, na maytuba na dili mapakay, kagina su zakat na kawagib nu Allah, na dili mapakay a ipagenggaya demun matag, ka adenantu na su gatamanan u entuba bangenggan nin antu na nasalin den, ka dili den kapakayan bagenggan sa zakat.

Na gapakay bun kanu miskin, upama ka makakuwa sa pitla, na isundul nin menem menggay para sa ginawa nin atawa ka para sa pamilya nin, pabila ka maamadin sa mapya su kilo nin.

Na dili gapakay kanu manusia i yanin inggay a pitla na nalbawan, kagina su Allah na suttu, na dala pedtaliman nin ya tabya na suttu, ya pidtalu nu Allahu Ta'āla:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِتَائِبِينَ إِلَّا أَنْ تُعْضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَنِّي حَمِيدٌ﴾ [البقرة: ٢٦٧]

“Oh sekanu anan a bamalityala, enggastu kanu ebpun kanu mga suttu a napantyali nu, nandu ebpun ku ngani-nganin a inipasabpet nami salkanu ebpun kanu lupa, nandu dili nu editibabay i ya nu ipangenggay na su tamuk nu a mawag [haram] intunta na dili nu bon intuba taliman [u sekanu i enggan lun] ya tabya na ibpapagena nu, ka sabuti nu i saben-sabenal su Allah na kawasa nandu malabadtugan”. Wallāhu a’alam.

Oh Allah! Enggay ka su ginawa nami sa gilek nandu limpiyuy ka, ka seka man i pinakamapya a makalimpiyu lun, ka seka man i pegkyug-kyug lun nandu pakandatu lun. Oh Allah! Pagkapyu ka su langun u mamakatundtug a ula-ula nami, nandu itangka kami nengka kanu kalusakan sya sa dunya nandu siksa lu sa gay a mawli, nandu ampun kami nengka taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman ku langun nu mga muslim.

Hadith a ika-siyaw: ﴿﴾

Mga galbek sya ku gay nu buka (eid)

روى ابن أبي شيبة بسنده عن الزهري: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَخْرُجُ يَوْمَ الْفِطْرِ،
فِيكْبُرُ حَتَّى يَأْتِيَ الْمُصَلَّى، وَحَتَّى يَقْضِيَ الصَّلَاةَ، فَإِذَا قَضَى الصَّلَاةَ، قَطَعَ التَّكْبِيرَ)). إسناده

صحيح، وهو مرسل، وله شواهد يتقوى بها.

Napandutul ni ibn abi Shaybah, sa sanadin, nakabpun kani Az-zuhrie: ((saben-sabenal su Rasulullah ﷺ na yanin kaaden, na bagangay sekanin lu kanu pedsambayangan sa buka na puasa, na pedtakbeer sekanin taman sa dili pakatingguma lu kanu pedsambayangan, nandu taman sa dili mapasad su sambayang, na pabila ka mapasad den su sambayang na pedtebpeden nin den su kapedtakbeer)) ⁽¹⁾. Su isnadin na *Sahih*, apya ka hadith a *Mursal*, ugayd na aden bun mga *shawāhid* nin a pakapamagel lun.

Su nya a hadith, na dalil sa kinasugo sa katakbeer sa matanug sya kanu lalan taman sa kauma sa lugal nu pedsambayangan sa eid, maytubun a pabila ka makatingguma lu kanu pedsambayangan taman sa dili mapasad su kapedsambayang.

Nandu inisugo nu Allahu Ta'āla kanu mga ulipen nin su katakbeer sa endaw i katalutup na ulan ulan nu Ramdhan, iganat sa kasedep nu senang kanu magabi nu eid, taman den sa kadsambayang sa eid. Ya pidtalun nu Allahu Ta'āla:

﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقرة: ١٨٥]

“Ka endu nu matalutup su bilangan [u Ramadan], nandu endu kanu makapankbeer [makadtalu sa Allahu Akbar] kanu ngani-nganin a initutulo nin salkanu, nandu endu kanu makapanginsukur salkanin”.

(1) ((*Al-musannaf* ni ibn abi Shaybah))2/164), nandu ilay ka i mga *shawāhid* nin sya sa: ((*Ahkam al-'eidayn*)) a kani Firyabie (110), nandu ((*Fat'h Al-bārie*)) a kani ibn Rajab(6/104).

Ya lapal a kapedtakbeer na nya: ((*Allahu Akbar, Allahu Akbar, Allahu Akbar, La ilaha illallahu wallahu Akbar, Allahu Akbar wa lillahil hamd*)).

Nandu saben-sabenal na inisugo nu Allahu Ta'āla kanu mga ulipen nin su kadsambayang sa eid, ka kaped intu sa kapedtalutup sa tadem kanu Allahu Ta'āla, nandu sunnat sekanin i kanggalbek lun, na dili makadayt ku muslim i katagakin lun. Nandu yapan pidtalu nu kaped kanu migkakataw, na wagib i kanggalbek lun, sa yanin dalil na su napanudtul a hadith a nakabpun kani umm Atiyah – nasuwatan nu Allah sekanin-, yanin pidtalu: ((**Sinugo kami** -yanin pedtalun a sinemugo lun bantu na su Nabi ﷺ- **a mga laga sa mgay kami lu kanu pedsambayanan sa duwa a eid, sa aden tendung nami, nandu sinugo nin su mga aden haydh nin sa tangkan nilan su lugal a pedsambayang nu mga muslim**))⁽¹⁾. Su kinasugo nin sa kaangay lu, na yanin pakatutulo na inisugo nin su kadsambayang nu entayn i dala pakaungen lun, na umengka sinugo nu Nabi ﷺ su mga babay, na labi den su mga mama.

Nandu yaden dayt a kaangay nin lu kanu pedsambayanan sa eid, na mapya su buntalin, sa edtilak sekanin sa endaw i pinamakay nu agama, nandu yanin embalgkasen na endaw i pinaka mapya den kanu balegkasin, ka yanin lu sunggilingan na su Nabi ﷺ.

Nandu pananggilan i yanin ipamupus kanu nyaba ulan ulan na kadtilak sa dala pamakaya nu agama, mana su kapanabungaw sa bulungos, kangguyod kanu pantalun, nandu mamakalagid lun a iniharam nu Allahu Ta'āla, ka ya wagib salkanin na su benal a kadtawbat, ka di kalu-kalu maped sekanin kanu mga taw a gangatalima i galbekin.

Nandu ebanay panay sekanin sa kaangay nin lu kanu pedsambayanan, ka endu makasupeg sekanin kanu imam, nandu endu nin makuwa su kalbihan nu kapagangata sa sambayang. Sunnat bun su kasibay kanu inukitan a lalan, ya maytu na su inukitan nin sa kinaangay nin na dili nin den ukitan sa kauli nin, mana su kinadtalu ni Jabir ؓ: ((Ya kaaden nu Nabi ﷺ na papembidayan nin su lalan a bagukitan nin sya ku gay nu eid))⁽²⁾.

(1) ((Al-bukharie)) (980), Muslim (890).

(2) ((Al-bukharie)) (986).

Nandu sunnat bun i kakan nin sa kayu kurma, sa gansal- telu atwa lima timan atawa madakel pan lu ba asal a gansal bun-, mana su kinadtalu ni Anas ؓ: ((Ya kaaden nu Rasulullah ﷺ na dili sekanin matag gemanat sa gay na buka na puasa taman sa dili makakan sa mga kayu kurma)) ⁽¹⁾, siya sa kaped a riwayat na: ((Gansal i kapegkan nin lun)) ⁽²⁾.

Na ya pakatutulo nu hadith ni umm 'Atiyyah antu - a nauna den - na su kinasugo kanu babay sa katalabuk kanu sambayang sa eid, sa yanin sharat na umengka dili silan makafitnah atawa mafitnah, sa mgay silan a dikena migkakamutan, dikena migkawas-kawas sa kinambabalegkasan, nandu mawatan silan kanu mga lugal nu mga mama.

Nandu yaden dayt kanu mga muslim, na yanin panadem-tademan sa kapegkalimud u mga taw sa kapedsambayang sa eid, na su kapegkalimud lu kanu lugal a satiman bu, entuba su timpo na kambuwat nandu kapamalas,

﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [المطففين: ٦]

“Kanu timpu a temindeg den su mga taw lu kanu kasangulan u pedtyagal sa langun u pinamaluy”

Nandu edtadem-tademan nin i su kinambida-bida nu pangkatan nilan kanu namba kinalimud, na labi lawan pan i kambida-bida nu pangkatan nilan lu sa gay a mawli, ya kadtalu nu Allahu Ta'āla:

﴿أَنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ ۖ وَلَآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا﴾ [الإسراء: ٢١]

“Edsima-sima kaden panun i kinapambida-bida nami sa pangkatan u uman i isa kanilan, na lu sa gay a mawli na labi lawan pan i kasla na pangkatan nandu labi lawan pan i kasla na embidayan nilan”

Na yaden dayt kanu muslim, na pananggilan nin su katalipenda sa katadem kanu Allahu Ta'āla nandu kapanginsukur salkanin, nandu pamakutan nin su nya ba mga waktu sa mga galbek a paginugot salkanin, nandu mga galbek a

(1) ((Al-bukharie)) (953).

(2) Ilay ka i: ((Fat'h Al-bārie)) (2/446).

mapya, nandu dili nin pasagaden sa ipendadalmet -mana galbek nu kadakelan ku mga taw sa nya ba a timpu-, su Allah bu i bangenyan sa tabang!

Oh Allah! tigel kami sya kanu palityala, ampun ka salkami su nangaiopus a mga dusa. Oh Allah! ipapupus nengka salkami su ulan ulan u Ramadan sya kanu kasuwatan nengka, baluy ka su surga sa entuba i kagkalbenan nami, langkum kami nengka kanu kalbihan nengka nandu mgapya nengka, nandu ampun kami nengka oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman ku langun u mga muslim, sabap kanu limu nengka, oh pinaka malimu kanu mga malimu.

MGA HADITH MAKIPANTAG SA ULIYAN DEN A KAPUPUS NU RAMADAN

Hadith a ika-isa:

Kabpuasa sa nem gay kanu Shawwal

عن أبي أيوب الأنصاري رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: **((مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِنًّا مِنْ شَوَّالٍ، كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ)).** رواه مسلم

Nakabpun kani abu Ayyub Al-ansarie رضي الله عنه, saben-sabenal su Rasulullah صلى الله عليه وسلم na yanin pidtalu: **((Entayn i mibpuasa sa Ramadan ya mawli na tundugan nin ebpuasa sa nem gay sya kanu Shawwal, na mana bun mibpuwasa sa naka salagun))**. Napanudtul ni Muslim⁽¹⁾.

Su nyaba hadith na pakatutulo sa kapyanan u kabpuasa sa nem gay ebpun kanu Shawwal. Na ya murad sa *((ad-dahr))* syaba na: Salagun. Yanin ma'na na: mana nin bun pibpuwasan i salagun. Nandu nalabit bun sya kanu hadith ni Thawban رضي الله عنه a *marfū'*: **((Binaluy nu Allah su balas nu isa a mapya sa sapulu, na su saulan na sapulo-ulan, na su nem gay antu sa ulyanan u buka na puasa na entuba i talutup nu salagun))** ⁽²⁾.

Namba na kaped kanu kalbihan nu Allah ku mga ulipen nin, ka pakapaluli silan sa pahala na kapebpuwasa sa dalem na salagun sa dala demun kapasangin, na namba i hikmah sa nem gay i pebpuasan, *wallāhu a'alam*.

Yaden patut kanu manusya na ebpuwasan nin i nem gay banan, ka endu makauntung sekanin kanu namba a kalbihan a masla. Nandu ya tanda sa kapegkatalima sa paginugot na katundugan na simba a salakaw. Na su kabpuasa

(1) Muslim(1164), ugayd na tinilan nu mga ulama sa nan a hadith na *mawqūf*, namba i linamigan ni imam Ahmad, mana su nalabit ni ibn Rajab sya sa *((Al-latā'if))*(256), nandu ilay ka i inisulat ni Al-'alā'ie makipantag sa namba hadith.

(2) An-nasā'ie sya sa *((Al-kubrā))*(3/239), ibn Majah(1715), nandu Ahmad(37/94), namba hadith na *Saheeh*, sya kani abu Hatim sa kitabin a *((Al-'ilal))*(745).

kanu namba mga gay na tanda sa lilini nu manusya sa kabpuasa, nandu benal a dikena nin nasemuwan, ka su kabpuasa na kaped kanu pinaka mapya a galbek-mana bun su nangaypus a nambityala-

Kaped sa mga unga nu kabpuasa sa sunnat -na mana bun salakaw lun a mga sunnat-: Ya maytu na gapangulipan nin su ngani- nganin a mga kulang sa kinatunay ku mga faradhu, ka ya pidtalu nu Rasulullah ﷺ makipantag sa sambayang: **((Ya pidtalu nu Kadnan a mapulo: Ilay nu, u aden kanu ulipen ku i mga sunnat? Ka pedtalutupan lu ba su ngani-nganin a kulang ebpun kanu mga faradhu, na metubun ba su kaped a mga galbekan))**⁽¹⁾.

Metubon a su kabpuasa sa sunnat, na pakalipaladu nin su muslim kanu kagkasupeg nu pangkatan nin sa Allahu Ta'āla, nandu kapaluli nin kanu lilini nin, mana su napanudtul sa *hadith-qudsie*: **((Dala ipedsupeg nu ulipen ko salaki a lemawan pan i kapyang nin sa katunay nin kanu inifaradhu ko lun, nandu dili gapinda su ulipen ko sa kapedsupegin salaki sa kapenggalbekin sa sunnat taman sa kalilinyan ko sekanin...))**⁽²⁾.

Na ya pinaka mapya kabpuasa sa namba nem gay banan na papedtutundugen, ugayd na gapakayan bun sa dili padtutundugen asal ka sambun ba sa ludep na ulanulan a Shawwal⁽³⁾.

Su kabpuasa lun sa ulyanan demun na eid na aden mga katinggyanin kumin sa dili lun kanggan-gan ebpuwasa

Ika-isa: Entuba na kanggan-gan sa kanggalbek sa mapya.

Ika-duwa: Su kanggan-gan sa kanggalbek lun na tanda sa kapegkasuwat sa kabpuasa nandu dala sekanin masemu.

Ika-tlu: Endu dala den makabangen salkanin a makaungen lun sa kabpuasa nin, pabila ka idtatanggoli nin.

(1) Abu Daud (864), At-tirmidhie (413), An-nasā'ie (1/232-234), ibn Majah (1435), nandu Ahmad (13/278), sa madakel i lalan nin ebpun kani abu Hurayrah ؓ, su kaped lun na malubay.

(2) Al-bukharie (6502).

(3) Ilay ka i: *((Subul as-salam))*(2/331).

Ika-pat: Saben-sabenal su kabpuasa sa nem gay sa ulyanan u Ramadan na mana bun *sunan ratibah* sa ulyanan a sambyang a faradhu, a sya penggalbeken kanu ulyanan nin demun, *wallāhu a'alam*.

Entayn i aden banambiyang nin a puasa, na entuba i idtatangguna nin, entupan ka ebpuasan nin su nem gay, sabap sa kinadtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Entayn i mibpuasa sa Ramadan**)), na entayn i aden banambiyang nin a puasa sa Ramadan na dili kabedtuwan sa nabpuasan nin su Ramadan taman a dili nin kapanambiyang, entupan ka ebpuasa sa nem gay antu, salta na ya patut kanu taw na su kanggan-gan nin sa katapenay kanu wagib⁽¹⁾.

Na ya mapayag a kadtalu nu mga ulama na: Pabila ka mapupus den su ulanulan u Shawwal sa dala nin bun kabpuasa su nem gay, na dili den gapakay a pedsambiyang, magidsan i yanin kinatagak lun na aden tudtud nin atawa ka dala, kagina yanin sabap na sunnat sekanin a nalipus den su gay nin, ka su Rasulullah ﷺ na tinalnged nin bu sa Shawwal, na dili gapaluli su kalbihan nin umengka sya ebpuasan sa salakaw lun, sabap sa nakasagad den su kapyanan nin a kapamagayas sa kanggalbek ku kalilinyan nu Allahu Ta'āla, ka upama ka pagidsan bun i kapyanan nin i kabpuasa lun sa Shawwal nandu salakaw lun, na dala metun guna na kinalabit sa Shawwal. *wallāhu a'alam*.

Oh Allah! Parihala ka su kabagislam nami sa magidsan i pedtindeg, bagayan atawa bagiga kami, dili ka mapagkagalaw su mga kuntra nami nandu su mga pendengki salkami, oh Allah! bangenin nami salka su langun u mga mapya a san nakatagu kanu lima nengka, belindung kami ebpun kanu mga mawag a san nakatagu kanu lima nengka, nandu ampun kami nengka oh Allah taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman ku langun a mga muslim.

(1) Ilay ka i: ((*Fat'h Al-bārie*)) a kani ibn Rajab (3/280), ka linabitin i duwa a kadtalu makipantag sa entayn i edsunnat sa unan a dala pan makapanambi, sa yanin pidtalu: ((Ya kadakelan sa mga ulama na pinamakay nilan)).

Hadith a ika-duwa:

Kadtinidtuwan sya ku ulyanan u Ramadan

عن سفيان بن عبد الله رضي الله عنه، قال: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ - قَالَ: ((**قُلْ: آمَنْتُ بِاللَّهِ، ثُمَّ اسْتَقَمْتُ**)). رواه مسلم

Nakabpun kani Sufyan bin Abdullah رضي الله عنه, yanin pidtalu: Ya ko pidtalu: oh Rasulallah, edtalu ka salaki i makipantag kanu agama Islam sa kadtalu a dala den kaidan ko lun a salakaw salka? Yanin pidtalu: ((**Edtalu ka i: balityala ko kanu Allah, ya mawli na edtinidtuwan ka**)). Napanudtul ni Muslim⁽¹⁾.

Namba a hadith na dalil sa su ulipen na sinugo sekanin sa ulyanan a kapalityala nin, sa edtinidtuwan sa kapaginugot, ya maytu na su kanggalbekin kanu inisugo nandu kapananggila nin kanu mga inisapal, ka endu sekanin makatuntul sa mapya ku lalan a matidtu -ya maytu na su agama a madidsu-, sa dili sekanin makadsibay sibay sa kawatan-biwang.

Su taw a muslim a inuyagin su Ramadan ka pibpuasan nin su malmagin, nandu pidsambayanan nin su magabi nin, nandu linayamin su ginawa nin sa kanggalbek sa mapya, na ya patut salkanin na tatapen nin den su paginugotin sa Allahu Ta'ala. Ustu a su Ramadan na nakabida sabap ku kadakel a mga simba nandu mga sunnat lun, uged na dikena yanin ma'na i pebpalyugatan su muslim sa ipalalayun nin den i maytuba, ka yabu patut salkanin a malalayun na su kalilini nin sa kanggalbek sa mapya, nandu kapananggila sa kadusan, ka endu nakangguna salkanin su ulanulan u Ramadan.

Nandu saben-sabenal su kadtinidtuwan u muslim sa ulyanan u Ramadan, nandu kagkapyu nu mga kadtalu nandu mga galbekin, na entuba i pinaka masla a tanda sa nakangguna salkanin su Ramadan, nandu malilini sekanin sa galbek a simba, na namba i tanda sa natalima nandu nakauntung. Nandu su galbegan u

(1) Muslim (38).

mu'min na dikena gapupus sa endaw den i kapupus nu Ramadan, ka lalayun inan taman sa kapatay, ya pidtalu nu Allahu Ta'ala:

﴿وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾ [الحجر: ٩٩]

“Nandu simba ka su kadnan nengka taman sa katingguma salka nu kapatay”.

Apya ka napasad den su kinabpuwasa sa Ramadan, na su mga sunnat a puwasa na inisugo bun sa tilenduwan u lagun. Apya ka napasad den su tahajjud nu Ramadan, na su langun u lagun na timpu bun na kapanahajjud. Apya ka napasad den su pitla, na su mga oras nu mga zakat a faradhu nandu sadaqah na palalayun bun sa tilenduwan u lagun. Su kabatya sa Qur'an, kapamimikilan ku ma'na nin, maytubon su kanggalbek sa mapya, na nasisita bun kanu langun u timpo.

Kaped a pakalidu sa ginawa na: aden ku mga taw i pedsimba silan sa timpo nu Ramadan sa edtibalangan a simba, ka pedtiyakapan nilan abenal su lima waktu lu kanu mga masjid, nandu istidi silan pembatya sa Qur'an, nandu banadaqah silan, ugayd na endaw den i kinapupus nu Ramadan, na migkebpu den sa kinasimba, aden antu na edsamug a pedtagaken nilan den su mga iniwagib, mana su kadsambayang sa jama'ah, atawa ka kadsambayang sa fajr lusa masjid, nandu tinalsak nilan su mga iniharam, mana su katulog sa timpo na waktu nu sambayang, nandu kadtungangen ku mga palabunibunyan, nandu kausal ku limo nu Allah sya kanu kapedsupak lun, na ginubal nilan su pimbalay nilan, nandu pinukas nilan su masla a pasad nilan, na entuba na tanda sa kinalugi, mangeni tanu kanu Allah sa kalepas nandu katigel.

Ya kaaden u mga salaf na pedsamikalan nilan abenal i matalutup nilan su mga galbek nilan, ya mawli na ya nilan pedtulanen na su panun i katalima kanu entuba mga galbek nilan, nandu ipegkagilek nilan sa dili matalima.

Kaped a napanudtul ebpun kani Ali ؑ: ((Aden nu su katalima sa galbek nu sa ya masla kanu ginawa nu kumin kanu kanggalbek. Ka dala nu makeing su pidtalu nu Allahu Ta'ala: [المائدة: ٢٧] ﴿إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾ “*Yabu man pedtaliman nu Allah a galbek na ebpun kanu mga taw a magilek*”?)).

Nakabpun kani Aisha –nasuwatan nu Allah sekanin-, yanin pidtalu: Inidsan ko su Rasulullah ﷺ pantag kanu ayatan a: [المؤمنون: ٦٠] ﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ﴾
“Nandu su silan antu a ipedtapenay nilan su ngani-nganin a inisugo kanilan, a su mga pamusungan nilan na bangandam”. Ya pidtalu ni Aisha –nasuwatan nu Allah sekanin-: Ngintu silan su mga taw a bamanginum sa makalangut atawa bamanegkaw? Yanin pidtalu: **((Dikena- oh wata ni As-siddeeq-, ugayd na silan su mga taw a bamebpuwasa, bamedsambayang, bamanadaqah, nandu silan bantu su magilek sa dili matalima salkanilan su mga galbek nilan,**

﴿أُولَئِكَ يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ﴾ [المؤمنون: ٦١]

“Silan bantu su bamedtigi sya kanu mga mapya, nandu luba silan pegkukuya” (1).
wallāhu a’alam.

Oh Allah! tabangi kami nengka sa katadem salka, kapanginsukur salka nandu kagkapyu nu kasimba salka, rizki kami nengka sa kadtinidtuwan sya kanu kapaginugot salka, oh Allah! tawfiqi kami nengka sya kanu mamakagkapyu salkami, siyap kami ebpun kanu mga kadusan nandu mgawag nami, baluy kami a kuyug kanu mga natutulo nandu banutulo, dikena kuyug kanu mga tading nandu banading, nandu ampun kami nengka taman kanu duwa a lukes nami, nandu taman ku langun u mga muslim.

(1) At-tirmidhie (3175), ibn Majah (4198), Ahmad (46/156), ibn Jarir At-tabarie (18/26), nandu Al-hakim (2/393) yanin pidtalu na ((*Saheeh* i isnadin)), nandu dala pidtalu ni Adh-dhahabie kanu hukuman a linabit ni Al-hakim lun, ugayd na aden natebped kanu sanad nin, ugayd na pegkabagel bun na hadith ni abu Hurayrah ؓ a linabit ni At-tirmidhie. Nandu ilay ka i: ((*As-silsilah as-saheehah*))(162).

Hadith a ika-tlu:

Kabanambi sa lebat ku Ramadan

عن عائشة رضي الله عنها قالت: ((كَانَ يَكُونُ عَلَيَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ، فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَ إِلَّا فِي شَعْبَانَ)). متفق عليه

Nakabpun kani Aisha –nasuwatan nu Allah seknain- yanin pidtalu: ((Aden antu na pakalbat aku sa puasa sa Ramadan, na diyako pakagaga banambi ya tabya na sya pan sa Sha’ban)). Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Su namba hadith na dalil sa entayn i nakabuka sya sa Ramadan sa aden tudtud, na wagib salkanin i kapanambi, ugayd na dikena bun wagib i kasambut lun manambi, ka gapakay sa entayn i aden pedsambiyandin a puasa sa Ramadan i inggogoli nin pan taman sa Sha’ban, sa mana su pinggalbek ni Aisha –nasuwatan nu Allah seknain-, ka upama bu ka dili gapakay idatangoli manambi na dili nin enggulan i metu sa padsaliliden nin, kagina ya mapayag sa kinanggula nin sa metuba na natawan bun nu Rasulullah ﷺ.

Su kanggan-gan sa kapanambi na ya temu kumin sa kanggogoli lun, kagina ya mapayag sa kinanggula ni Aisha –nasuwatan nu Allah seknain- sa metuba na sabap sa yanin nakadtudtud na kagina dili nin gagaga, na upama bu ka gagaga nin na dili nin enggulan i idatangoli nin pan sa Sha’ban.

Nandu su kanggan-gan sa kapanambi na malengkas i kapukas ku nakasangkulay salka, nandu abung ku agama, ka aden antu na kalipatanan nu manusya- labi den u paydu bu i nasama a mga gay-.

Nandu su kanggan-gan sa kapanambi na nalusod sya kanu kalangkuman u dalil a yanin pakatutulo na su kapakalengkas sya kanu kanggalbek sa mapya.

Ya kadtalu nu Allahu Ta’ala:

(1) Al-bukharie (1950), Muslim(1146).

﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ [آل عمران: ١٣٣]

“Nandu enggan-gan kanu lu kanu kapaampun sa kadnan nu nandu lu kanu surga a su balwagan nin na mana pageltan nu langit nandu lupa a inidतालma kanu mga taw a magilek”.

Nandu yanin pan pidtalu: ﴿أُولَٰئِكَ يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَاهُونَ﴾ [المؤمنون: ٦١] “Silan bantu su bamedtigi sya kanu mga mapya, nandu luba silan pegkukuya”.

Nandu dikena wagib i kapadtatambil lun manambi, ka gapakay bun a ya lun kapanambi na papedtatambilen atawa ka dili, sabap sa kinadtalu nu Allahu Ta’ala: ﴿فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [البقرة: ١٨٤] “Na entayn salkanu i pedsakit atawa ka sya sa lakawan na manambi bu sya sa kaped a mga gay”.

Ya kadtalu ni ibn Abbas ؓ: ((Dala problema sa kapabpalak lun manambi))⁽¹⁾.

Na su kapadtatambil lun manambi na ya mas mapya, ka endu malengkas i kapukasin ku inifaradhu lun, salta na endu makalipuwas sa bityala nu midtalu sa wagib i kapadtatambil lun, nandu salta ya malemu kanu pebpuasa upama ka yanin lun kapanambi na padtatambilen, bida den kanu entayn i pedsambi lun sa palak, labi den u yanin banambiyon a mga gay na madakel.

Su tilenduwan a lagun na langun mapakay a gay na kapanambi, ka namba i pakatutulu nu ayatan banan, ya bu tabya na su mga gay nu hariraya, nandu mga gay nu kabanumbali sa qurban, ka dili gapakay i kapanambi sa entuba i katabuwan nin, sabap sa inisapal i kabpuasa lun.

Dili gapakay i kadtatangoli manambi sa taman sa lu pan matabu sa ikaduwa den a Ramadan, kagina si Aisha –nasuwatan nu Allah seknain- na yanin bu inumbal a pedtamanan sa kabanambi na taman bu sa Sha’ban, na umengka nakadtatangoli nin sa aden nakadtudtud nin - mana upaman u midsakit sekanin sa tambil, atawa ka linemalakaw nandu mamakalagid lun-, bali dala makagaga sekanin manambi taman sa linemudep den su Ramadan, na dili bun pakagkayd salkanin, sabap sa kinadtalu nu Allahu Ta’ala:

(1) Al-bukharie sa *mu’allaq* (4/188), ugayd na pinanuudtul ni Abdurrazzaq sa *Mawsul* (4/243), nandu si ibn abi Shaybah (3/33-34), nandu si Ad-daraqutnie(2/192), su sanadin na *Saheeh*, nandu su nyaba mas’ala na madakel i napanuudtul a kadtalu nu manga sahabat a mamba i gapagunga nin.

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ [البقرة: ٢٨٦]

“Dili ebpanyugatan nu Allah su ginawa ya tabya na endaw bu i magaga nin”. Na sambiyang nin bu su dala nin kabpuasi a mga gay sa ulyanan a kapupus nu sagugunay antu a Ramadan.

Pabila menem ka midtalipenda sa kinadtatangoli nin sa kinapanambi sa dala bun nakadtudtud nin taman sa nakatingguma su Ramadan, na ebpuasan nin sa ulyanan u Ramadan a nakatingguma, nandu dala kabpanyugati sekanin sa kapakan, ka namba i mapayag sa kinadtalu nu Allahu Ta’ala:

﴿فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [البقرة: ١٨٤]

“Na panambiyang nin bu sya kanu kaped a mga gay”. Ugayd na wagib salkanin i kadtawat nandu kapangeni sa ampun sabap kanu kinadtalipenda nin.

Nandu minifta i kaped kanu mga sahabat ﷺ - mana si ibn Abbas nandu abu Hurayrah- sa makapakan sekanin kanu umang gay a banambiyang nin sa isa a miskinang, ugayd na maka mana-mana *ijtihad* nilan bu inan, sa endu makapatidtu su taw antu a talipenda, nandu kasapangan su kinadtalipenda nin antu na kinawagib lun sa kapakan.

Ka napanudtul ni Ad-daraqutnie nakabpun kani abu Hurayrah ﷺ makipantag ku entayn i midtalipenda sa kapanambi sa Ramadan taman sa nagosan sekanin u temundug a Ramadan-, yanin pidtalun: ((Semalngan sekanin ebpuasa kanu mga taw sa Ramadan, nandu ebpuasan nin su pidtalipendan nin, salta na mapakan sekanin sa miskinang umang gay))⁽¹⁾.

Aden bun napanudtul a makalagid samba, nakabpun kani ibn Abbas – nasuwatan nu Allah silan duwa-.

Su kakuwa kanu namba a ifta, na pakadayt abenal -sa apya yanin bu palas i kakuwa lun i *mustahabb* bu⁽²⁾ - kagina su mamba i buntalin na kaped kanu

(1) ((Sunan Ad-daraqutnie))(2/197), yanin pidtalun: ((su sanadin na *Saheeh*)), metubon su napanudtul antu ebpun kani ibn Abbas nasuwatan nu Allah silan duwa na su sanadin na *Saheeh* bun(2/197).

(2) Entayn i pidtalun sa: ((Sabana-benal su kadtalu nu sahabat na dili makuwa a tindeg)) na mapakay bun a kuwanin i namba kadtalu sa apya yanin bu palas i *mustahabb* bu, ka umengka iwagib na dala saheeh a hadith a nakabpun kanu nabi ﷺ a makipantag sa mamba, *wallāhu a’alam*.

makasapeng ku kinadtalipenda sa makapanadaqah sekanin, na su kapanadaqah na pinakalinyan nu agama,*wallāhu a'alam*.

Oh Allah! Pagkapyka ka su mga galbek nami, tuman ka salkami su singanin nami, baluy kami sa bamaginugot salka sa malmag nandu magabi, oh Allah! Ampun ka su mga malat nami, ipulo nengka su mga pangkatan nami, nandu ampun kami nengka oh Allah taman kanu duwa a lukes nami nandu taman ku langun u mga muslim.

Hadith a ika-pat:

Entayn i minatay a aden dala nin kasambi a puasa

عن عائشة رضي الله عنها، أن رسول الله ﷺ، قال: ((مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ
وَلِيَّهُ)). متفق عليه

Nakabpun kani Aisha –nasuwatan nu Allah seknain-, saben-sabenal su Rasulullah ﷺ na yanin pidtalu: ((**Entayn i minatay sa aden dala nin kasambi a puasa, na ebpuasan salkanin u pamilya nin**)). Naupakatan ni Al-bukharie silan kani Muslim⁽¹⁾.

Su namba hadith na dalil sa entayn i matay a aden dala nin kasambi a puasa a wagib, na *mustahabb* kanu pamilya nin i kasambi nilan kanu puasa nin, kagina su metuba na kaped sa palas a kabpipya salkanin, nandu mapukas sekanin kanu entuba -insha allah-.

Ya murad sa ((*al-wali*)) na su: Nangiwalis salkanin atawa ka su pagali nin, ugayd na su bangiwalis na sekanin i pinakamasupeg a pagali nin.

Su namba a hadith na galangkumin su langun a puasa a wagib a kapanambiyang nu minatay, magidsan i ya mibpalyugat lun na su agama -mana upaman u puwasa sa Ramadan-, atawa ka iniwagib sa ukit a samaya, namba i isa kanu duwa a kadtalu nu mga ulama.

Napanudtul ebpun kani ibn Abbas –nasuwatan nu Allah silan duwa- yanin pidtalu: Nakatingguma su babay lu kanu Rasulullah ﷺ sa yanin pidtalu: oh Rasulullah, Sabena-benal si ina na minatay a aden dala nin kabpuasi a inidsamaya nin, ngintu ebpuasan ko salkanin? Ya pidtalu nu Rasulullah ﷺ:

(1) Al-bukharie (1952), Muslim (1147), na sya kani Al-bazzar na aden nakauman lun a: ((umengka magkahanda nin)), na *hasan* i namba sya kani Al-haythamie sya sa ((*Al-majma'*)) (3/179), nandu ya pidtalu ni ibn hajar sya sa ((*At-talkhees al-habeer*))(2/211) ; ((Namba a nakauman na *dha'if*, ka sya nakaukit kani ibn Lahee'ah)). Yanin pedtalun bantu na midtalabisa sekanin sa kinapanudtul nin lun, na sekanin na *dha'if*, *wallāhu a'alam*.

((Ngin i kailay nengka lun upama ka aden natagak ni ina nengka a utang ka bayadan nengka lun? Ngintu nakapamayad sekanin sabap kanu kinabayad nengka lun?)). Yanin pidtalu (su babay): Uway. Ya pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Na ebpuasi ka para kani ina nengka**)).

Sya sa kaped a riwayat, na yanin pidtalu: Nakatingguma su mama lu kanu Nabi ﷺ, sa yanin pidtalu: Oh Rasulullah! Sabena-benal si ina na minatay a aden dala nin kasambi a saulan a puasa, ngintu sambiyang ko salkanin? Ya pidtalu nu Nabi ﷺ: ((**Upama ka aden utang ni ina nengka a dala nin kabayadi, ngintu bayadan nengka salkanin?**)), yanin pidtalu: Uway. Ya pidtalu nu Rasulullah ﷺ: ((**Na su utang kanu Allah na ya pan wagib a bayadan**)).

Sya sa kaped a riwayat na yanin pidtalu: ((Sabena-benal su suled ko a babay na minatay))⁽¹⁾.

Su nyaba mga riwayat na yanin pakatutulu na su Rasulullah ﷺ na naidan makipantag sa samaya a puasa, nandu kabpuasa sa saulan. Ya masiken na ya nakaidsa lun na Ramadan, atawa ka puasa a samaya bu. Ugayd na yanin inisawal sa langun na: ((**Su utang kanu Allah na ya pan wagib a bayadan**)). Yanin pakatutulu inan na kena nakapila bu nanggula i mamba. Nandu su nadalem kanu hadith ni ibn Abbas, na galangkum nu mawlad a qa'idah a nadalem sya kanu hadith ni Aisha –nasuwatan nu Allah sekanin-. Nandu yanin gasugat na langun a puasa, a wagib kanu minatay antu, a gasulot bun kanu timpu a bibiyag pan i kasambi nin lun, ugayd na dala nin kabpuasa. Na madakel i inyaba i palasin, ya nakaidsa nu uman i isa na su nanggula salkanin. Na yanin ipedsompat salkanilan langun, na pedsugon nin sa kapanambi lun.

Ya pidtalu ni An-nawawie -rahimahullah-: ((Ya paka ustu na tegkes a gapakay i kanambi nu pamilya nu minatay kanu puasa nin, magidsan i lebat kanu Ramadan atawaka samaya, nandu salakaw lun a puasa a iniwagib, sabap kanu mga hadith a *saheeh*, a dala nakabalawag lun))⁽²⁾.

Nandu sabuti ka i saben-sabenal su hadith ni ai Aisha –nasuwatan nu Allah sekanin- antu, na ya lun kahanda na umengka gasulot ku manunya i kabpuasa

(1) Hadith ni ibn abbas anan na sya sa Saheeh ni Al-bukharie (1953), nandu Muslim (1148), nandu ilay ka i: ((*Fat'h Al-bārie*)) (4/194), nandu tahqeeq ni Ahmad Shakir sa ((*Al-musnad* ni Ahmad)) hadith a ika (3420).

(2) ((*Al-majmu'*)) (6/370), nandu ilay ka i: ((*Sharh An-nawawie 'ala saheeh Muslim*)) hadith ika (1147,1148).

nin kanu iniwagib salkanin, ya maytu na nabagel den kanu kinadsakitin, atawa ka nakauli den ebpun sa kinalalakaw nin, bali dala nin kabpuasi taman sa minatay sekanin, kagina wagib salkanin intu a puasa, na kapanambiyen salkanin, sa mana bun kapembayad sa utang.

Amay menem ka dala masulut salkanin i makapanambi - mana upama nu midtatambil i kanadsakit nin, atawa ka midtatalusa su kina haydh nin atawa nifas nin taman sa minapatay sekanin, atawa ka dala pon sekanin makauli sa kinalalakaw nin taman sa minatay sekanin-, na u metuba na dili den gapanambiyen salkanin, nandu dikena den paliyugat kanu nangatagakin i kapakan sa miskin, namba i kadtau nu kadakelan ku mga ulama, kagina dala intu mawagib salkanin, sabap sa dala sekanin masulut manambi.

Na upama ka dili sambiyen u pagali nu minatay su puasa nin, na makapakan silan, sya gakuwa kanu tamuk a natagak nu minatay, sa isa a miskin sa uman sa-gay, uman i sakataw a miskin na sakegkem (*mudd*) a bantar a mapya i senulin, na ya asaran u sakegkem na (563 gramus).

Na gapakay bun a limuden den u pamilya nu minatay su mga miskin sa endaw i kadakel nu gay a dala kabpuasi nu minatay, ka pakaisanan nin den silan mapakan.

Mana su napanudtul nakabpun kani Anas ؤ, aden isa lagun a dala sekanin makagaga ebpuasa, na miniluto sa saka talam a *thareed*, bali nangenggat sekanin sa tlu-pulu kataw a miskin, ka pinakanin⁽¹⁾.

Upama menem ka dala nakatabun nin a tamuk, na u aden mingenggay sa ipakan kanu miskin, na paka ustu den intu, na umengka dala mgalimuwan para salkanin, na su Allahu Ta'ala den i mataw salkanin, *wallāhu a'alam*.

Oh Allah! Imatayi kami nengka sa mga muslim kami, itampung kami ku mga mapya, dikena nakalusak nandu dala matiyuba, oh Allah! Ampun ka su mga dusa nami, dapengi ka su mga tila nami, baluy ka su mga puasa nami sa gatalima, nandu pakadakil ka su mga balas nu galbegan nami, sabap kanu limu nengka oh pinaka malimu kanu mga malimu.

(1) Nakalipus den i kina-takhreej lun.

Mga nadalem kanu nya a kitab

Katigan nu mga sinemalin sa basa Maguindanaon kanu nya a kitab	0
Muqaddimah	3
Hadith a ika-isa: Kinawagib kanu kabpuasa	6
Hadith a ika-duwa: Su buntal u kabpuasa sya sa shari'ah.....	9
Hadith a ika-tlu: Kaped ku kalbihan na kabpuasa	12
Hadith a ika-pat: Kaped ku katinggiyan nu Ramadan	15
Hadith a ika-lima: Su kapanambayang sya ku magabi nu Ramadan	17
Hadith a ika-nem: Kalbihan na kabatya sa Qur'an.....	20
Hadith a ika-pitu: Su kinabpalyugat sa kanggulalan kanu Qur'an.....	23
Hadith a ika-walu: Su kinasugu sa kapangenggay nandu kapangalimuwan.....	26
Hadith a ika-siyaw: Hukuman nu pebpuasa a nalipat minem atawa keman	29
Hadith a ika-sapulu: Su kinasugu sa kaped sawl nandu su kabarakat nin.....	32
Hadith a ika-sapulu enggu isa: Mga palangayan sa kapembuka.....	35
Hadith a ika-sapulu enggu duwa: Mga patut a itagak nu taw a pebpuasa	38
Hadith a ika-sapulu enggu tlu: Kinasugu kanu taw a pebpuasa sa kadsiwak	41
Hadith a ika-sapulu enggu pat: Su padsa na kapanguta nu taw a pebuasa	44
Hadith a ika-sapulu enggu lima: Hukuman u kambaragyuma sya kanu malamag u Ramadan.....	47
Hadith a ika-sapulu enggu nem: Dikena gabinasa su puasa nu entayn i napitan a junub.....	50
Hadith a ika-sapulu enggu pitu: Hukuman a ka-akes atawa kasyum nu taw a pebpuasa	53
Hadith a ika-sapulu enggu walu: Kukuman u kabpuasa nu pedsakit nandu belalakaw	56
Hadith a ika- sapulu enggu siyaw: Hukuman u babay a ga-haydh atawa ga-nifas	60
Hadith a ika-duwapulu: Su kabag-i'tikap	63

Mga hadith sa kalbihan nu sapulu gay a gasama kanu Ramadan ('Ashr al-awakhir)	66
Hadith a ika-isa: Kapanamal sya kanu sapulu gay a gasama kanu Ramadan	66
Hadith a ika-duwa: Kalbihan nu Laylat al-qadr	70
Hadith a ika-tlu: Kalbihan nu Laylat al-qadr	73
Hadith a ika-pat: Kalbihan u kapagistigfar, nandu kandu'a sya ku magan mapita	76
Hadith a ika-lima: Kaped kanu sipat nu surga nandu su mga taw nin	79
Hadith a ika-nem: Kaped kanu sipat nu naraka nandu su mga taw nin	83
Hadith a ika-pitu: Makipantag kanu kinawagib sa kapagumbaya (kadtawbat).	86
Hadith a ika-walu: Makipantag sa zakat al-fitr (Pitla)	89
Hadith a ika-siyaw: Mga galbek sya ku gay nu buka (eid)	92
Mga hadith makipantag sa uliyan den a kapupus nu Ramadan	96
Hadith a ika-isa: Kabpuasa sa nem gay kanu Shawwal.....	96
Hadith a ika-duwa: Kadtinidtuwan sya ku uliyanan u Ramadan	99
Hadith a ika-tlu: Kabanambi sa lebat ku Ramadan.....	102
Hadith a ika-pat: Entayn i minatay a aden dala nin kasambi a puasa.....	106